

Գլխավոր խմբագիր՝
ԳՈՐԾԱՐ ԳԵՎՈՐԳՅԱՆ

Խմբագրակազմ
Խմբագիր՝
ԱՐՄԻՆԵ ՎԱՐԴԱՆՅԱՆ
Լրագրող՝
ՌՈՒԶԱՆ ՍԱՐԱԿՅԱՆ
Լուսանկարիչ՝
ՌԱԶՄԻԿ ԽԱՉԱՏՐՅԱՆ

Լրատվական
գործունեություն
իրականացնող՝
«Հայաստանի պետական
տնտեսագիտական
համալսարան»
պետական ոչ առևտրային
կազմակերպություն:

Վկայական N 03Ա054452:
Տրված է՝ 06.06.2002թ.:

Խմբագրության հասցեն՝
0025, Երևան,
Նալբանդյան փողոց 128,
կենտրոնական
մասնաշենք, 2-րդ հարկ:
Հեռախոս՝ 593-460, 4 60

Հաճակարգչային
ձևավորումը՝
ՆԱԻՐԱ ԽՉԵՅԱՆԻ
Շապիկի ձևավորումը՝
ՆԱՐԻՆԵ ԱՎԱՆԵՍՅԱՆԻ

Գրանցման վկայական՝ 269:
Պատվեր՝ 40:
Տպաքանակ՝ 500:
Ծավալը՝ 3 տպ. մամուլ:

Խմբագրությանը
տրամադրված հեղինակների
նյութերում տեղ՝
գտած փաստական
անձնությունների
համար խմբագրությունը
պատասխանատվություն
չի կրում:
Անսագրի նյութերն
օգտագործելիս հղումը
պարտադիր է:

Ստորագրված է
տպագրության՝
29. 04. 2013թ.:

Տպագրված է
«Ուկան Երևանցի»
տպագրատանը:
Հասցեն՝ ք. Երևան, Նոր Նորքի
1-ին զ., Սաֆարյան 11/1-ա:

Հրատարակիչ՝ ՀՊՏՀ:
Տարածվում է անվճար:

Բ Ո Վ Ա Ն Դ Ա Կ ՈՒ Թ Յ ՈՒ Ն

Երբ միավորում է ստեղծագործելու առիթը.....4

ՀՊՏՀ ՌԵԿՏՈՐ ԿՈՐՅՈՒՆ ԱԹՈՅԱՆԻ ՊԱՇՏՈՆԱԿԱՐՄԱՆ

ԵՐԿՐՈՐԴ ՏԱՐՎԱ ԱՌԻԹՈՎ.....5

ՈՒԳԸ 35-ՐԴ ԼՍԱՇՐՋԱՍՈՒՄ.....9

ԱՇՈՏ ՄԱԹԵՎՈՍՅԱՆ

Անվճարունակ կազմակերպությունների կառավարման

միջազգային փորձը.....11

ԼՍԱՐԱՆԱՅԻՆ ՀԱՐՑՈՒՄ

Ո՞վ է քո հերոսը.....14

ՄՊԱՐՏԱԿ ՍԱՐԱՏԻԿՅԱՆ

ՓՈՐՁԱԳԻՏԱԿԱՆ ՀԱՐԹԱԿ.....16

ԱԱՎԿԵԼ ԳՐԻԳՈՐՅԱՆ

ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ԽճԱՆԿԱՐ.....18

ՄԵՐ ՍԻՐԻԱՀԱՅ ՈՒՍԱՆՈՂՆԵՐԸ.....20

ՎԱԼԵՐԻ ՄԻՐՋՈՅԱՆ

ՀԱՅԵՐԵՆԸ ՎՏԱՆԳՎԱԾ.....22

ԶՈՒԽՐԱ ԵՐՎԱՆԴՅԱՆ

ԳՐԱԿԱՆ.....24

ԱԼԻՍԱ ԳԵՎՈՐԳՅԱՆ

ՀԱՅՐԵՆԻՔԸ ՍԿՍՎՈՒՄ Է ԲՆՈՒԹՅՈՒՆԻՑ.....26

ԱՇՈՏ ՍԱԼՏԱԶԱՐՅԱՆ

ԱՆՎԱՆԻ ՏՆՏԵՍԱԳԵՏՆԵՐԸ

Վարագդատ ԽՄՀԱՐՅԱՆ.....28

ՆԵՐԱ ՊԵՏՐՈՍՅԱՆ

ԱՄԵՆԱԿԱՐԵՎՈՐԻ ՄԱՍԻՆ.....30

ՆՈՐԻԿ ԶԱԹՈՅԱՆ

ՄԵՐ ՇՆՈՐՉԱԼԻՆԵՐԸ.....32

ԼՈՒԱՆԿԱՐԱՅԻՆ ԼՐԱՇԱՐԸ.....34

Կատակասերի անկյուն.....38

ՖՈՒԹԲՈԼԱՅԻՆ տոն տնտեսագիտականում.....39

ՍՈՅՅԱՆ ՕՅԱՆՅԱՆ

ՎԵՐԾԱՆԵԼՈՎ ԱՐՎԵՍՏԻ ԳԱՂՏՆԱԳՐԵՐԸ.....40

ԱՐՁԱԿ – 2013 ՊԱՏՄՎԱԾՔԻ ՄՐՑՈՒՅԹ

ԵՐԱՆՈՒՔԻ ՄԿՈՅԱՆ

Թաթիկներից մինչև ձեռք.....44

ՄՇԱԿՈՒԹԱՅԻՆ ԼՐԱՇՈՒ.....46

Երբ միավորում է ստեղծագործելու առիթը

Յարգելի գործընկերներ, սիրելի ուսանողներ, ընթերցողներ, ինչպես գիտեք, 2012 թվականի դեկտեմբերից ՀՊՏՀ լրատվակայնության և հասարակայնության հետ կապերի բաժինը ֆիզդաստիարակության, ԱԻ և ՔՊ ամբիոնի վարչի ժամանակավոր պաշտոնակատար, պրոֆեսոր Միմոն Յակոբյանի առաջարկությամբ և նրա հետ համատեղ հայտարարել էր պատմվածքի մրցույթ, որի կազմակերպման և անցկացման գործընթացը մեզ՝ կազմակերպիչներիս, պարզեց բավական ապրումներ: Այս մասին ցանկանում ենք հայտնել նաև ձեզ:

Անկեղծորեն նշենք, որ մրցույթն սկսելուց առաջ մտավախություն ունեինք մրցույթի նկատմամբ հնարավոր արձագանքի և վերաբերնունքի առնչությամբ: Սակայն, ի ուրախություն կազմակերպիչներիս, արձագանքը գերազանցեց մեր բոլոր սպասումները: Ավելի քան երկու ամիս մեր բաժինը ստանում էր պատմվածքներ, խմբագրում դրանք և արագորեն հրապարակում՝ ներկայացնելով ընթերցողների մեջ լսարանին: Այսիսով, մրցույթի կազմկոմիտեն ստացավ մոտ 6 տասնյակ (58) պատմվածք, որոնք բոլորն էլ հրապարակվել են և այս պահին էլ ՀՊՏՀ պաշտոնական կայքում են (asus.e.am): Պատմվածքները տարբեր են՝ ոճով, սյուժեություններով, շարուրանքի հմտությամբ, ուրույն ձեռագրով, շրեղ նկարագրություններով, հուզիչ տեսարաններով, տիխուր վերջարանով, հավատ ընծայող հանգուցալուծնամբ, դաստիարակչական մոտեցումներով և այլ: Դրանց շարքում կան նաև բույլ ստեղծագործություններ, մի մասն այնքան էլ չեն համապատասխանում պատմվածքի ժամրին, նկատելի է հեղինակների անփորձությունը: Սակայն մեզ համար կարևոր այն էր, որ արձակի մրցույթը մի գաղափարի շուրջ միավորեց մեր բուիկի մի քանի տասնյակ ստեղծագործողների, կոտրեց այն կարծրատիպը, թե համատարած անտարբերություն է, և հաճախ անգամ լավ նախաձեռնությունները չեն ոգևորում և ընդունելություն չեն ստանում:

Պակաս ուշագրավ չէր մրցույթին գուգընթաց հրավիճակը՝ լի ապրումներով: Լրատվակայն և հասարակայնության հետ կապերի բաժնի՝ մրցույթով գրաղվող աշխատակիցները, ինչպես նաև մրցատյանի անդամները ամենայն մանրամասնությամբ և մի քանի անգամ կարդում էին պատմվածքները, ապրում յուրաքանչյուր պատմվածքում տեղի ունեցող հրադարձություններով, հաղորդակից դաշնում հերոսների ապրումներին: Իսկ պատմվածքները հրապարակելուց հետո տեսանելի էին դաշնում ընթերցողների վերաբերմունքը, գնահատականները: Մրցույթի շուրջը ստեղծված այս աշխուժությունը մեզ համար մեծ ծեղբերում է, քանի որ, անհամեստություն չքվա, կազմկոմիտեին հաջողվեց ստեղծել մի հարթակ, որտեղ հանդես եկան մեր բուիկ ստեղծագործող մարդիկ՝ աշխատակիցներ, ուսանողներ: Բուիկ համար այս լայնամասշտար մրցույթի մասին արձագանքներ ենք լսել նաև, այսպես ասած, դրսից, ինչը ևս որոշակի ցուցիչ է:

Յավատացնում ենք, որ մրցատյանն աշխատել է բացարձակ օրյենտիվության պայմաններում, պատմվածքների ընտրությունը կատարել է՝ առաջնորդվելով մի շարք չափանիշներով, տուրք չտալով որևէ սուբյեկտիվ իրողության: Մրա վկայությունն է ամբողջ գործընթացի հրապարակայնացումը, որը հնարավորություն է ընձեռել բոլորին՝ տեսնելու իրականությունը: Բոլոր նրանց, ովքեր մրցույթում չեն հաղթել կամ չեն անցել կիսաեզրափակիչ, կոչ ենք անում չհուսալքվել և հպարտորեն շարունակել համագործակցությունը, քանի որ ստեղծագործող ՀՊՏՀ-ականների համար ապագայում լինելու են նոր ուշագրավ նախագծեր: Մրցույթի անցկացումը հնարավոր եղավ ՀՊՏՀ ռեկտոր Կորյուն Աթոյանի աջակցության շնորհիվ, ինչի համար հայտնում ենք մեր երախտագիտությունը:

«Տնտեսագետի» այս համարը լույս կընծայի մրցույթի ամփոփմամբ գուգընթաց իսկ հաղորդներին, ինչպես նաև եգրափակիչ անցած մասնակիցներին, ի թիվս մրցանակների, ամակներ և սպասվում նաև ամսագրի այս համարում:

ԵՐԿՈՒ ՏԱՐԻ, ՏԱՄՆՅԱԿԻ ԱՎԵԼԻ ԽՈՇՈՐ ՆԱԽԱԳԾԵՐ, ԲԱՐԵՓՈԽՈՒՄՆԵՐԻ ՃԱՐՈՒՆԱԿԱԿԱՆ ԿՈՒՐՈՒ

ՌԵԿՈՒՐԵ Կորյուն Աթոյանի պաշտոնավարման 2-րդ տարվա առիթով

Եկ տասնյակից ավելի խոշոր ծրագրեր, բարեփոխումների շարունակական և հստակ կուրս. այսպես կարելի է բնութագրել ՀՊՏՀ ռեկուրե, տնտեսագիտության դոկտոր, պրոֆեսոր Կորյուն Աթոյանի պաշտոնավարման անցած երկու տարին (իիշեցնենք, որ Կորյուն Աթոյանը ՀՊՏՀ ռեկուրեի պաշտոնում ընտրվել է 2011 թվականի ապրիլի 26-ին): Անցած երկու տարում բուիի զարգացմանը, կրթության որակի, համալսարանի հեղինակության բարձրացմանը միտված բավական քայլեր են արվել, որոնցից մի մասի արդյունքներն ակնհայտ են արդեն այսօր, իսկ մյուսներինը կերևան ապագայում, կընդգծեն ավելի երկարաժամկետ հատվածում:

Որպեսզի բարձրագույն չինչի ասվածը, այս հրապարակմանը փորձ ենք անելու ամփոփ ներկայացնել անցած երկու տարում տարբեր ուղղություններով կատարված աշխատանքը: Բնականաբար, մի քանի եզրմ հնարավոր չի լինի արտացոլել փոփոխությունների ամբողջ շրջանակը, բայց կփորձենք ուրվագծել արվածի եռությունն ու ապագայում նշանարկող ուղղությունները: Հրապարակումը, որն իրադարձությունների համահավաք է, ներկայացվում է ֆոտոշարքով՝ տեսանելի ու հիշարժան:

Եվ այսպես, 2011 թ. սեպտեմբերի 30-ին «Մենք փոխվում ենք» խորագրով շնորհանդեսով տրվեց բուհում կատարվելիք բարեփոխումների մեկնարկը, ներկայացվեցին բուիի նոր կերպարի ծևավորմանը միտված քայլերը՝ համալսարանի նոր պատկերանշանը (լոգո), կարգախոսը («Մասնագիտացում, փորձ, հնարավորություն», որն արտահայտում է Հայաստանի Հանրապետության կրթական համակարգում տնտեսագիտական նայր համալսարանի դիրքավորման հիմնական ուղղությունները), զարգացման ուղղությունները: «Պահպանելով համալսարանի հարուստ անցյալն ու պատմականորեն ծևավորված ավանդույթները՝ վերափոխվում և բարեփոխվում ենք, որպեսզի մշտապես լինենք մրցունակ, ամրապնդենք մեր միջազգային կապերն աշխարհի առաջավոր կրթական հաստատությունների հետ, յուրացնենք նրանց փորձն ու մոտեցում-

ները»,- հայտարարեց ՀՊՏՀ ռեկուրերը:

Կատարված քայլերը տարաբնույթ էին՝ սկսած կրթական ուսումնական գործընթացից մինչև խոշոր շինարարական նախագծեր: Ուսանողին աշխատաշուկայում արժանի տեղ ապահովելու գլխավոր նպատակին հասնելու համար հիմք դրվեց գործառումների հետ իրական համագործակցության. մի շարք պետական և ոչ պետական կառույցների հետ կնքվեցին համագործակցության պայմանագրեր: Դիմք դրվեց մագիստրոսական կրթական ծրագրերի իրականացմանը: Այսօր մեր բուի ննան պայմանագրեր ունի ՀՀ Կառավարությանն առընթեր պետական եկամուտների կոմիտեի, Հայաստանի բանկերի միության, ՀՀ աշխատանքի և սոցիալական հարցերի նախարարության, ՀՀ Կառավարությանն առընթեր անշարժ գույքի կադաստրի պետական կոմիտեի, ՀՀ պետական գույքի կառավարման վարչության, ՀՀ բնապահպանության նախարարության հետ: Այս կառույցների հետ համագործակցության արդյունքում ՀՊՏՀ-ին նաև համակարգչային լսարաններ են նվիրվել: ՀՀ ԿԱ պետեկամուտների կոմիտեն համալսարանում հարկային և մաքսային մասնագիտացված երեք լսարան է հիմնանորոգել և կահավորել նորագույն տեխնոլոգիաներով: Բուիին համակարգչային լսարան է նվիրել նաև «Փյունիկ» բարեգործական հիմնադրամը: Գործառումների հետ համագոր-

Ժակցությունը շարունակական բնույթ է կրում և վերջին թարմ օրինակը «Հայրիզնեսրանկի» հետ փոխըմբռնման հուշագրի ստորագրումն է: «Հայրիզնեսրանկը» արդեն վերանորոգել և կահավորել է ֆինանսական ֆակուլտետի մեկ ընդարձակ լսարան, որտեղ ուսումնառում են բանկային համակարգի ապագա աշխատակիցները: Այսպիսով, մեր համալսարանում կարող են պատրաստվում կոնկրետ գործատուների համար՝ լավագույն ուսանողներին ապահովելով աշխատանքով:

Այստեղ տեղին է նշել գործատուների հետ հարաբերություններում նոր մշակույթի ստեղծման մեկ այլ քայլի մասին: ՀՊՏՀ կարիերայի և մարքեթինգի կենտրոնը մշակել և ստեղծել է գործատուների հետ հարաբերվելու կարիերայի ուղեցույց. մշակվել և շուտով կմերկայացվի ուսանողների կարիերայի, փորձառության կազմակերպմանն ուղղված արդի հայեցակարգ:

Հավակնության քայլեր են կատարվել բուհը հետազոտական համալսարան դարձնելու ճանապարհին: Նախորդ տարի հայտարարվեց ներհամալսա-

րոնք՝ սահմանելով զարգացման նոր ուղղություն: ՀՊՏՀ-ն նշանակալի հաջողություն է արձանագրել միջազգային համագործակցության հարթակում՝ շահելով «Տեմպուսի» երեք ծրագիր, որոնցից մեկի՝ «Արարատ» ծրագրի դեպքում դարձել է համակարգող:

2012 թ. ՀՀ Կառավարության որոշմամբ՝ Հայաստանի պետական տնտեսագիտական համալսարանին թույլատրվեց իրականացնել օտարերկրյա դիմորդների նախապատրաստական և բարձրագույն կրթության ուսուցում: Անցած տարվանից արդեն մեր բուհում տրվեց արտասահմանցի ուսանողների նախապատրաստական դասընթացների մեկնարկը, որին մասնակցեցին ուսանողներ Հնդկաստանից և Նեպալից: Այժմ արդեն ունենք 6-ամսյա նախապատրաստական դասընթացներն ավարտած շրջանավարտների մի խումբ, որոնք բուհից ստացել են ավարտական հավաստագրեր: Սա աննախադեպ իրողություն էր բուհի պատմության մեջ:

Որոշակի քայլեր են արվել կրթության որակի բարձրացման ուղղությամբ: Այս առումով հատկանշական է, որ բուհում ստեղծվել է որակի ապահովման կենտրոն և առանցքային քայլերից է այն, որ մեր համալսարանը մտել է հավատարմագրման գործընթաց:

Բուհի նոր կերպարի ստեղծման համատեքստում կարևոր էին բուհի հանրայնացմանն ուղղված քայլերը: Համալսարանի համար ստեղծվել է պաշտոնական եռալեզու կայք, ֆեյսբուք սոցիալական ցանցում գործում է բուհի պաշտոնական էջը. Երկուսը միասին այսօր արդեն ունեն մի քանի հազար այցելու: Բացի այցելուների մեջ լսարանից, անցած երկու տարում համալսարանը լայնորեն լուսարանվել է զանգվածային լրատվամիջոցների կողմից:

բանական գիտական դրամաշնորհների մրցույթ, և այսօր արդեն սկսվել է մրցույթում հաղթած 13 դրամաշնորհային ծրագրերի ուղղությամբ աշխատանքը՝ 37 մեծ դրամ ընդհանուր արժեքով: 2013 թ. հունվարի 17-ին ՀՊՏՀ խորհրդի նիստում հավանության արժանացավ բուհում հետազոտական կենտրոն ստեղծելու առաջարկը: Հունվարի 18-ից արդեն ռեկտորի հրամանով ստեղծվեց հետազոտական կենտ-

Սրանում համոզվելու համար կարող եք այցելել ՀՊՏՀ պաշտոնական կայքի (asue.am) «Մեդիա» բաժնի «ԶԼՄ-ները ՀՊՏՀ-ի մասին» ենթաբաժնի, որտեղ հանրայնացված են մեր բուհի մասին լրատվածիցների հարյուրից ավելի հրապարակումները:

Ամբողջությամբ նորովի են հրատարակվում բուհի ամսագրերը՝ «Տնտեսագետը» և «Բաներ ՀՊՏՀ-ի» գիտական հանրեսը: Բոլորովին նոր որակի աշխատանք է կատարվել հանրային կապերի զարգացման ուղղությամբ: այսօր համալսարանն ունի հանրության հետ հետադարձ կապի հստակ մեխանիզմ:

Ակտիվ է եղել նաև ներկամալսարանական կյանքը: անցած շրջանում մեր համալսարանում հյուրընկալվել են տարբեր ոլորտների ճանաչված անձններ, հանդիպումներ անցկացրել ուսանողների հետ:

Համագործակցային հարաբերությունները համալսարանը զարգացնում է տարբեր ուղղություններով՝ փորձելով օգտագործել հնարավոր բոլոր միջոցները: Օրինակ, ննան համագործակցության արդյունք է ՀՊՏՀ գրադարանի ընթերցասրահի նախարարությունը՝ «Օրանժ» անկյան բացումը: Վերջերս համալսարանում բացվեց նաև ՄԱԿ-ի անկյուն՝ Հայաստանի պետական տնտեսագիտական համալսարանի և Միավորված ազգերի կազմակերպության (ՄԱԿ) հանրային տեղեկատվության վարչության միջև կնքված համագործակցության համաձայնագրի արդյունքում:

ՀՊՏՀ ղեկավարության կողմից հասուլ ուշադրություն է դարձվել ուսանողական առօրյայի կազմակերպմանը: Անցած երկու տարում Ուսանողական խորհուրդն իրականացրել է բազմաթիվ

միջոցառումներ՝ ՀՊՏՀ ռեկտոր Կորյուն Աբրյանի աջակցությամբ:

Ուսումնական-կրթական որակի բարելավմանը, բուհի հեղինակության բարձրացմանն ուղղված քայլերին զուգահեռ՝ համալսարանում իրականացվել են նաև շինարարական հսկայական աշխատանքներ, որոնցից առանձնացնենք խոշոր ծրագրերը: Նախ՝ վերանորոգվել ու թարմացվել

են բուհի՝ գլխավոր փողոցներին նայող պատերը, փոխվել պատուհանները, իսկ շուտով նաև ամբողջ բուհում տեղադրված կլինիկն ժամանակակից պատուհանները: «Գեղեցիկ Երևան» ծրագրի շրջանակներում ամբողջությամբ վերակառուցվել է համալսարանի բակը՝ վերածվելով հրաշալի հանգստի գոտու, որտեղ այսօր արդեն ուսանողները հաճույգով են անցկացնում իրենց ազատ ժամանակը, կազմակերպում են նիջոցառումներ: Ամբողջությամբ վերանորոգվել և շուտով նոր տեսքով իր դրույթը կրացի բուհի ճաշարանը՝ համապատասխանելով բարձր չափանիշների: Ֆինանսական ֆակուլտետում «Տնմալուսի» ծրագրերի իրականացմանը հատկացվել է մի մեծ հատված: այն վերանորոգվել է, հազեցվել ժամանակակից տեխնիկայով և կարող է ծառայել ոչ միայն որպես ներքուհական միջոցառումների ու սեմինարների, այլև

միջազգային ծրագրերի, արտերկրյա հյուրերի ընդունելության պատշաճ վայր: Ինֆորմատիկայի և վիճակագրության ֆակուլտետում իմնանորոգվել է մի ամբողջ հարկարաժին, որտեղ ուսանում են արտասահմանցի ուսանողները:

Այս աշխատանքների շարքում վերանորոգվել են լսարաններ, վարչական բաժիններ, բուհի տարբեր հատվածներ: Համալսարանը մասնակիորեն կարողացել է բարձացնել գույքը, ձեռք է բերվել նոր տեխնիկա: Տեխնիկական հագեցվածության ծանապարհին մի շատ կարևոր քայլ էլ է արվել. նախկինում գործող մեխանիկական հեռախոսակայացին այժմ փոխարինում է ավտոմատ հեռախոսակայացին: Այս նորարարության շնորհիվ համալսարանը կվարողանա խնայել հեռախոսակայացի ծառայությունների վրա ծախսվող գումարների մի

մասը, բացի դրանից, կունենա ժամանակակից տեխնիկական պահանջներին համապատասխան կայան: Տեխնիկական անվտանգության ապահովման ճանապարհին կատարվել է ևս մեկ լուրջ քայլ՝ համալսարանն ապահովվել է էլեկտրական սնուցման 2-րդ գծով:

Առաջիկայում շինարարական աշխատանքները նոր թափ են առնելու. վերանորոգվելու է հետազոտական կենտրոնին հատկացված տարածքը, կենտրոնական մասնաշենքի շքամուտքը՝ հարակից տարածքը, փոխվելու է ամբողջ համալսարանի ջեռուցման համակարգը: Այս ուղղությամբ նպատակները շատ են, և հուսով ենք, որ առաջիկայում ՀՊԾՀ-ականներս հաջելիորեն զարմանալու շատ առիթներ կունենան:

Քետագա տարիներին նախատեսվող աշխատանքների մասին «Տնտեսագետը» գրուցեց ՀՊԾՀ ռեկտոր, տնտեսագիտության դրկտոր, պրոֆեսոր Կորյուն Աթոյանի հետ: «Բուհում իրականացվող բարեփոխումները շարունակական բնույթ ունեն, և առաջիկայում ևս աշխատանքներն ընթանալու են բոլոր ուղղություններով: Մենք շարունակելու ենք վարել ուսանողակենտրոն քաղաքականություն, այսինքն՝ ստեղծել հնարավորը և անել հնարավորը՝ ապահովելու որակյալ կրթություն ստանալու ուսանողների իրավունքը: Մեր բոլոր ջանքերն ի վերջո ուղղված են կրթության որակի բարձրացնանք, աշխատաշուկայի համար որակյալ կադրեր պատրաստելու գործին», - ուրվագծելով սպասվող աշխատանքները՝ ասաց ՀՊԾՀ ռեկտոր Կորյուն Աթոյանը:

Ապագայում նախատեսված աշխատանքներում ռեկտորը կարևորեց ևս 3 ուղղություն՝ հավակնությայի եր հետազոտական համալսարան դաշնայի ծանապարհին և այդ համատեքստում հետազոտական կենտրոնի աշխատանքների զարգացում, բուհի միջազգայնացում, ինչպես նաև նյութատեխնիկական բազայի հարստացում:

«Թեև անցած երկու տարում բավական աշխատանք է կատարվել, բայց դեռ անելիքները շատ են, հնարավոր է՝ եղել են նաև բացթողումներ: Մենք լրջորեն տրամադրված ենք շարունակելու դրական փոփոխությունները, միաժամանակ՝ մեր երազած համալսարանը կերտելու ճանապարհին պատրաստական ենք լսելու բոլոր կառուցողական առաջարկները», - ասաց Կորյուն Աթոյանը:

ԳՐԱՐ ԳԵՎՈՐԳՅԱՆ

ՅԱՄԱՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆԱԿԱՆ ՓՈՒԼԻ ՈՒՂԵԳՐԵՐ ՍՏԱՑԱՆ ԼԱՎԱԳՈՒՅՆԵՐԸ

Ապրիլ-մայիսն այս տարի մեր համալսարանի ուսանողների համար հագեցած ուսումնական ու գիտահետազոտական ստուգատես էր. երկու գիտական նստաշրջան՝ հավելած միջանկյալ քննությունները: Ուսանողի համար հենց այսպիսին պետք է լինի ուսումնառությունը՝ բուռն, եռուն ու բազմաբովանդակ: Դայտնի բան է՝ որքան շատ բան ես ձեռնարկում, որքան զբաղված ես, այնքան ավելի նպատակային ու ճիշտ ես օգտագործում ժամանակը:

Դեռևս նախորդ՝ ՈՒԳԸ 34-րդ նստաշրջանի ամփոփմամբ վերանայվեցին համալսարանում ուսանողական գիտական ընկերության աշխատանքների կատարման բովանդակային և կազմակերպական առանցքային հարցերը: Ուսանողներին իրենց գիտական առաջին քայլերում աջակցելը, հետազոտություններում գիտական բաղադրիչի առկայությունը, գրախոսնան նոր նոտեցումների կիրառումը դարձան այն հիմնական շեշտադրումները, որոնց վրա ուշադրություն հրավիրեցին բուհի և ուսանողական գիտական ընկերության դեկավարները: Իսկ ռեկտոր Կորյուն Աթոյանի հրամանով, գիտահետազոտական աշխատանք կատարող ուսանողներին խրախուսելու համար, մրցանակային ֆոնդը կրկնապատկվեց:

ԴՊՏՀ ուսանողներին իրենց գիտելիքներն ու հետազոտական կարողությունները ցուցաբերելու մեջ ու նպաստավոր ասպարեզ է տրամադրված. առաջիկայում նրանք կարող են հանդես գալ և համահամալսարանական ուսանողական գիտական ընկերության նստաշրջանում, և՝ ԴՊՏՀ ուսանողական խորհրդի ու Զայսատանի երիտասարդական հիմնադրամի նախաձեռնությամբ կազմակերպվող «ՀՅԴ տեսության զարգացման նարտահրավիրներ» ու խոչընդոտները» խորագրով «EconewMIND» ուսանողական գիտաժողովում (այն մեկնարկել է ապրիլի 26-ին, երբ ամսագրի ներկա համարն արդեն եղադրվել էր. գիտաժողովին կանդրադառնանք «Տնտեսագետի» առաջիկա համարում-գլխ. Խմբ.):

Իսկ մինչ զիխավոր ուսանողական գիտական իրադարձությունները, «Տնտեսագետը» սիրով հետևում էր ֆակուլտետային նիստերին, որոնք սկիզբ առան կառավարման ֆակուլտետում մարտի 29-ին: Բնական է, նիստերի անցկացմանը պետք է նախորդեր նախապատրաստական շրջան: Ֆակուլտետային նիստերին, որոնք սկիզբ առան կառավարման ֆակուլտետում մարտի 29-ին: Բնական է, նիստերի անցկացմանը պետք է նախորդեր նախապատրաստական շրջան: Ֆակուլտետային նիստերին, որոնք սկիզբ առան կառավարման ֆակուլտետում մարտի 29-ին: Բնական է, նիստերի անցկացմանը պետք է նախորդեր նախապատրաստական շրջան: Ֆակուլտետային նիստերին, որոնք սկիզբ առան կառավարման ֆակուլտետում մարտի 29-ին:

«Երանելու» խորագրով համդիպման: Նա ծանոթացրեց հետազոտական աշխատանք կատարելու, գիտական գեկուցում կառուցելու հիմնադրություններին, խոսեց թեմայի ընտրության, կառուցվածքի և տեխնիկական այլ խնդիրների մասին:

Նստաշրջանի օրերին համալսարանի ֆակուլտետներից յուրաքանչյուրում լսվեցին մեկ տասնյակից ավելի գեկուցումներ, ծավալվեցին քննարկումներ, անգամ բանավեճեր: Մեփական նախասրիությամբ ընտրելով թեմաները՝ հետազոտողները գիտական խոսք ասացին տնտեսության ամենատարբեր բնագավառների վերաբերյալ, նույնիսկ կատարեցին սեփական առաջարկություններ ու եզրահանգումներ: Ուսանողական գիտական ընկերության նախագահ Վլադիմիր Գևորգյանը «Տնտեսագետի» հետ գրուցում նշեց, որ ուսանողական գիտական ընկերության 35-րդ հորեյանական նստաշրջանի ֆակուլտետային փուլն ի հայտ բերեց, որ աճել է ուսանողների հետաքրքրությունը այս աշխատանքների նկատմամբ: Դրա ապացուցը նա համարեց ուսանողների ներգրավվածությունը և այն, որ գեկուցումներից պարզ երևում էր, թե ուսանողն ինչ աշխատանք է կատարել և ինչպես է զգում լավագույնս ներկայացնել: Նա կարևորց այն, որ նիստերի ընթացքը հագեցած էր հարցադրությունով, քննարկումներով, որոնք մասնակիցներին և ուսանողներին հնարավորություն էին տալիս մտքերի փոխանակության ընթացքում հարստացնել իրենց գիտելիքները:

Ապրիլի 25-ին նիստերի սրահում ֆակուլտետային փուլի մրցանակների համանանա հանդիսավոր արարողությանը ԴՊՏՀ գիտության և արտաքին կապերի գծով պրոռեկտոր Գագիկ Վարդանյանը, շնորհավորելով մասնակիցներին, հատկանշեց, որ կրթական որոշակի աստիճանի հասնելու կարևորագույն նախապայմաններից մեկն ուսումնառության ընթացքում հետազոտական աշխատանքի փորձի ծեռք բերումն է: «Պրոռեկտորը հորդորեց լրջորեն զբաղվել հետազոտական աշխատանքով՝ նշելով, որ լավագույնների համար բուհում ստեղծվում են կայացման ու առաջընթացի բոլոր նախադրյալները»:

Մրցանակակիրներն արժանացան պատվոգրերի և Գագիկ Վարդանյանի հեղինակած «Գիտելիքահենք տնտեսություն» գրքին:

Յուրաքանչյուր ֆակուլտետից համահամալսարանական փուլի ուղեգրեր ստացան ոչ միայն մրցանակային եռյակ անցած աշխատանքների հեղինակները, այլև նրանք, որմ հետազոտություններում զգացվել էր հետևողականորեն աշխատելու, ուրույն գիտական խոսք ասելու զգտումը: Տեղեկացնենք, որ ավանդությի համաձայն՝ համալսարանական փուլում բակալավրիադիտուսանողի հետազոտական միևնույն համարական համարի ավանդությունը կատարելու փորձ չունեցում ուսանողներին հրավիրեց «Գիտական գեկուցում գրելու հմտու-

ԱՐՄԻՆԵ ՎԱՐԴԱՆՅԱՆ

Ակնթարթներ նստաշրջանից

ԱՆՎՃԱՐՈՒՄԱԿ (ՍՆԱՆԿ)

ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ ԿԱՌԱՎԱՐՄԱՆ ՄԻՋԱՋԳԱՅԻՆ ՓՈՐՁԸ

Զարգացած երկրներում սնանկացման վերաբերյալ օրենսդրությունը կիրառվում է, նախևառաջ, տնտեսության զարգացման նպատակով՝ հիմնվելով նրակցության և անընդհատ կառուցվածքային փոփոխությունների վրա: Այն նպաստում է ֆինանսական կառավարման ոլորտում գործարարության կանոնների պահպանմանը և կարգապահություն ստվորեցնելուն, ինչպես նաև կիրառվում է անարդյունավետ կազմակերպությունների վերակառուցման կամ քաղաքակիրթ ձևով շուկայից դուրս բերման նպատակով: Այսպիսով, սնանկացման վերաբերյալ օրենսդրությունը շուկայական տնտեսության օրենսդրական բազայի կարևոր բաղկացուցիչներից է և ինչպես հայրենական, այնպես էլ օտարերկրյա ներդրողներին ապահովում է տնտեսության զարգացման երաշխիքներ:

Շուկայական տնտեսությամբ երկրներում սնանկացման մասին օրենքով լուծում ստացած հիմնական խնդիրներից են.

1. Կրեդիտորների շահերի տեսանկյունից պարտապան կազմակերպության գույքի պահպանումը և օրենքին հաճապատասխան նրանց ներկայացվող պահանջների առավելագույն բավարարման նպատակով՝ դրա բաշխումը:
2. Կրեդիտորներին ակտիվների վաճառքից ստացվող հասույթի բաշխման միջոցով և (կամ) գործող վերակազմակերպված կազմակերպության արժեքերի ձևով պարտի վերադարձ կամ կազմակերպության վճարումնակությունը վերականգնելու հնարավորության առկայության դեպքում նրա պարտի ժամկետի երկարածուման կամ ծավալի կրծատման օգտագործումը:
3. Կազմակերպությունը կամ նրա առանձին օդակները փորկելու առկա հնարավորությունների առավելագույն օգտագործումը, որոնք սնանկացման արարողակարգի միջոցով կարող են վերականգնվել և իրենց ավանդը ներդնել երկրի տնտեսության մեջ:
4. Սնանկացած կազմակերպությունների կառավարման գործընթացում չարաշահումների և խախտումների վերաբերյալ գործերը քննելու, ինչպես նաև անօրինական գործարքները չեղյալ համարող մեխանիզմի ապահովումը:

Համաձայն սնանկացման հիմնադրույթի՝ «... այն արարողակարգերը, որոնց միջոցով լուծվում են վերը բերված խնդիրները, ապահովում են և՝ պարտապանի, և՝ կրեդիտորների շահերը: Պարտապանը կամ նրա բիզնեսը կարող է ազատվել պարտերից, որոնք առաջացել են վնասաբեր տնտեսավարման պրակտիկայի, ինչպես նաև վաղ կիրառված մենեջմենթի ռազմավարության շարունակման հետևանքով: Կրեդիտորները շահագրգուված են պարտապանի գործերի քննման ու հաճապատասխան վերահսկողության հաստատման, նրա վնասների կրծատման հարցում, եթե հաջողվում է պարտապանի բիզնեսը պահպանել ապագայում՝ նրա հետ գործարար հարաբերությունների պահպանումից անկախ...»:

Ինչպես ցույց է տալիս գործնական կյանքը, մեծ թվով արևմտյան երկրներում (ԱՄՆ, Կանադա, Մեծ Բրիտանիա, Ավստրալիա, Շվեյցարիա, Շվեյցարիա, Ֆրանսիա և այլն) անվճարունակության ժամանակակից համակարգի հանգուցային տարրերից մենք սնանկացման հարցերի գծով հստակ պարտավորություններով հատուկ կառավարական հաստատության առկայությունն է, որն ի գորու է վերահսկել օրենսդրության գործունեությունը և ներկայացնել հաճապատասխան երաշխիքներ կառավարությանը՝ տվյալ ոլորտում վերջինիս գործողությունների վերաբերյալ: Անկարողունակության հաճակարգի մյուս հանգուցային տարրերից են օրենսդրությունը, մասնագետների խնստուտը, դատական համակարգը և հասարակության կողմից սնանկացման անհրաժեշտության ընկալումը:

Արևմտյան երկրներում սնանկացման գծով պետական մարմինների գործառույթներից ու իրավասություններից առավել հաճախ հանդիպողները հետևյալներն են.

- սնանկացման մասին օրենքի մշակումը և այդ ոլորտում օրենսդրական նախաձեռնությամբ հանդես գալը,
- սնանկացման գործերի վերաբերյալ վիճակագրական տեղեկատվության հավաքագրումը, վերլուծությունը և տրամադրումը կառավարությանը,
- սնանկացման գործերի վերաբերյալ տարբեր որոշումների իրականացումը, արդյունքների հավաքագրումն ու վերլուծությունը,
- կազմակերպությունների անվճարունակության պետական բաղաքականության ոլորտում կառավարությանը առաջարկների ներկայացումը,
- սնանկացման մասնագետների արտոնագրման և արհեստավարժ գնահատ-

Ներկայացնում է ՀՊԾՀ հաշվապահական հաշվառման և առողջական ֆակուլտետի ղեկան, տնտեսագիտության դոկտոր ԱՇՈՏ ՄԱԹԵՎՈՍՅԱՆ

Յուրաքանչյուր վերելքի նախապայմանը զգնաժամն է, ուստի նկատի ունենալով կազմակերպությունների համար զգնաժամի փուլերն անցնելու հիմնախնդիրը՝ ներկայացվող հոդվածում ուսումնասիրվել են հակածգնաժամամյին կառավարման և սնանկացման կանխարգելման միջոցառումների փորձը, այս խնդրի լուծման հետ կապված արտերկրում ձևավորված ավանդույթները, որոնք ուղղակիրրեն կոչված են ապահովելու կազմակերպությունների կայուն և հուսալի զարգացումը: Միաժամանակ, յուրաքանչյուր կազմակերպության սեփական կառգապահությունը ամբողջ տնտեսության մասշտաբով համակարգային անվճարունակությունից զերծ մնալու երաշխիքներից է: Սույն հոդվածից ընթերցողը պատկերացում կլազմի նաև սնանկացման վերաբերյալ օրենսդրական հիմքերի մասին:

- ման նախապատրաստման համակարգի կազմակերպումը,
- դատական և մրցութային կառավարիչների պարգևատրում կանոնների ու սանդղակների մշակումն ու հաստատման ապահովումը,
  - դատարանի կողմից նշանակված կամ մրցութային կառավարիչների գործունեության այնպիսի ուղղությունների վերահսկման կազմակերպումը, ինչպիսիք են.
  - արհեստավարժ-էքիկական նորմերին հետևելը,
  - ակտիվների բացահայտման վերաբերյալ հաշվետվությունը,
  - դրամական ստացումների ժամանակին ներդրումը,
  - ակտիվների վաճառքից համապատասխան միջոցների բաշխումը,
  - հայցերը ծիստ ճանաչելը,
  - դատարանի կողմից հաստատվող հաշվապահական հաշվետվությունների պահպանումը կամ անվավեր դարձնելը,
  - պարզավճար ստանալը իմաստ հաստատված սանդղակին համապատասխան,
  - սնանկացման հարցերով մասնագետների, իրավաբանների և դատավորների խորհրդատվությունը,
  - փոքր ակտիվներով կազմակերպության լուծարման դեպքում մրցութային կառավարչի գործառույթների իրականացումը,
  - դատարանին տրամադրվող պարտապան-կազմակերպության վերաբերյալ տեղեկատվության համարժեքության ապահովումը և վերահսկումը,
  - անվճարունակ կազմակերպությունների կառավարման որակի վերահսկողությունը, անբարեխիդ կառավարման դեպքերի բացահայտումը և անբարեխիդ տնօրենների որակագրումը,
  - հասարակության շահերի պաշտպանումը կազմակերպությունների կառավարման կոպիտ սխալների բացահայտման դեպքում և նման կազմակերպությունների գործերին միջամտումը՝ ընդունակ սնանկացման վերաբերյալ գործի հարուցումը,
  - փոքր կրեդիտորների շահերի պաշտպանումը՝ սնանկացման արարողակարգի իրականացման դեպքում:

Որպես կանոն, սնանկացման հարցերով գրադվոր պետական մարմինների որակավորումը և գործառույթները ամրագրվում են օրենքով: Դրա հետ մեկտեղ, մեծ թվով երկրներում սնանկացման գործերով գրադվոր պետական մարմիններն ունեն յուրահատուկ առանձնահատկություններ: Այսպես, Եվրամիության երկրներում սնանկացման հարցերով գրադվոր պետական մարմիններն ունեն Եվրոպատարան դիմելու իրավասություններ:

Ավստրիայում սնանկացման հարցերով գրադվոր պետական մարմին է համարվում «Կորպորատիվ գործերի գծով պետական հանձնաժողովը», որի իրավասություններից են.

- անվճարունակության (սնանկացման) արարողակարգերի ենթարկվող կազմակերպության ֆինանսական վիճակի վերլուծությունը,
- պարտապանի վերաբերյալ համարժեք տեղեկատվության ապահովումը,
- կազմակերպությունը սնանկացման եղին

հասցնելու համար պարտապանի տնօրենների պատասխանատվության վերաբերյալ եզրակացության իրականացումը,

- մեղավոր տնօրեններին ինքնուրույն կամ դատարանի միջամտությամբ որակագրելը:

Մեծ Բրիտանիայում սնանկացման հարցերով պետական մարմնի դեր է կատարում «Սնանկացման հարցերով գրադվոր ծառայությունը», որը մտնում է Առևտորի ու արդյունաբերության նախարարության կազմում և ունի 1800-ին մոտ աշխատակիցներ: Այս ծառայության գործառույթներից են.

- սնանկացման հարցերով գրադվոր մասնագետների արտոնագրումը, նրանց արտոնագիր տրամադրելու գործընթացի նկատմամբ, ինչպես նաև դատական ու մրցութային կառավարիչների արհեստավարժ-էքիկայի կանոնների և սնանկացման օրենսդրությանը համապատասխան իրականացվող գործունեության վերահսկողությունը,
- դատարաններից և նշանակված դատական ու մրցութային կառավարիչներից վիճակագրական տվյալների ստացումը՝ ոչ միայն սնանկացման գործերի ճյուղային պատկանելության ու քանակի վերաբերյալ տվյալների բազայի ծևավորման, այլև սնանկացման գործերի վերաբերյալ որոշումների արդյունքների համար, որպեսզի առաջիկայում կիրառվող որոշումները լինեն հիմնավորված և ամրագրված համապատասխան տեղեկատվությամբ,
- մրցութային կառավարչի գործառույթի իրականացումը այն դեպքում, եթե սնանկացման արարողակարգում գտնվող կազմակերպության ակտիվներն անբավարար են՝ անկախ արհեստավարժների թվին դասվող մրցութային կառավարչի վճարման համար,
- պարտապանի սնանկացման և նրա հասցրած վճասների հավանակամ պատճառների բացահայտումը,
- պարտապանի դեկավար անձանց կողմից սնանկացման մասին չտեղեկացման պատճառների բացահայտումը, եթե հայտնի է դառնում, որ բիզնեսը փրկելն անհնար է,
- հասարակության, գործընկերների ստացման դեպքում ցանկացած կազմակերպության փաստաթղթերի ստուգումը,
- ֆինանսական վատթար վիճակում հայտնված կազմակերպություններում առևտորության ստուգումներ անցկացնելը և կազմակերպության հաշվին առևտորություններ նշանակելը,
- հասնել ցանկացած կազմակերպության լուծարման, եթե «Սնանկացման հարցերով գրադվոր ծառայությունը» կատարել է այնպիսի եզրահանգում, որը համապատասխանում է հասարակության շահերին (նման դեպքերին Մեծ Բրիտանիայում բաժին է ընկնում ամբողջ սնանկացման գործերի 1 տոկոսը),
- սնանկացմանյուրաքանչյուրդապիվերաբերյալ պահանջել և ստանալ մրցութային կառավարչից պարտապան-կազմակերպության նախկին դեկավար անձանց գործունեության վերաբերյալ հաշվետվություններ, չարաշահումներ բացահայտելու դեպքում դիմել դատարան նման տնօրենին մինչև 15 տարի ժամկետով որակագրելու համար,

- անպարտածանաչ պարտապանների նկատմանը դատական գործեր հարուցումը:

Կանայիսում գոյություն ունի սնանկացման հարցերով զբաղվող պետական մասնագիտացված մարմին, որը ենթարկվում է երկրի կառավարությանը և կոչվում է «Անվճարունակության ինստիտուտ»: Այս մարմնի իրավասությունների մեջ մտնում են.

- սնանկարական հարցերով օրենսդրական նախաձեռնությունը,
- երկրում սնանկացման փորձի և պրակտիկայի արմատավորումը,
- դատական և մրցութային կառավարիչների միասնական արհեստավարժ չափորոշիչների մշակումը և վերահսկումը,
- սնանկացման հարցերով մասնագետների արտոնագրումը, գործունեության վերահսկումը և արտոնագրման վերաբերյալ կարծիք տրամադրելը:

Սնանկացման գործերի պետական կարգավորման առումով բավական մեծ փորձ է կուտակվել ԱՄՆ-ում: 1934 թ. սնանկացման հարցերով պետական մարմնի դերն սկսեց կատարել ԱՄՆ-ի կառավարության «Բորսայի և արժեթերթերի հանձնաժողովը» (ԲԱՅ): 1938 թվականից ԲԱՅ-ի գործառությունը, որոնք անրագրվել են օրենքում, եղել են հետևյալը.

- սնանկացման գործերի առումով հանդես գալ փորձագետ-խորհրդատուի դերում,
- սնանկ կազմակերպությունների վերակառուցման պլանների վերաբերյալ պարտադիր եզրակցություններ տալու իրավունքով սնանկացման գործերի առնչությամբ դատական վարույթի մասնակից լինելը,
- սնանկացման վերաբերյալ գործեր վարող դատավորներին երաշխավորել անկախ արտաքին կառավարիչների թեկնածություններ:

1978 թ. բարեփոխված «Սնանկացման մասին» ԱՄՆ-ի օրենքում ԲԱՅ-ին վերապահվեց երեք գործառույթ:

- հանդես գալ դատարանում և սնանկացման ցանկացած գործին, մասնավորապես, մրցութային կառավարչի, կրեդիտորների և բաժնետերների հանձնաժողովի անդամների, մրցութային կառավարչի աշխատավարձի չափի նշանակման, ինչպես նաև սեփականության, օգտագործման, վաճառքի ու վարձակալության առումով լինել մասնակից,
- ապահովել և վերահսկել ֆինանսական վիճակի և ակտիվների առկայության մասին պարտապան-կազմակերպության հայտարարության համարժեքությունը,
- բողոքարկել դատարանի կողմից պարտապանի վերակառուցման պլանի հաստատման դեմ, եթե հիմնավորված են այդ գործընթացում չարաշահումները:

Մի շարք դեպքերում ԲԱՅ-ը միջամտել է գործող անվճարունակ կազմակերպությունների վաճառքի պայմանների՝ պնդելով և հասնելով իրեն նպատակահարմար վաճառքի պայմաններին: 1983 թ. ԱՄՆ-ում, որպես ԲԱՅ-ին լրացնող մարմին, ծևավորվեց «Պետական դաշնային մրցութային կառավարիչների ինստիտուտը», որի խնդիրն է վերահսկել անկախ մրցութային կառավարիչների գործունեությունը և դրանց վճարվող աշխատավարձի չափերը, ինչպես նաև սնանկացման արարողակարգերի դեպքում անպնդության և օրենքի խախտումները կանխելը:

Սնանկացման հարցերով զբաղվող պետական մարմինը Շվեյցարիայում հարկային ծառայության և դատական կատարման մարմինների հետ միասին գտնվում է մեկ համակարգում՝ ֆինանսների ու արդարադատության նախարարությունների միասնական ենթակայության ներքո: Այդ մարմինը, որը երկրի բոլոր վարչական միավորներում ունի իր ստորաբաժանումները, վերահսկում և կարգավորում է անվճարունակության (սնանկության) արարողակարգերի իրականացումը: Այս մարմնի իրավասություններից են՝

- սնանկացման ոլորտում պետական քաղաքականության մշակումն ու վերահսկողության իրականացումը,
- սնանկացման հարցերով զբաղվող դատարաններին խորհրդատվության տրամադրումը,
- մրցութային կառավարիչների նախապատրաստումը, խորհրդատվության իրականացումը և արտոնագրումը:
- փոքր ակտիվներով կազմակերպությունների սնանկացման դեպքում մրցութային կառավարչի գործառույթների իրականացումը,
- սնանկացման արարողակարգ իրականացնելու դեպքում կրեդիտորներին խորհրդատվությունը,
- մրցութային կառավարիչների աշխատավարձի վճարման վերահսկողությունը, այդ մասնագետների ծառայությունների համար հավելավճարների հատկացումը, եթե պարտապան-կազմակերպությունում առկա է դրամական ռեսուրսների անբավարարություն,
- ապահոված կրեդիտորների շահերի պահպանան վերահսկողությունը,
- կազմակերպությունը սնանկ ճանաչելու վերաբերյալ հրատարակման իրականացումը:

Այժմ պարզաբանենք տնտեսական դատարանների դերը սնանկացման հարցերը որոշելու գործընթացում: Մի շարք արևմտյան երկրներում դատարանի գլխավոր պարտականությունը սնանկացման արարողակարգերում այն է, որ բոլոր գործողությունները տվյալ արարողակարգի շրջանակներում կատարվեն առավելագույն ծցգոտությամբ՝ հետապնդելով հասարակական շահը:

Արևմտյան սնանկացման համակարգերը խիստ տարբերվում են դատական գործընթացին մասնակցության աստիճանով: Օրինակ, Ֆրանսիայում դատարանի միջամտությունը ծանրակշիռ է, որպեսզի տեղի ունենան ձգտումներ և բարձրացվի արարողակարգի արժեքը: Դատարանի ներգրավումը սնանկացման արարողակարգում հաճախ կախված է այն բանից, թե արդյո՞ք օրենսդրությամբ կիրառվում է պարտապանի գույքի արտաքին կառավարման համակարգ: Չուկայական հարաբերություններին անցում կատարած նորանկախ երկրներում կիրառական է արտաքին կառավարման համակարգը և տնտեսական դատարանի դերը, որը, որպես սնանկացման գործերի լրացում, լուսում է տարաբնույթ առևտրային վեճեր, որպես կանոն, սահմանափակվում է սնանկացման գործընթացի սկսման միջոցով դրա օրինականացմանը: Բոլոր հետագա հարցերը դատարանը դիտարկում է բացառապես օրենքի տակին համապատասխան՝ անվճարունակ կազմակերպության գործունեության կառավարման մեջ չունենալով ակտիվ մասնակցություն:

Հարումակությունը՝
«Տնտեսագետի» հաջորդ համարում

ԺԱՄԱՆԱԿԸ ԹԵՂԱԴՐՈՒՄ Ե ԻՐ ՀԵՐՈՍՆԵՐԻՆ

Ո՞վ է քո հերոսը

Ամեն ժամանակաշրջան իր հերոսներն է կերտում, հերոսներ, որոնք առանձնանում են մարդկային լավագույն հատկանիշներով, սխրանքների ու անձնվիրության պատրաստակությամբ: Նրանք հերոսանում են՝ ստանձնելով և իրազրոշելով բացարիկ առաքելություն, այդ ճանապարհին հաղթահարելով բազուն արգելքներ ու խոչընդոտներ, հաճախ նվիրաբերելով ամենաթամնկը՝ կյանքը: Նրանք բարության, ուժի, խելքի, կամքի մարմնավորում են:

Հերոսի կերպարը, որպես հոգևոր հաց, անհրաժեշտություն է ու պահանջ: Այն սնում է մեր հավատը, լավատեսությունը ու դարձնում մեզ ավելի բարի:

Ո՞վ է մեր օրերի հերոսը, ովքե՞՞ր են մարմնավորում ժամանակակից հայ երիտասարդների իիեալները: Ո՞ւմ կյանքն ու գործունեությունն է նրանց համար սխրանք ու հերոսականություն: Սրանք հարցեր են, որոնց պատասխանները բոլորին հանար որոշակիացնում են երիտասարդ սերնդի արժեքային համակարգը, նրանց ձգտումներն ու իիեալները:

«Տնտեսագետ» ամսագրի «Ո՞վ է քո հերոսը» խորագորվ հարցմանը մասնակցել են ֆինանսական ֆակուլտետի բանկային գործ մասնագիտության 2-րդ կուրսի ուսանողները: Մենք խնդրել ենք արագ ու հակիրճ պատասխանել՝ նշելով առավելագույնը երեք անուն:

- 1. Հասմիկ Մանանյան**
Քիլ Գեյքս, Վարդան Մամիկոնյան,
Լեռնարդո դա Վինչի
- 2. Արտեն Գրիգորյան**
Գարեգին Նժդեհ, Մոնթե Մելքոնյան,
Վազգեն Սարգսյան
- 3. Ազատ Արաքելյան**
Ալեքսանդր Մակերտչյան, Տիգրան
Մեծ, Շառլ Ազնավուր
- 4. Գրետա Շահբայյան**
Վազգեն Սարգսյան, Գարեգին
Նժդեհ, Պոլ Ռուսեսարաջին
- 5. Կորյուն Պողոսյան**
Գարեգին Նժդեհ, Վազգեն Ա,
Կոմիտաս
- 6. Արմեն Ջովհաննիսյան**
Գարեգին Նժդեհ, Գրիգոր Լուսավորիչ,
Գրիգոր Նարեկացի
- 7. Նորայր Բուկուշյան**
Սողոմոն Թեյլերյան, Մեսրոպ
Մաշտոց, Տիգրան Աբրահամյան
- 8. Մարիա Բագիյան**
Գարեգին Նժդեհ, Մեսրոպ Մաշտոց,
Լուի Արմաթրոնգ
- 9. Վարդուհի Աղումյան**
Դավիթ Բեկ, Վարդան Մամիկոնյան,
Ժաննա դ'Արք
- 10. Ռուկեան Խաչատրյան**
Ֆիրանշիլին Ռուզբելտ, Լեռնիդ Բուժնև,
Ալեքսանդր Մակեդոնյանցի
- 11. Աշոտ Ստեփանյան**
Մեսրոպ Մաշտոց, Մոնթե Մելքոնյան,
Անդրանիկ
- 12. Արաքսյա Ավետիսյան**
Համազասպ Բարաջանյան, Մեսրոպ
Մաշտոց, Յուրի Գագարին
- 13. Հայկազ Զորօղյան**
Գարեգին Նժդեհ, Արմեն
Թիգարիսանյան, Մոնթե Մելքոնյան
- 14. Ֆենյա Վարդանյան**
Գարեգին Նժդեհ, Ալբերտ Էյսթեյն,
Էռնեստ Շեգեվարա

15.Կարո Կարապետյան

Բաշար ալ Ասադ, Հասան Նասր
Ալլահ, Վլադիմիր Պուտին

16.Միսաս Լևոնյան

Բաշար ալ Ասադ, Վազգեն
Սարգսյան, Նելսոն Մանդելա,
Ուգո Չավես

17.Արաքսյա Յովսեփյան

Մեսրոպ Մաշտոց, Ալեքսանդր
Մակերտչյան, Մարտին Լյութեր

18.Յուրիկ Մարտիրոսյան

Վարդան Մամիկոնյան, Մեսրոպ
Մաշտոց, Կոմիտաս

19.Սինա Երեմյան

Հրանտ Դինք, Ջերը Քըրօքորյան,
Մթիվ Շոբս

20.Խաչատրու Մեսրոպյան

Գարեգին Նժդիհ, Մոնթե Մելքոնյան,
Մովսես Խորենացի

21.Սյուլգաննա Յովակիմյան

Շուշան Մամիկոնյան, Կոմիտաս, Սոս
Սարգսյան

22.Հարություն Վարդանյան

Մեսրոպ Մաշտոց, Գարեգին Նժդիհ,
Մոնթե Մելքոնյան

Այսպիսի սերնդի հետ կարելի է հույսեր կապել

**«Տնտեսագետի» խնդրանքով ՀՊՏՀ փիլիսոփայության և հայոց
պատմության ամբիոնի վարիչ, պրոֆեսոր Արամ Սարգսյանը մեկնաբանում
է հարցման մասնակիցների պատասխանները՝ ձևավորելով մեր օրերի
երիտասարդի հոգեբանական դիմանները:**

Պատասխաններից ակնհայտ է, որ հարցվողների նկարագիրը ազգային է, որ նրանց իդեալները ազգային հերոսներն են, անհատներ, ովքեր մեծ դեր են խաղացել սեփական երկրի ու ժողովրդի կյանքում՝ ազգային-քաղաքական և մշակութային-քաղաքակրթական իմաստով: Առավել հաճախ նշված անունների շարքում են՝ Գարեգին Նժդիհ, Մոնթե Մելքոնյան, Վազգեն Սարգսյան, Մեսրոպ Մաշտոց, Կոմիտաս: Առաջին երեք անունները հիշատակելու հանգամանքը հավաստում է, որ այս երիտասարդներն ունեն ազգային կողմնորոշվածություն, այլ ոչ թե պրագմատիկ գործնական ուղղվածություն, որ նրանց շարքերում իշխող է ազգային-քաղաքական ռոմանտիզմը: Այսպիսի սերնդի հետ կարելի է հույսեր կապել:

Մաշտոց և Կոմիտաս. մարդիկ, որոնք մշակութային խոշոր դեր են կատարել: Մաշտոցը ստեղծել է ազգային գիր-գրականություն, մշակույթ, որը պետականության կորստի ժամանակ կատարել է պետության և հոգևոր հայրենիքի դեր, Կոմիտասը նորովի է բացահայտել, մաքրել ու բյուրեղացրել է հայ երգը ու վերստին վերադարձել իր ժողովրդին:

Փոքր-ինչ զարմանալի, սակայն բացատրելի են մեր սիրիակայ ուսանողների նշած անունները. սիյուռ-քահայ երիտասարդության շրջանում առհասարակ ազգային միտվածությունն առավել ակնհայտ է: Բաշար ալ Ասադ, Հասան Նասր Ալլահ, Վլադիմիր Պուտին, Նելսոն Մանդելա, Ուգո Չավես. այս պատասխաններն ունեն իրենց բացատրությունը, որը ըստ իս, հետևյալն է. Սիրիան քաղաքացիական պատերազմի մեջ է, մի իրավիժակ, երբ ուժեղ, հզոր կամքի տեր անհատների դերը դառնում է վճռորոշ:

Բոլոր մյուս առանձին պատասխաններում ազգային և համաշխարհային պատմության մեջ, արվեստում, գիտության ու գործարարության բնագավառում մեծ դերակատարություն ունեցող անհատներն են:

ԱՐՄԻՆԵ ՎԱՐԴԱՆՅԱՆ

ՊԼԱՍՏՄԱՍՍԱՅԵ ԱՎՐԱՆՔՆԵՐԻց ՈՐՈՇՆՔ ԵՆ ԱՋԻՏԱՆԻ.

ԿԵՆցԱՂԱՅԻՆ ՎԻՐԵՇԱՔՆԱՌԵՋՈՒ

Պլաստմասսայե իրերն ու արտադրանքները դարձել են ժամանակակից սպառողի կենցաղի բաղկացուցիչ ու անբաժան մասը, հետևաբար դրանց որակական հատկանիշները կարևորում են բոլորը, ունենում մտահոգություններ, որոնք հաճախ անհիմն չեն:

Պլաստմասսաները (ՊՄ) բարձրամոլեկուլային օրգանական կամ էլեմենտարօգանական միացություններ են (պոլիմեր) և դրանց հիմնան վրա ստացվող բաղադրակազմներ, որոնք ընդունակ են տաքացման դեպքում փոխարկվելու պլաստիկ վիճակի և ճնշման տակ ընդունելու պահանջվող ձևը:

Դեռևս միասնական կարծիք չկա կենցաղում պլաստմասսայե արտադրանքների կիրառման հետևանքների վերաբերյալ, և դրանց օգտագործումը պայմանավորված է առավելապես սպառողների հոգեբանական-զգայական նախատրամադրվածությամբ: Այնուամենայնիվ, կարելի է արձանագրել ավանդական նյութերի (մետաղների, փայտի, սիլիկատների) նկատմամբ դրանց որոշ առավելություններն ու թերությունները: Այսպես, ՊՄ գերազիր մասի հիմնական առավելություններն են արտադրման տնտեսական արդյունավետությունը, թերևությունը, ֆիզիկական, մեխանիկական հատկությունների բազմազանությունը, քիմիական կայունությունը, ցածր ջերմահաղորդականությունը, բարձր մեկուսիչ հատկությունները, արտադրանքի գեղեցիկ տեսքը, որոշ պլաստմասսաների (օրգանական ապակի) բարձր թափանցիկությունը և այլն:

ՊՄ առանձին տեսակների բնորոշ թերություններից են օդի, խոնավության, լույսի մեխանիկական, ջերմային ազդեցությունների տակ քայլքայումը կամ, այսպես կոչված, ծերացումը, ջերմային ջնշարձակման բարձր գործակիցը, ուժեղ էլեկտրականացումը, ցածր հիգիենիկ և էկոլոգիական հատկությունները, անբավարար պնդությունը, բարձր այրվելիությունը:

Ստորև կներկայացնենք պլաստմասսայե արտադրատեսակների հումքատեսակի ճանաչման, որակի և անվտանգության ստուգման որոշ պարզագույն եղանակներ, որոնք կարելի են կիրառել սովորական տնային պայմաններում:

Նախ՝ ՊՄ ապրանքի վերաբերյալ սկզբնական անհրաժեշտ տեղեկատվություն սպառողն ստանում է պիտակից կամ մակնշումից, որտեղ, մասնավորապես, նշվում են ապրանքի, արտադրողի անվանումը, արտադրման թվագրումը, լրակազմը, նորմատիվ փաստաթղթի նշագիրը, սննդի հետ շփվող իրերի դեպքում՝ նշանակվածությունը (սորուն, սառը, տաք սննդանթերքի համար), օգտագործված պոլիմերի տեսակի համառոտագիրը: Օրինակ՝ ՊԵ՝ պոլիէթիլեն, ՊՊ՝ պոլիպրոպիլեն, ՊԵՏՖ՝ պոլիէթիլենտերե-ֆտալատ և այլն: **Այս իրերի վրա, որոնք նախատեսված չեն սննդի համար, սակայն իրենց ծևով, չափերով կարող են օգտագործվել այդ նպատակներով, պետք է արվի համապատասխան նախազգուշական նշում:** «Ոչ սննդամթերքի համար»:

ՊՄ հումքատեսակը և բնույթը կարելի է բավարար ճշգրտությամբ և հավաստիությամբ որոշել (ճանաչել) զգայորոշմամբ, այսինքն՝ տեսողության, լսողության, համի, հոտի և շոշափելիքի միջոցով: Մի պարզ փորձ կատարենք. վերցնենք ապակյա տարա և պլաստմասսայե տարա, երկուսի մեջ էլ դնենք մեկական կտոր թխվածքարլիք: Մեկ օր անց ապակյա տարայի թխվածքարլիքը փոխած չի լինի իր համային և հոտային հատկանիշները, իսկ պլաստմասսայե տարայի թխվածքարլիքը ձեռք չի բերի հավելյալ համ և հոտ այն դեպքում, եթե այն նախատեսված է սննդի համար:

Ընդ որում, ՊՄ տեսակը կարելի է ճանաչել՝ ըստ մի շարք արտաքին հատկանիշների համալիրային գնահատման, ինչպես նաև տաքացման ժամանակ դրսենության, վարքի: Արտաքին հայտանիշների գննան դեպքում պետք է հատուկ ուշադրություն դարձնել ՊՄ գույնին, թափանցիկությանը, մակերևույթի տեսքին, ֆիզիկական վիճակին, պատրաստման հիմնական մեթոդին, լրացուցիչ հատկանիշներին՝ հարվածից առաջացող հնչյունի բնույթին, կիրառման հիմնական բնագավառին, ծակոտկենությանը, այլ ՊՄ-ին նմանությանը և

այլն: Տաքացման և այրման միջոցով ՊՄ-ի ճանաչման դեպքում պետք է ուշադրություն դարձնել աստիճանական տաքացման ընթացքում նմուշի փոփոխությանը (փափկում է, ձգվում թելի նման, հալվում, թե ոչ), ըստ որի որոշում են ՊՄ-ի խումբը (ջերմապատ, ռեակտոպատաստ): ՊՄ-ի խումբը որոշելուց հետո նմուշը կարելի է այրել՝ ուշադրություն դարձնելով այրման բնույթին, բոցի գույնին, այրման արդյունքի հոտին, վիճակին:

Կախված կոնկրետ նշանակվածությունից՝ ՊՄ արտադրանքների որակը գնահատելու համար նախ արտաքին զննմանք պետք է պարզել արտադրանքի տեսքի, եղորդի կորացումների ծցությունը, արտաքին արատների (խոշոր փոփոխությունից՝ կցալարեր, ճաքեր, թերձվածքներ, անհավասար հաստություն, ծռվածություն և այլն) առկայությունը: Այնուհետև անհրաժեշտության դեպքում դրանք կարելի է ենթարկել սառը և տաք ջրի, օճառաջրի, լուծիչների, նավթամթերքների, լույսի, ջերմության, հրդեհի, ցրտի, մթնոլորտային և այլ ազդեցությունների նկատմամբ փորձարկումների:

Մասնավորապես, իրերի տարրողությունը ստուգվում է՝ չափագավաթից դրանց մեջ լցնելով սենյակային ջերմաստիճանի ջուր 20°C ՝ մինչև ծայրերից թափվելը:

Ներկանյութի տարաշարժը ստուգվում է՝ իր հնգապատիկ տրորելով թափոնային սպիտակ գործվածքով կամ բամբակե տամպոնով, որոնք պետք է թրջված 1h մեջ $30-40^{\circ}\text{C}$ ջրով: Ընդունին, գործվածքի կամ բամբակե տամպոնի վրա չպետք է մնան ներկանյութերի հետքերը:

Տաք ջրի նկատմամբ դիմացկումությունը ստուգվում է իրերը 10 րոպեով 70°C տաք ջրի մեջ ընկղմելով (կամ ջուրը դրանց մեջ լցնելով): Հետո իրը հանվում, սառեցվում է և սրբելով չորացվում: Փորձարկումից հետո իրի մակերևույթը չափանմուշի համեմատությամբ պետք է լինի առանց տեսանելի փոփոխությունների: 20 լ և ավելի տարողություն ունեցող տարան թույլատրվում է տաք ջրով լցնել ծավալի կիսով չափ:

Կեղտոտման նկատմամբ իրի դիմացկումությունը ստուգվում է՝ առանձնացնելով իրի վրա նախապես տաք ջրով մաքրված և չորացված տեղամաս 30×30 մմ չափերով: Մաքրված մակերևույթի վրա բարակ շերտով քսվում է կեղտոտ խառնուրդ (հողը ջրի հետ) և պահպում է $16-24$ ժամ, որից հետո լվացվում է օճառաջրով և չորացվում: Փորձարկումից հետո իրի վրա չպետք է մնան տեսանելի կեղտեր: Իրերի զննումը կատարվում է ցերեկային լույսի ներքո:

Քիմիական դիմացկումությունը ստուգելու համար իրերը 10 րոպեով ընկղմվում են քացախաթթվի մինչև 60°C տաքացված 15 տոկոսանոց լուծույթի մեջ: Իրերի ներկանյութունը չպետք է փոփոխվի, իսկ լուծույթը պետք մնա անգույն, թափանցիկ, առանց նստվածքի:

Այնուհետև իրերը լվացվում են սառը ջրով, սրբելով չորացվում են և 20 րոպեով ընկղմվում են մինչև 60°C տաքացրած 2% -անոց օճառասողային լուծույթի մեջ (խմելու սողա և ծեռքի օճառ՝ 1%): Իրը չպետք է ուռչի, ձևախեղվի չափանմուշի համե-

մատությամբ, իսկ լուծույթը՝ գումավորվի:

Բազմաթիվ կենցաղային ՊՄ արտադրանքների համար խիստ կարևոր նշանակություն ունի սպիտարահիգիենիկ անվտանգության գնահատումը: **Շատ սինթետիկ խեժեր և ՊՄ-ներ ֆիզիոլոգիապես անվճակ են, սակայն դրանցում ելանութային մոնուերների մնացուկները (ֆենոլ, ֆորմալդեհիդ, ստիրոլ, կապրոլակտամ) և որոշ բաղադրամասեր (պլաստիկարարներ, մերկիչներ, ստարիլիզատորներ) թունավտանգ են: Մրանք կարող են անջատվել արտադրանքի ծևավորման, վերամշակման, բարձր ջերմաստիճանում շահագործման, ինչպես նաև հրդեհի դեպքում:** Օրինակ, ՊԵ-ը ջրանլուծելի և քիմիապես կայուն է, սակայն բարձր ջերմաստիճանում կարող է քայքայվել՝ առաջացնելով տիհած հոտով ցածրամուլեկուլային միացություններ, ինչն անթույլատրելի է սննդային աճանեղենի համար: Ցածր ճնշման ՊԵ-ը, բացի դրանից, պարունակում է կատալիզատորների թունավտանգ մնացորդներ (այսումին, տիտան, մոլիբդենի օրսիդներ), որոնք կարող են անցնել սննդին: Նույնը վերաբերում է ՊՊ-ին, որն անվճակ է, սակայն թերևակի օրսիդանում է՝ առաջացնելով տիհած հոտով: Ֆենոպալավաստները միշտ պարունակում են ֆենոլ, ֆորմալդեհիդ, ամինոպլաստները՝ ֆորմալդեհիդ, որոնք ազդում են մարդու նյարդային համակարգի վրա: Պոլիամիդներում կապրոլակտանը, պոլիստիրոլում՝ ստիրոլը ազդում են ինչպես նյարդային, արյունատար համակարգի, այնպես էլ լյարդի վրա: Պոլիիուրետանը, պալիակրիլնիտրիլային, ամինաֆորմալդեհիդային ՊՄ-ները պարունակում են ցիանային ցնդոր միացություններ՝ թթվածնի անբավարար առկայության դեպքում, սակայն բաց օդում այրվելիս թունավտանգ միացություններ չեն առաջացնում, որովհետև օդի թթվածնի և խոնավության պայմաններում փոխարկվում են անվճակ միացությունների՝ ամիակի և ածխաթթվի:

Սանիտարահիգիենիկ գնահատումը համարվում է ՊՄ-ից կենցաղային արտադրանքների փորձարկման անհրաժեշտ պայմանը, հատկապես սննդի, խաղալիքների, տարայի, փաթեթավորման արտադրանքների համար: Յիգիենիկ պահանջները հանգում են այն բանին, որ արտադրանքը չփոխի սննդի գույնը, հոտը, համը և չփոխանցի օրգանիզմի համար վլանգավոր նյութեր:

Օրգանոլեպտիկ փորձարկումներն իրականացվում են օգայարանների միջոցով՝ ըստ գույնի, հոտի, համի, ընդ որում՝ գնահատումն սկսվում է հոտի որոշումից: **Կայուն, սուր հոտի առկայության դեպքում ՊՄ խաղալիքները, սմանի տարաները օգտագործման համար համարվում են ոչ պիտանի:**

Քիմիասանիտարական փորձարկումը հանգում է տարբեր քիմիական ռեագենտների, փորձարկումների միջոցով թունավտանց միացությունների (ֆորմալդեհիդ, ստիրոլ, պղնձի, կապրարի աղերի և այլնի) քանակական պարունակության որոշմանը: Մրանց համար ստանդարտներով նախատեսված են սահմանային թույլատրելի կոնցենտրացիաներ (ՍԹԿ):

ՍՊԱՐՏԱԿ ՍԱՐԱՏԻԿՅԱՆ

ՀՊՏՀ ապրանքագիտության և տեխնոլոգիայի ամբիոնի ղոցենտ, տեխնիկական գիտությունների թեկնածու

ՏԱՏԵՍԱԿԱՆ ԽճԱՆԿԱՐ

հազար տոննան կորսվել է (մաշվել է, խորտակվել է ծովերում, թաքցվել ու հետագայում չի գտնվել): Ներկայում ուկու համաշխարհային բնական պաշարները մոտավորապես գնահատվում են 87 հազար տոննա:

Ստորև ներկայացնում ենք պետական գանձարանում առկա ոսկու առավել մեծ պաշարներ (ակտիվներ) ունեցող երկրների (ինչպես և ԱՄՆ-ի) «ոսկյա տանջակը» 2012 թ. օգոստոսի դրույթամբ (տոննաներով):

1. ԱՄՆ – 8133,5
2. Գերմանիա – 3395,5
3. ԱՄՀ – 2814
4. Իտալիա – 2451,8
5. Ֆրանսիա – 2435,4
6. Չինաստան – 1054,1
7. Շվեյցարիա – 1040,1
8. Ռուսաստան – 918
9. Ճապոնիա – 765,2
10. Նիդեռլանդներ – 612,5

Այժմ շատ երկրներ են ձգտում մեծացնել ոսկու պաշարները: Օրինակ, Չինաստանը նպաստակ ունի իր ոսկու պահուստները հասցել 10 հազար տոննայի և գերազանցել ԱՄՆ-ի 8 հազարը: Եթե նախկինում աշխարհի շատ կենտրոնական բանկեր ոսկի էին վաճառում, ապա այժմ տեղագիտ ձևով այն գնում են: Ուսկու տեղի երևույթ է նաև այն, որ ոսկին 1971 թվականից բանկացել է 50 անգամ, թեև վերջերս մի փոքր էժանացել է: Ստորև ներկայացնում ենք 1 ունցիա ոսկու շուկայական գնի դիմամիկան 1792-2013 թթ. ժամանակահատվածում. 1792 թ.՝ 19,3 դոլար, 1834 թ.՝ 20,67 դոլար, 1934 թ.՝ 35 դոլար, 1971 թ.՝ 38 դոլար, 1978 թ.՝ 200 դոլար, 1987 թ.՝ 500 դոլար, 2008 թ.՝ 1000 դոլար և 2012 թ.՝ 1770 դոլար, 2013 թ. հունվար՝ 1665 դոլար, ապրիլ՝ 1430 դոլար:

Չայացած 2013 թ. նկատվող ոսկու գնի նվազմանը, այնուհանդերձ, ուսկու շուկայի վերլուծաբանները կանխատեսում են, որ ոսկին թանկանալու միտուն է ունենալու ապագայում և հատելու է 2000 դոլարի սահմանագիծը:

ՄԻ՞ԹԵ ՆՈՐ «ՈՍԿՈՒ ՏԵՆԴ» Է ԲՈՒՆԿՎԵԼ

2008-ից սկսված համաշխարհային ֆինանսատնտեսական ճգնաժամը շատ վերլուծաբանների նորից բերեց այն համոզման, որ ոսկին գլխավոր ակտիվ է համարվում, հետևաբար կապիտալը պահպանելու և կորուստներից փրկելու համար պետք է հնարավորինս շատ ոսկի ունենալ: Դա հանգեցրեց ոսկու նկատմամբ պահանջարկի կտրուկ բարձրացմանն ու աստղաբաշխական գնի ձևավորմանը և հատեց նույնիսկ 1900 դոլարի սահմանը՝ 1 ունցիայի դիմաց:

Պատմության մեջ «ոսկու տենդեր» շատ են եղել, երբ մարդիկ խելակորույս նետվել են ոսկի որոնելով կանգ չառնելով ոչնչի առջև և երբեմն հատուցելով նաև կյանքով:

Արժույթի միջազգային իիմնադրամի (ԱՄՆ) 1944 թ. Բրետոնվիլսյան համաձայնագրով ամերիկյան դոլարը հրչակվեց գլխավոր համաշխարհային արժույթ՝ 1 ունցիան 35 դոլար ապահովածության գնով: Շատ հետաքրքրասերների համար նշենք, որ 1 տրոյական ունցիան 31,1034768 գրամ ոսկին է, թեև առօրյայում ընդունված է գործածել 31,1 գրամը: Ներկայում ոսկին ապահովայնացված է, թեկուզ, այն մետաղադրամի կամ ստակի տեսք ունենա: Այնուհանդերձ, ոսկին թրթադրամից հետո ամենաբարձր իրացվելի ապրանքն է և, կարծես, վերականգնել է իր 6 հազարամյա պատմություն ունեցող կարևոր նշանակությունը՝ հատկապես տնտեսության ճգնաժամային իրավիճակներում:

Մարդկության ողջ պատմության ընթացքում արդյունահանվել է 140 հազար տոննա ոսկի, որից 10

ԱՇԽԱՐՀԻ ԱՄԵՆԱՐՈՒՍ ՄԻԱՊԵՏԵՐԸ

Վերջերս «Forbes» հանդեսը կազմել է աշխարհի ամենահարուստ միապետերի վարկանիշային ցուցակը, որը կարծում ենք, կիետաքրքի ընթերցողներին: Ստորև ներկայացնում ենք ամենահարուստ միապետերի առաջին յոթնակի կարողությունները:

1. Մեծ Բրիտանիայի թագուհի Եղիսաբեթ 2-րդի կարողությունը թագավորական պալատների և այլ անշարժ գույքի, ինչպես նաև արքեստի գործերի հավաքածուների հետ մեկտեղ, գնահատվում է 94,8 մլրդ դոլար:
2. Սաուտյան Արարիայի թագավոր Արդալա իր Արդել Ազիզ ալ Սաուտի կարողությունը՝ 63,2 մլրդ դոլար:
3. Արքու Նարիի Էմիր շեյխ Խալիֆ իր Զայդ ալ-Նահայան ունի 47,7 մլրդ դոլարի կարողություն:
4. Թահլամի թագավոր Փհումիփոն Ադույակետը՝ 44,24 մլրդ դոլար:
5. Շուրբայի Էմիր շեյխ Սոհամեդ իր Ռաշիդ ալ Մաքրումը՝ 39,5 մլրդ դոլար:
6. Բրունեյի սուլթան Ջասսանալ Բոլթիահը՝ 37,92 մլրդ դոլար:
7. Նիդեռլանդների (արդեն նախկին) թագուհի Բեատրիչը՝ 15,8 մլրդ դոլար:

Քանկանալի է, որ այս հսկայական կարողության միայն մի մասն է անծնական սեփականություն, իսկ հիմնական անշարժ գույքն ու կայքը անցնում է գահի հետագա ժառանգորդներին:

ԱՄԵՆԱՇԱՏ ԿԱՆԽԻԿ ԴՐԱՄԱԿԱՆ ՄԻՋՈՑՆԵՐ ՈՒՆԵՑՈՂ ԵՐԿՐՄԵՐԸ

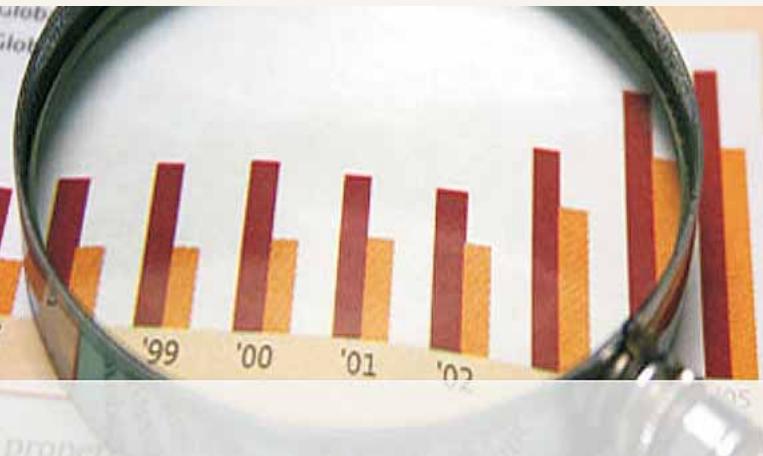
Ըստ միջազգային հաշվարկների բանկի (BIS)՝ 2011 թ. վերջին աշխարհում շրջանառվել է շուրջ 1,2 տրլն դոլարին համարժեք եվրո, որը կազմել է եվրոդուռը ընդհանուր ՀՆԱ-ի 9%-ը: ճապոնական ինչնի և ամերիկյան դոլարի կամացիկ շրջանառությունը մոտավորապես 1 տրլն դոլար է եղել, որը կազմել են ՀՆԱ-ի համապատասխանաբար 18%-ը և 7%-ը:

Ստորև ներկայացնում ենք աշխարհի առաջատար երկրներում 2010 թ. շրջանառության մեջ գտնվող կանխիկ թղթադրամների և մետաղադրամների ծավալն ու մասնաբաժինը ՀՆԱ-ում:

	Երկիրը	Կանխիկ փողի ծավալը (մլրդ դոլար)	Մասնաբաժինը ՀՆԱ-ում (%-ներով)
1	ճապոնիա	1.068	18
2	Չինական	30	13,5
3	Ռուսաստան	190	13,0
4	Չինաստան	607	12,5
5	Հնդկաստան	212	12,0
6	Շվեյցարիա	58	10,0
7	Եվրոդուռ	1154	9,0
8	Սինգապուր	19	8,2
9	ԱՄՆ	983	7,0
10	Սաուդյան Արաբիա	30	6,8
11	ՀԱՅ	24	6,0
12	Մեքսիկա	56	5,7
13	Թուրքիա	32	4,3
14	Ավստրալիա	57	4,2
15	Բրազիլիա	91	4,0
16	Կանադա	64	3,8
17	Մեծ Բրիտանիա	85	3,6
18	Հարավային Կորեա	38	3,4
19	Շվեյցիա	16	3,0

Նշենք նաև, որ առկա դրամական գանգվածը շրջանառության մեջ ավելացնելու նպատակով Շվեյցարիան թողարկել է 1000 շվեյցարական ֆրանկ անվանական արժեքով թղթադրամներ, իսկ Սինգապուրը՝ 10.000 սինգապուրյան դոլար անվանական արժեքով, թեև վերջինս հազվադեպ է հանդիպում շրջանառության մեջ: Չինաստանում, ընդհակառակը, սահմանափակվել է 100 յուանանոցների շրջանառությունը:

Կանխիկ շրջանառության մեջ գտնվող թղթադրամների միջին անվանական արժեքը ամենաբարձրն է Շվեյցարիայում՝ 159 դոլար, իսկ ամենացածրն է Չինաստանում՝ 3 դոլար:

ՈՐՔԱՆ ԿՎԱՍՏԱԿԵՒՆՔ, Եթե ԱՇԽԱՏԵՒՆՔ ԱՅԼ ԵՐԿՐՄԵՐՈՒՄ

Թերևս, շատերս ենք մտածել ու մտահոգվել, թե մեր կրթությամբ, մասնագիտությամբ և աշխատանքային փորձով ու եռանդով որքան դրամական եկամուտ կարող էինք վաստակել, եթե ապրենքն ու աշխատեինք այլ երկրներում: Յիմք ընդունելով Աշխատանքի միջազգային կազմակերպության (ԱՄԿ) տվյալները՝ Ռուսաստանում ննան գաղափարով խանդակաված sion.ru կայքը կազմել է մի պարզ հաշվիչ մեխանիզմ, որը կարող է ծեր ընթացիկ աշխատավարձը փոխակերպել մեկ այլ երկրի համապատասխան աշխատավարձի:

Ստորև ներկայացնում ենք մի այլուսակ, որից մոտավոր պատկերացում կկազմեք Հայաստանի միջին ամսական աշխատավարձը 16 այլ երկրների միջին ամսական անվանական աշխատավարձների վերածելու, փոխակերպելու մասին՝ 2008 թ. նախաճգնաժամային տվյալներից ելմելով:

	Երկիրը	Մասնավոր հատվածի միջին անվանական աշխատավարձը ՀՀ դրամով
1	Ռւսաստան	114.000
2	Ադրբեյչան	120.000
3	Հայաստան	134.000
4	Չինաստան	172.000
5	Ռուսաստան	283.000
6	Լատվիա	437.000
7	Լիտվա	434.000
8	Լեհաստան	491.000
9	Էստոնիա	562.000
10	ԱՄՆ	1.085.000
11	Կանադա	1.262.000
12	Մեծ Բրիտանիա	1.315.000
13	Շվեյցիա	1.380.000
14	Իսպանիա	1.527.000
15	ճապոնիա	1.567.000
16	Գերմանիա	2.120.000
17	Շվեյցարիա	3.080.000

Հասկանալի է, որ ննան հաշվարկը բավական պայմանականություններ է պարունակում, քանի որ օգտագործվում են միջին անվանական և ոչ թե իրական աշխատավարձների հարաբերակցությունը, ազգային արժույթների փոխարժեքները և ենթադրվում է, որ մեկ այլ երկրում մենք աշխատանքային նույն հնարավորություններն ու պարտականությունները կունենայինք: Առավել ևս, աշխատավարձների փոխակերպման այս մեխանիզմը հաշվիչ չի առնում ծեր մասնագիտության պահանջարկը այլ երկրներում, գնողունակության պարիստեր, պահանջնունքների մակարդակն ու կառուցվածքը, կենսապայմանների իրական արժեքն այլ երկրներում և շատ այլ գործոններ:

Այնուամենայնիվ, այս պայմանականություններով հանդերձ, կարող ենք մոտավոր համեմատություններ կատարել և մի պահ «ոգևորվել», որ եթե մեզ հաջողվի երբեւ Շվեյցարիայում ապրել ու աշխատել, ապա, գուցե, ստանանք ավելի քան 3 մլն դրամին համարժեք աշխատավարձ:

ՍԱՄՎԵԼ ԳՐԻԳՈՐՅԱՆ
**ՀՊՏՀ տնտեսագիտության տեսության
ամբիոնի ղոցենտ**

ՄԵՐ ՍԻՐԻԱՀԱՅ ՈՒՍԱՆՈՂՆԵՐԸ

Աշխարհով մեկ սփռված հայ ժողովորի զավակները, որ երկրում էլ ապրեն, ձգտում են կրթվել և դասնալ քաղաքակիրք աշխարհին արժանի քաղաքացիներ: Նրանցից շատերը նախընտրում են ճամանագիտական կրթություն ստանալ, ճամանագետ դառնալ հայրենիքում: Ցուրաքանչյուր ուսումնական տարվա սկզբին մեր համալսարանը սիրով է հյուրներակալում արտերկրի քաղաքացի մեր երիտասարդ հայրենակիցներին՝ փորձելով նրանց տալ ոչ միայն ճամանագիտական գիտելիքներ, պատրաստել բարձր որակավորում ունեցող տնտեսագետներ, այլև սրտացավ ու հոգատար վերաբերնունքով նրանց կողքին լինել, աջակցել: Այս տարի մեր բուհը հարազատի ցերմությամբ ընդունեց նաև սիրիահայ ուսանողների:

Սիրիայի ցավալի իրադարձությունների հետևանքով բազմաթիվ սիրիահայեր, թողնելով աշխատանք ու ուսում, եկան հայրենիք՝ փորձելով այստեղ կառուցել իրենք կյանքը: Հայաստանը նրանց ընդունեց պետական հոգածությամբ, աջակից լինելու մեջ պատրաստականությամբ: Նրանց համար կրթության և ուսումնառության նպաստավոր պայմաններ ստեղծվեցին նաև մեր համալսարանում:

«Մենք պետք է լինենք յուրաքանչյուր սիրիահայ ուսանողի կողքին, հասկանանք՝ ինչով կարող ենք օգնել և ստեղծենք կրթության համար նպաստավոր պայմաններ: Ամեն ինչ պետք է անել, որպեսզի նրանք կարողանան հաղթահարել ժամանակավոր դժվարությունները», - մեզ հետ գրուցում ասաց ուսումնամեթոդական աշխատանքների գծով պոռակութող Պարույր Քալանթարյանը և հավելեց, որ թե՛ հայաստանցի ուսանողները, թե՛ պրոֆեսորադասախոսական կազմի ներկայացուցիչները պատրաստ են սատարելու սիրիահայերին, որպեսզի հաղթահարեն ոչ միայն ուսումնառության գործնթացում տեղ գտած դժվարությունները, այլև հոգեբանական խնդիրները. բարելավեն միջանձնային հարաբերությունները, համեն հաջողության:

«Տնտեսագետը» հանդիպեց մեր բուհում սովորող սիրիահայ ուսանողներից երկուսին՝ բանկային գործ մասնագիտության 2-րդ կուրսեցի Մինաս Լսոնյանին և հաշվապահական հաշվառում և առողիտ մասնագիտության 1-ին կուրսեցի Մարիա Սաքքա Օղլուն: Նրանք պատմում են Հայաստանից ստացած տպավորությունների, ուսանողական կյանքի, իրենց խնդիրների ու հոգսերի մասին:

**...Կարծ ու
գոհանան տև,
շատ շարժած**
Մինաս Լսոնյան

- **Մինաս, ինչպես ես գգում քեզ
Հայաստանում:**

- Լավ եմ գգում, որովհետև հայրենիքում եմ, հայրենի հողի վրա: Սիրիայում տեղի ունեցող ողբերգական իրադարձությունները մեր ընտանիքը ևս դժվարին կացության առջև կանգնեցրին: Առաջին անգամ Հայաստան եկա անցած տարվա անռանը: ՀՀ Կառավարության հրավերով սիրիահայ երեխաների խումբ էինք բերել Հանքավանում հանգստանալու: Ես այդ խմբի պատասխանատուն էի: Դենց այս ժամանակ էլ ես և եղայրս, ծնողներիս խորհրդով, որոշեցինք մեր կիսատ մնացած կրթությունը շարունակել այստեղ՝ հայրենիքում: Ծնողներս ապրում են Լիբանանում, ես այստեղ եղայրս հետ եմ: Նա էլ երևանի պետական թժկական համալսարանի ուսանող է:

- **Արդեն մեկ կիսամյակ է, սովորում
ես մեր բուհում, ինչպիսի՞ն են
տպավորություններդ:**

- Կրթություն ստացել եմ Հայեպում, շատ հայտնի հայկական «Լազար Նազարյան և Գալուստ Գյուլբենկյան» դպրոցում, այնուհետև մեկ տարի սովորել եմ Հայեպի «Մաեմուն» համալսարանի ֆի-

նանսական ֆակուլտետում՝ բանկային գործ մասնագիտությամբ և երկու կիսամյակ հասցրել ուսումնասիրել «Մենեջմենթ», «Մարքեթինգ» դասընթացները: Վերոնշյալ համալսարանում ժամանակակից տեխնոլոգիաները մեծ տեղ ունեին, իսկ երբ մեր տնտեսագիտական համալսարանում կավիճ ու գրատախտակ տեսա, շատ զարմացա: Ինձ շատ զարմացրեց նաև մեր բուհում ստեղծված կրթական միջավայրը, որտեղ կարող ես շատ բան սովորել, որտեղ բոլոր շանքերն ուղղված են ուսանողի համար լավագույն պայմաններ ստեղծելուն:

- **Դժվար չէ՞ր հարմարվել նոր միջավայրին:**

- Եթե ասեմ, որ դժվարություններ չեն եղել, անկեղծ չեն լինի: Առաջինը լեզվական խոշնդրությ էր: Հաճախ ամբողջովին չեղ ըմբռնում հաղորդվող նյութը,

չի կարողանում վերծանել համակուրսեցիներիս կողմից այնքան սիրով ու պատրաստականորեն ինձ տրամադրված դասախոսությունները, ինքս էլ չի հասցնում գրել, նշումներ կատարել: Դիմա արդեն համակուրսեցիներիս, ինչպես նաև իմ դասախոսների աջակցությամբ հաղթահարել եմ այդ խնդիրը: Արդեն վարժվել եմ արևելահայերենին, կարողանում եմ արագ գրել, գործնական պարապմունքներին պատրաստվում եմ և փորձում գոհացնել դասախոսներին:

- Ի՞նչո՞վ ես զբաղվում ազատ ժամանակ:

- Մարզվում եմ, պատրաստվում եմ նաև ակցենտով կայանալիք Հայաստանի թեքվանդոյի աշ-

- Մարիա, ե՞րբ եք տեղափոխվել Հայաստան:

- Անրանց ընտանիքով 15 օրով Հայաստան էինք եկել հանգստանալու: Եկանք ու մնացինք: Դեռևս դպրոցում շատ էինք լսել Սևանա լճի, Ծիծեռնակաբերդի, Էջմիածնի մասին, բայց երբ մեր աչքերով տեսանք այդ ամենը, բոլորովին ուրիշ օգացումներ ունեցանք. ապրում ես քո հայրենիքում, որ կողմը գնաս՝ հայեր են ու հայերեն ես լսում: Սփյուռքում ապրող յուրաքանչյուր հայի համար Հայրենիքը մի ուրիշ, անգնահատելի առժեք ունի, և ես էլ իմ հոգում մի թարուն երազանք ունեմ: Իմ կյանքը շարունակել այստեղ: Իհարկե, ցավում եմ, որ տիսուր ու ցավալի իրադարձությունները դարձան այստեղ ապրելու առիթ, սակայն միաժամանակ երջանիկ եմ, որ արդեն Հայաստանի Հանրապետության քաղաքացի եմ, ունեմ պարտականություններ և իրավունքներ:

- Ի՞նչպես ընտրեցիր մասնագիտությունդ՝ ինքնուրո՞ւյն, թե՝ ծնողներիդ խորհուրդ-հորդորով:

- Մենք Սիրիայում սեփական խանութ ունեինք, որն այսօր, ցավոք, էլ չկա: Դաճախ էի օգնում հորս՝ հաշվարկներ կատարելիս: Ենց այդ օրերին էլ հասկացա, որ ինձ հոգեհարազատ է թվերի ու հաշվարկների աշխարհը: Ընտրեցի հաշվապա-

ռաջնությանը: Այս մարզաձևով զբաղվել եմ նաև Սիրիայում, եղել արաբական ակումբների առաջնության 2008-2009 թվականների չեմպիոն, իսկ Ասիայի երկրների առաջնությունում զբաղեցրել եմ 2-րդ հորդզունականը: Չուտով եմ՝ Հայաստանում՝ իմ հայրենիքում, ևս հաջող հանդես կգամ:

- Ի՞նչ անելիքներ, ծրագրեր ու նպատակներ ունես:

- Եիշտ ասած, ապագայի ծրագրերի ու անելիքների մասին չեմ սիրում խոսել: Ապրում եմ այսօրով, որն ինձ համար շատ հետաքրքրական է ու հագեցած. սովորում եմ, գիտելիքներ ձեռք բերում, զբաղվում սիրած մարզաձևով:

ՀՀ ՔԱՂԱՔԱՅԻ ՆԱԽԱՐԱՐՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ ԵՎ ԽՐԱՎՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ

Մարտ Սաքըս Օոլր

հությունը, մի մասնագիտություն, որն ամենուր և բոլոր ժամանակներում պահանջված է: Ուստի որոշեցի սովորել այս համալսարանում, որը պատրաստում է նաև հաշվապահական հաշվառման և առլիտի մասնագետներ:

- Մարիա, երբ առաջին անգամ ոտք դրեցիր մեր համալսարան, ի՞նչ զգացումներ ունեցար:

- Ուզում եմ շնորհակալություն հայտնել բուհի ու մեր ֆակուլտետի ղեկավարությանը՝ սիրիահայերի հանդեպ ցուցաբերած ուշադրության, հոգատարության համար: Ինձ դիմավորեցին անսահման ջերմությամբ ու սիրով: Ենց առաջին օրվանից իմ համակուրսեցիները, ինչպես նաև մեզ դասավանդող դասախոսներն օգնում էին, որպեսզի արագ հաղթահարեմ լեզվական խնդիրները, բացատրում ու պարզաբանում էին հայորովիլ նյութը: Բոլորը ցանկանում էին ինչ-որ բանով օգնել, այնպես անել, որ ինձ լավ զգամ: Այս ամենն ասում եմ նաև մեր համալսարանում սովորող սիրիահայերի անունից, որոնց հետ գրեթե ամեն օր հանդիպում ենք, մինչյանց պատմում մեր հոգսերի ու խնդիրների, մեր անցկացրած օրվա մասին:

- Պարունակած է այսօր քո ամենամեծ երազանքը:

- Երազում եմ, որ խաղաղություն տիրի Սիրիայում՝ իմ ծննդավայրում: Ուզում եմ հաջողություններ ունենալ իմ հայրենիքում, որպեսզի շարունակեմ ապրել այստեղ՝ ընտանիքի հետ:

ՌՈՒԶԱՆ ՍԱՐԱԿՅԱՆ

ԲԱՎԱԿԱՆ ԵՎ ԲԱՎԱԿԱՆԻՆ

Թեպետ այս բառերը ծագմամբ և իմաստով շատ մոտիկ են, այնքան որ որոշ լեզվաբաններ բնութագրում են որպես «դեռ վերջնականորեն չտարրողված» բառագույց, այդուհանդերձ, գործառական որոշակի առանձնահատկություն կա:

«**Բավականը**» գործածում ենք առավելապես ածականի դերում. որպես այդպիսին հանդիպում է գոյականի («բավական գումար»), ածականի («բավական կարճատև») ու մակրայի («բավական արագորեն») հետ, իսկ բային առնչվում է գերազանցապես բայական հանգույցի կազմում՝ որպես ստորոգելիհական վերադիր, ասենք «Լավ, այդքանը բավական է»:

«**Բավականին**»-ը մակրայի է, այսինքն՝ դրվում է առավելապես բայի հետ, արտահայտում է բայական ստորոգման որոշակի հատկանիշ:

Ի դեպ, հանդիպում է նաև «բավականի»՝ արդի հայերենի համար ոչ հանձնարարելի ձևը:

«**Ձեզ դուր եկա՞մ մեր հաղորդումը**» հարցի պատասխանը կարող է լինել մեկ բառով՝ «**Բավականին**»: Այստեղ նշվում է «դուր գալ» գործողության կերպը: Շարունակության մեջ, եթե արդեն խոսողը ցանկանա, կարող է կարծիք հայտնել բուն երևույթի մասին: «**Բավական հաջող հաղորդում էր**» կամ էլ «**Բավականին հաջողված էր**»: Կամ՝ համեմատենք երկու արտահայտություն՝ «Պայքարը բավականին սուր էր» և «**Բավական սուր պայքարում հաղթեց մեր մարզիկը**»: Նույն կերպ՝ «Ելույթը բավականին ձգձգվեց» և «**Բավական ձգձգված ելույթն ավարտվեց**»:

Այս պարզաբանման լույսով՝ քննակենք ստորև մեջբերումները*:

❖ «**Իմ բախտը բերել է հենց խնդիրների ընտրության հարցում**, քանի որ իմ **բավականին** կարճատև գիտական գործունեության ընթացքում կարողացել են լուծել մի քանի կարևոր խնդիր.... Յայրս ու մայրս **բավական** խիստ էին, վաստ արարքի համար կարող էին նաև պատճել»: Այստեղ «բավականին» բառի փոխարեն ծիշտն է «բավական»-ը, քանի որ կոչված է բնութագրելու «գործունեություն» գոյականի հատկանիշը: Շարունակության մեջ, ընդհակառակը, գերադասելի է «**բավականին խիստ էին**» ձևը. այստեղ նշվում է հատկանիշի հատկանիշ, «խիստ լինելու» բաղադրյալ ստորոգյալի կերպն է բնորոշվում:

❖ «....Բացառված չէ, որ որոշումների ընդունման հետագա գործընթացն էլ այնտեղ **բավական** բարդ կլինի»: «Վերջին երկու շաբաթներին **բավական** հագեցած էր մեր ծյուղյան մոցակցային առօրյան»: «Մեր հաճախորդները **բավական** պարտաճանաչ են»: Քանի որ նշվում է բաղադրյալ ստորոգյալի հատկանիշը, ցանկալի է «բավականին» մակրայի գործածությունը:

Այս երկու բառերի ծիշտ գործածության օրինակներ.

❖ «Սա նաև **բավական** կտրուկ հուսուրաբանություն կիրառեց....»:

❖ «Սպասարկնան ոլորտը մեր արհմիութենա-

կան առաջնորդների կողմից, ի դեպ, **բավականին** հարցված է....»:

Մինչդեռ հաջորդ բոլոր մեջքերումներում գերադասելի է «բավական» ածականի գործածությունը.

❖ «**Թթվակիցը բավականին** կոպիտ բառեր է գործածում»:

❖ «Եսկ դա նշանակում է, որ կտրվելու էին **բավականին** թվով ծառեր»:

Այստեղ նաև տրամաբանական սխալ է թոյլ տրված քանի որ «բավական» արդենքանակություն է նշանակում, «թվով» բառի գործածություն ավելորդ է, գոյացնում է անհարկի կրկնաբանություն:

❖ «....Մահափորձի շուրջ ծայր առած կարծիքներն ու դատողությունները **բավականին** հակասական բնույթ ստացան»:

Այս օրինակում էլ տրամաբանական հակասություն է առաջացել. «ծայր առած» նշանակում է ինչոր բանից սկսած, ուրեմն հարկավոր էր բացառական հոլով գործածել՝ «մահափորձից ծայր առած»: Եսկ եթե գերադասում ենք «շուրջ» («շուրջը») կապը, ապա՝ «մահափորձի շուրջը կարծիքներն ու....»:

Յարկ է նշել լեզվական իրողության խորքային ընթանան մի հանգամանք: Եթե ասում ենք «բավական վտանգ», «բավական կոպիտ», «բավական ծառեր», ապա ո՞վ է այստեղ դրա չափը պարզողը, այլ կերպ ասած ո՞ւմ կարծիքով է հարվածը վտանգավոր, բառը՝ կոպիտ, կտրված ծառերի քանակը՝ բավարար: Յարցադրումը բնավ էլ անհմաստ չէ: «**Բավ**» («բաւ») արմատը, ըստ Յրայա Ածառյանի, իրանյան փոխառություն է, սա էլ, իր հերթին, վերցված է հնելեվորապական նախալեզվից: Եվ «**բաւ**» նշանակում է «վերջ», «սահման» (ուստի և «անբաւ»՝ անվերջ), փոխատու լեզվում՝ «առատ լինել», ածանցված ձևերով՝ «ամբողջ», «կատարյալ», «լրիվ» (այստեղից էլ «բովանդակ», «բովանդակություն» հայերեն բառերը): Ըստ նոր Յայկացյան բառարանի և Ստեփանոս Մալխասյանցի՝ «**բավական**» նշանակում է «որբան որ պէտք է», «հարկաւոր եղածին չափ», «այնչափ՝ որչափ պիտոյ իցէ»: Եվ «**բավական**» բառի այդ ինաստն ամեն հայի չխաթարված լեզվագգացողությամբ ընկալվում է հարակից բառերում «բավականություն», «բավարար», «բավարարել», «բավականաչափ», «բավականալ», «բավականացնել» և այլն:

Այս թե ինչու, կարծում ենք, հարկավոր է խուսափել «բավական» և «բավականին» բառերի գործածությունից այնտեղ, որտեղ դրանք չեն կարող արտահայտել ասույթի հեղինակի (հրական կան ենթադրյալ) արժեքային դիրքորոշումը: Չե՞որ «հարվածները բավական վտանգավոր են» (մեկն ազատվենք «պարունակում իրենց մեջ» ռուսաբանությունից) արտահայտությունը ակամա խոսողի «գոհունակությունն» է բնութագրում, այն է՝ հաղբանակը մոտ է: Եսկ քանի որ տվյալ պարագայում խոսողը չեզոք դիրքորոշում ունի (և առհասարակ չափե գոհունակությունը հրապարակել), ապա գերադասելի էր կամ պարզապես «հարվածները վտանգավոր են» կամ էլ, եթե այդքան ակնառու է վտանգը՝ «հարվածները շատ վտանգավոր են»: Նույն կերպ՝ «շատ կոպիտ բառեր», «շատ ծառեր»:

* Տ Ըստ կայունացած կարգի՝ խմբագրությունը չի հրապարակում մեջքերման առյուրները (թեպետ հեղինակը դրանք պարտադիր ներկայացնում է):

ԼԵԶՎԱՎՐԱՐՆԵՐ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԱՄՐՈՒԼՈՒՄ

❖ «Ֆիլմում միայնուսպում են առեղջվածային մի շեխիսի Եմենում ձկնորսական մրցումներ կազմակերպելու արսուրդային գաղափարն ու բրիտանական քաղաքական գործիչների շահերը, որոնք փորձում են այդ պատմությունը ոչ պակաս արսուրդային կերպով օգտագործել իրաքի պատերազմից ուշադրությունը շեղելու համար»:

Լատիներենից ռուսերենի միջոցով փոխառված «արսուրդ» (absurdus) նշանակում է «անհեթեթություն», «անմտություն», ուստի տվյալ խոսքաշրում դրա հայերեն ստույգ համարժեքն են «անհեթեթ», «անմիտ», «ցնորամիտ», «իմաստազուրկ», «սնամիտ», «անխոհեմ» մակդիրները («գաղափար» գոյականի համար) և սրանց մակրայական գործածությունը «ոչ պակաս անմտորեն (անմտարար) օգտագործել» կաղապարի համար: Ի դեպ, «շեխիս» բառը պիտի բոլոր նշանով անջատվեր հաջորդ շարադրանքից. այլապես կարդացվում է «շեխիս Եմեն»՝ գոյացել է հատկացուցիչ հատկացյալ հարաբերություն, որով «Եմեն» պետությանը վերագրվել է պատկանելություն շեխիսին: Ցանկալի էր նաև «ձկնորսության մրցում» և «բրիտանացի» ձևերի գործածությունը: Լրացման կարիք ունի «ուշադրությունը». այս բառը ներառված է «շեղելու համար» ուղղակի խնդրի մեջ, սակայն միտքը թերի է առանց անուղղակի խնդրի՝ «ո՞ւմ» ուշադրությունը (հավանաբար՝ միջազգային հանրության): Կա նաև տրամաբանական խաթարում. եթե այդ երկու երևութը միմյանց կապելը, ըստ հեղինակի մտադրության, անհեթեթություն է, ուստի անհրաժեշտ էր գործածել ոչ թե միավորիչ «ու» շաղկապը, այլ իրականությունների տարբերությունը քերականորեն հա-

մարժեք արտահայտող «և» շաղկապը:

❖ «Գիրք նվիրելու օրը մի քանի տարի է, նշվում է և այդքան պոպուլյար չեր: Այս ակցիայի շնորհիվ, օրինակ, կդառնա ավելի պոպուլյար, և գրախանութերում, վստահ եմ, որ ավելի շատ գրքերի վաճառք կլինի»:

Գրահրատարակիչը կարող էր, կարծում եմ, գործածել «հանրածանաչ», «հանրածանոթ», «հանրահայտ», «հայտնի», «տարածված» և այլ բառեր:

❖ «Սոցիալական պոպուլիզմին մենք պետք ենք հակադրենք պրոֆեսիոնալիզմն ու կոմպետենտությունը»:

Իսկապես, ամբոխահածությանը պետք է հակադրել արիեստավարժությունն ու իրազեկությունը:

❖ «Ծոգն իր պուլսը գգացնել է տալիս»:

Նկատի են ունեցել, անշուշտ, «զարկերակը»: Բայց սխալ է գործածվել նաև «զգացնել» բայց. դրա պատճառական սեռն արտահայտելու համար բավական էր «զգացնում ե» ձկը, կամ էլ, եթե բաղդրյալ բայ ենք գործածում՝ «զգալ է տալիս»:

❖ «Կանանց գարնանային ժամանակակից կուրտկաները շատ բազմազան են.... Պրակտիկ երկար կուրտկաները երկրորդ պլան են մովել.... Եթեն դաշնախչերով կարծ կուրտկաները պարզապես հոյակապ տեսք ունեն: Կուրտկաներում առավել հաճախ հանդիպում են ծաղկային և արստրակտ դաշնախչերը»:

Ոչ մեծածավալ մի հոդվածում 17 անգամ «կուրտկա» գրողը կարող էր, կարծում են, իիշել և գործածել նաև «բաճկոն» և «բաճկոնակ» բառերը, մանավանդ՝ հոդվածի նկարները ընթերցողին հուշում են, թե ինչ հագուստի մասին է խոսքը:

ԼԵԶՎԱՎՐԱՐՆԵՐ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԱՄՐՈՒԼՈՒՄ ԵԹԵՐՈՒՄ

❖ «Բնիշտ կլինի, որ թեկնածուները պառուզա վերցնեն»:

Իսկ չե՞ն կարող «դադար տալ», «դադարել», «ընդհատել» իրենց քարոզարշավը...

❖ «Ծրագիրը դուրեք է, այսինքն՝ գործնականում իրականալի», – այսպես արձագանքեց երիտասարդ հեռուստահաղորդավարը ֆինանսների նախարարի խոսքին:

Նախարարը չարձագանքեց, թեպետ, վստահ եմ, շատ ավելի լավ գիտե անգլերեն «doable» բառի իմաստը, քան ցուցանոլ ցուցակիցը:

❖ «Եկել է կարդինալ փոփոխությունների ժամանակը»:

Իսկ ե՞ր են լինելու «արմատական», «խորքային», «համակարգային», «ընդգրկում», «հիմնարար» փոփոխությունները, ամենից առաջ՝ հարազատ լեզվի հանդեպ վերաբերմունքի մեջ...

ԱՌԵԽԻ ՀԱՅԵՐԵՆԸ - 31

Մենք գիտենք, որ Դուք գիտեք, բայց...

Արստրակտ – վերացական

ազավորկա – 1. սիսալասություն, 2. վերապահում

բարյացկամ – բարյացակամ

բարյեր – պատմեց, խոչընդոտ, արգելապատ

գետոտ – հետնախորշ

գիդ – գրոսավար

հելիկատես – համադամ, նրբախորտիկ

հեղորյաք – դեղորյաք

էրոսիկ – տարփական, տարփալից

էրուդիտ – բազմագիտակ

իդենտիկ – նույնական

իզելիհե – պատրաստվածք

յապսուս – սայթաքուս

կայնակ – կոնյակ

կանալիզացիա – կոյուղի

հավասարացնել – հավասարեցնել

հեգեմոն – գերիշխող

միգրացիա – գաղթ

միկրոսկոպ – մանրադիտակ

նամյոկ – ակնարկություն

շարմ – հմայք

չափազանցնել – չափազանցել

պանդեմիա – համավարակ

պարուավկա – շտկում, ուղղում

պիստոն – իրապատիճ

ռազգոն – թափառք

սմոգ – ծխամշուշ

սյոմկա – նկարահանում Վալերի ՄիրզոՅան ©

Սիրով մեր ընթերցողին ենք
ներկայացնում ՀՊԾՀ հայոց և ռուսաց
լեզուների ամբիոնի դասախսու,
բանասիրական գիտությունների
թեկնածու Զուլիսրա Երվանդյանի
բանաստեղծությունները:

Գարուն է: Շենշող, հմայող,
ծաղկող ու ծաղկեցնող գարուն
է բացվել հայոց հողի վրա: Մեր
ու խինդ սփռող, կյանք ու ծիլ
բերող գարուն է: Անիմանալի
արարչագործությամբ
մայրանում է երկիրը,
բնությունը... ու մեր
քարաստան երկրի վրա քարն
էլ է ծաղկում: **Մայրության
սոն է...**

Գարնան ապրեցնող բույրն
անսահման քնքշանքով է
լցնում մարդկանց հոգիները.
սերն ու գեղեցկությունը,
բարությունն ու
գքասրտությունը դաշնում են
մեր առաջնորդը...

Գեղեցկության ու սիրո սոն է ...

Շնորհավոր ձեր տոնը,
սիրելի մայրեր ու քույրեր,
առողջություն, սեր ու խինդ
ձեզ:

Գրող Աշխենի Աբաղյանին

Քո սիրուն աշխարհի
արահետներում
Թողած երազներդ ես
հաս-հաս որոնում,
Անտարիդ խորքի
մի լույս բացատում
Կորցրած հուշիդ
պատառը գտնում:

Ելնում ես ընկնում
նախշուն հանդերդ,
Քար ու թփի տակ
նշխարներ փնտրում,
Նշխարված
ապրող-չապրողի համար
Հոգուդ խռովքով
մի նոր էջ բացում:

Գնացածներիդ հետ
ասել-խոսելով՝
Ծուռ գրված բախտին
ձեռնոց ես նետուն
Եվ կանաչ ու կարմիր
որոտների տակ
Կանաչ կանգառդ
որոնում կյանքում...

ԵՍ ՈՒ ՕՐԵՐՄ

I

Կարոտներս լեզու են առել.
պատմում են անցած բաներ,
Անցածը յորներանգ ներկել,
դարձրել են անուշ երազներ:
Քաղցրախոս բարբառս արթնացել,
բերում է հեռավոր ձայներ,
Երազներս լեզու առել,
հիշեցնում են մոռացված դեպքեր:

II

Յրդեհներս կրակներ են դարձել,
մարմրում են անգամ հովից,
Բռնկումս դյուրաշեջ է դարձել,
մարում է դեռ չասված խոսքից:
Գլխիս արծաթ է եղյամել,
թափիծ է թանձրանում դեմքիս,
Աշխարհս դյուրառիկ է դարձել.
ով ասես պղտորում է հոգիս:

III

Ծիծաղներս ժպիտներ են դարձել,
հայտնվում են հազարից մեկ անգամ,
Ուրախությանս սրտնեղություն է խառնվել,
ինչ անելս չգիտեմ անգամ:
Սիրտս դյուրահաս է դարձել,
ցավուդավոլոր միշտ կա,
Երազիս տունը անտեր են բողել.
չգիտեմ՝ այնտեղ ինչ կա ու չկա:

IV

Բացել են հոգուս դարպասներն անանց.
Բաց դռների օր է. համեցե՞ք...
Ինչ խոսքեր ունեմ դեռևս չասված,
ինչքան քնքշանք ու սեր՝ թաքցրած-պահած,
Նվիրում եմ, մարդիկ, համեցե՞ք ստացեք...
Ինչ կրակներ ունեմ իրդեհ չդարձած,
ինչքան ջերմություն՝ անթեղած-պահած,
Բաժանում եմ բոլորիդ, եկեք ու ստացեք...

V

Լուրյունս դարձել է խոսուն.
Խոսելս ավելորդ է արդեն,
Տարիքս հիշեցնում է թաքուն,
Որ ապրեմ խաղաղ ու անքեն:

VI

Անձրևաթաց օրն է ծալվեծալ լինում,
ժամերն ասես սառել ու դանդաղել են,
Արևամաղ օրվա կարոտն են զգում,
Երազներս թալկանում, հանդարտ մարում են:

VII

Աշման չքնաղ շաղը սառել,
եղյամել է իմ հոգուն,
Սիրտս մտել, պահ է կացել
ինձ անծանոթ սառնություն,
Ու չգիտեմ, թե ինչպես
մի բուռ կրակ ես գտնեմ,
Հոգուս, սրտիս մի անկյունում
անթեղ անեմ՝ չմրսեմ...

***

Մշուշոտ ամպաշող երկնքից
Մի պատառ է պոկվել, հեռացել,
Եվ լույսով ու ոսկով լցված
Մի փոքրիկ խորան է բացվել:

Այդ փոքրիկ խորանի լույսից
Մի բուռ Մասիսին է իջել,
Ոսկու և արծաթի փայլով
Նոյյան տապանը օժել:

Չքնաղ է պատկերը երկնաստեղծ,
Օրինյալ է խորիուրդը նրա.
Բացվել է դուռը Աստծո,
Եվ լույս է կաթում անեղծ:

***

Նորից հանդերդ եմ եկել,
ոտքս շաղել, շաղոտել,
Նորից տամուկ մի թախիծ
աչքիս արցունք է ցողել,
Սիրտս էլ թախծից տամկացել,
մի բուռ կարոտ է դարձել,
Խառնվել հողիդ, ծաղկութիդ,
իրականից հեռացել:

Դեռացել է իրականից,
լավ ու վատից, տմարդից,
Հյուսել հեքիաթ ցնորական
անդառնալի անցածից,
Ու հեքիաթում երազական,
թեթև, քնքուշ ու անտես
Մի աղջնակ աչքս շոյում
մրմնջում է՝ չլացեն...

ՍԵՎԱՆԱ ԼԻԾ.

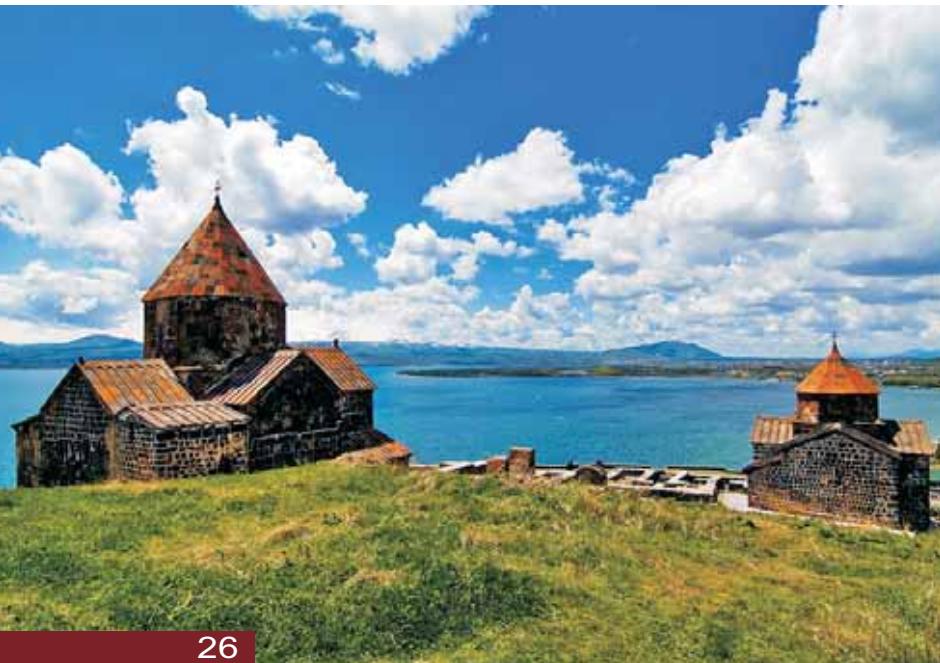
**Երկնքի
մի մասը
երկրի վրա**

«Յայրենիքը սկսվում է բնությունից» խորագրի ներքո այս անգամ հանդես է գալիս բնօգտագործման տնտեսագիտության ամբիոնի դոցենտ, տնտեսագիտության թեկնածու Ալիսա Գևորգյանը:

Արարատյան հովտից արևելք տարածվում է հանրապետության ամենահետաքրքիր շրջաններից մեկը, մի պարփակ լեռնային գոգավորություն, որի հատակին մոտ 1900 մ. բարձրության վրա շողջողում է Սևանա լճի կամ, ինչպես հնում էին անվանում, Գեղամա ծովի հայելին: Սևանա լիճը՝ բնության այդ հիմնալի պարզեցն ու անգնահատելի հարստությունը, միշտ էլգրավել էու միայն գիտնականների ու հետազոտողների, այլև ճանապարհորդների ու զբոսաշրջիկների, գրողների և արվեստագետների ուշադրությունը: Նրա մակարդակը Արարատյան հարթավայրից բարձր է ավելի քան 1 կմ., իսկ Կուրի հովտից՝ մինչև 2 կմ.:

Սևանի ավագանը եղերող լեռներն ունեն 2500-3000 մ. միջին բարձրություն և կազմում են մի հսկայական եռանկյունի: Ամենաբարձրը Գեղամա լեռնաշղթան է, որի կատարին վեր են խոյանում հրաբխային բազմաթիվ կոները. սրանցից ամենաբարձրը Աժդակակն է (3598 մ.): Այս լեռնաշղթան լճի գոգավորությունը եղերում է արևանտարքից: Ուկիեֆի տիպիկ հրաբխային ծևերով է աչքի ընկնում նաև գոգավորությունը հարավից եղերող Վարդենիսի լեռնաշղթան, որի կատարային մասը լճի ափից հեռու է մոտ 20 կմ.: Լճի հյուսիսարևելյան և արևելյան ափերը եղերում են Արեգունի և Սևանի լեռնաշղթաները:

Լիճը բաղկացած է երկու ավագաններից՝ Մեծ և Փոքր Սևանից, որոնք իրար են միանում Նորատուս և Արտանիշ հրվանդանների միջև ընկած նե-

դուցով: Փոքր Սևանը ամենախոր մասն է, որտեղ առավելագույն խորությունը հասնում է 90 մետրի:

Մեծ հետաքրքրություն է ներկայացնում Սևանա լճի առաջացման գաղտնիքը, որը պարզելու համար, սկսած 1902 թ., վիճում են գիտնականները: Նրանք առաջ են քաշել զանազան վարկածներ. ոմանք լճի գոգավորությունը համարում են տեկունական իջեցումների հետևանք, իսկ մյուսները՝ Հրազդան գետի հին հովտի վերին մասը լավաներով պատճեշավորվելու արդյունք: Լճի հյուսիսարևմտյան մասում մինչև ջրի մակարդակի իջեցումը վեր էր բարձրանում ժայռոտ ու զահավեժ ափերով Սևանա կղզին: Նրան մոտիկ կային մի քանի մանր կղզակներ, որոնք պարբերաբար ծածկվում էին ջրով: Լճի մակարդակի իջեցման հետևանքով Սևանա կղզին ցամաքին միացավ և դարձավ թերակղզի: Կղզու վրա կանգուն է IX դարում կառուցված հայկական միջնադարյան ճարտարապետության հուշարձաններից մեկը՝ վանքը, որը, պատմագիրների վկայությամբ, ծառայել է որպես աքսորավայր մեջապարտ հոգևորականների համար, որոնց տարագրում էին կաթողիկոսի դատավճռով: Այստեղից էլ, ըստ ամենայնի, ծագել է վանքի անվանումը՝ Սևան, այսինքն՝ Սև վանք: Մեկ այլ ավանդության համաձայն Հայոց Աշոտ Բագրատունի թագավորի դուստր Մարիամը կառուցել է Սևանավանքը և կնքել է այն «Այս է Վան» խոսքերով: Այդ անվանումը, ըստ ավանդության, հետագայում վերափոխվելով՝ դարձել է Սևան: Սևանի անվան առաջացման պատմության այլ վարկած է առաջ բերել Օծաբերդի սեպագիր արձանագրությունը, որը թողել է ուրարտական թագավոր Ռուսա 2-րդը (մ.թ.ա. 730-714 թ.): Այս հայտնագործությունը շատերը ժամանակին համարել են լճի «ծննդյան վկայականը», որտեղ հիշատակվում է Սևանի անունը «Սուլիմիա» կամ «Ծուլիմիա» տարբերակով:

Սևանավանքը՝ հայկական վանական համալիրը, հիմնադրել է Գրիգոր Ա Լուսավորիչը 305 թվականին: Կղզին բերդապարհսպով ամրացված է եղել դեռևս բրոնզի դարում: Նախկինում այստեղ եղել է հեթանոսական մեհյան: IX դարում Սևանը իրենց հենակետն են դարձրել Սյունյաց իշխանները:

Սևանի ավագանի բնական լանդշաֆտը բազմազան է: Լիճը օգտակար ազդեցություն է ունենում ափամերձ ողջ տարածքի բնության վրա և պահպանում է ամբողջ ավագանի բնական հավասարակշռությունը: Սևանը քաղցրահամ ջրի անգնահատելի մեծ պաշար է: Նրա ջրերով են սնվում Արարատյան դաշտի մեծ մասը, ինչպես նաև Հրազդանի կասկադի բոլոր հիդրոէլեկտրակայանները: Սևանի բնապահպանական խնդիրների լուծմանը նպաստելու համար լճի ավագանում ստեղծվել է «Սևան» ազգային պարկը: Պարկը գտնվում է ՀՀ բնապահպանության նախարարության իրավասության ներքո: Պարկի ափամերձ տարածքում սփոված են

բազմաթիվ բրոնզեդարյա «կիկլոպյան» կոչվող ամրոցներ (Լճաշեն, Յայրավանք): Պահպանվել են նաև բազմաթիվ ուրարտական դարաշրջանի կառույցներ և արձանագրություններ (Վելիկուլի, Ռուսայի արձանագրությունը): Կլիման բարեխառն է՝ կարծատև տաք ամառներով և ցուրտ ձմեռներով: Բուսածածկույթում տիրապետում են լեռնային տափաստանները, գիհու նոսրուստները, ալպյան մարգագետինները: Սևանի լեռնաշղթայի արևմտյան լանջերին կան կաղնուտներ: «Սևան» ազգային պարկում դեռ 1980-ականներին կար ծաղկավոր բույսերի մոտ 1600 (80-ը հազվագյուտ և անհետացող), թռչունների 164 (35-ը հազվագյուտ և անհետացող), ձկների 4, երկկենցաղների 3, սողունների 13, կաթնասունների 30 տեսակներ:

Տարվաբոլոր եղանակներին Սևանը ներկայանում է յուրօրինակ տեսքով: Գեղեցիկ տեսարան են ստեղծում աշնանը բարձր լեռներից ջրային հայելու վրա իջնող վիթխարի ամպերը: Արևոտ եղանակներին Սևանը աննկարագրելի է դառնում իր շերտ-շերտ դասավորված կապույտ երանգներով, իսկ ամպամած եղանակին ջինջ կապույտը դառնում է խստաշունչ երկաթագույն: Երբեմն թվում է, թե լիճը երկնքի մի մասն է երկրի վրա:

ԵՐԳԸ

Կահագն Դավթյան

*Արևածագ է... Ու լիճն այս ժամին
Ասես մարում է անձայն ծիծաղից,
Յեռվից մի երգ է բերում զով քամին,
Սի կոմիտասյան լուսավոր թախիժ:*

*Խաղաղ է այնպես շուրջը ամեն ինչ,
Չոգմած ալիքը մնջում է լրին,
Ու կոմիտասյան թախիժը այդ ջինջ
Փռվում է կապույտ, կապույտ ջրերին:*

*Եվ սիրտդ, սիրտդ մերթ թախծում է լուր
Ու մերթ ուզում է մարել ծիծաղից,
Ծփում է հայոց լճակը մաքուր
Իրար հետ խառնած ժպիտ ու թախիժ:*

ՎԱՐԱԶԴԱՏ ԽԼՂԱԹՅԱՆ

ՀԱՎԵՐԺԱԿԱՆ ՀԻՇՈՂՈՒԹՅՈՒՆ ԴԱՌՆԱԼՈՒ ԳԱՂՏՆԻՔԸ

Ոքա՞ն է տևում մարդու կյանքը: Այս հարցն ունի առնվազն երկու պատասխան: Առաջինն այն է, որ կյանքն ընդհատվում է յուրաքանչյուր նահկանացուի ֆիզիկական անգոյությամբ: Երկրորդ պատասխանն այն է, որ քանի դեռ մարդուն հիշում ենք, նա շարունակում է ապրել: Եվ եթե մարդու ապրելու առաջին ծևը կարծատև է և չնչին, ապա երկրորդ դեպքում, երբ նրա մասին հիշողությունը փոխանցվում է մի սերնդից մյուսին՝ նա հավերժ ապրում է մեր և հաջորդ սերունդների ոչ միայն մտքերում, այլև սրտերում: Այսպես են դառնում մարդիկ հավերժական: Այսպիսի մարդիկ, ավա~դ, քիչ են. մարդկային ցեղից միայն քերին է հաջողվում իրենց երկրային կյանքի ավարտից հետո բռնել հավերժության ուղին:

Իսկ ո՞ւմ է հաջողվում գնալ ամճահության ճանապարհով: Ըստ իս՝ միայն նրանց, ում գործերը և արարքները արժանի են հիշվելու, և այդ հիշողությունը մյուսներին փոխանցելու: Եվ ուրեմն, իրավացի էր Մեծ լուսնին. «Գործն է անմահ, լավ իմացեք, որ ապրում է դարեդար»:

«Անմահների» փաղանգից է տնտեսագիտության դոկտոր, պրոֆեսոր Վարագիատ Երեմի Խլղաթյանը: Մարդ, ով անջնջելի և լավագույն գծերով է մնացել մեր հիշողություններում և ում ամեն անգամ հիշատակելիս (իսկ ավելի հաճախ լավագույն մարդ-մասնագետի օրինակ բերելիս), անունը, հայրանունը և ազգանունը արտասանելիս բարի ժպիտ է հայտնվում մեր դեմքին և մեծ ափսոսանք, որ նա մեր կողքին չէ:

1988 թվականն էր, երբ առաջին անգամ համդիպեցի տնտեսագիտության դոկտոր, պրոֆեսոր Խլղաթյանի հետ: Աշխատում էի ՀՀ ԳԱԱ տնտեսագիտության ինստիտուտում և պետք է պաշտպանեի թեկնածուական ատենախոսություն: Ինստիտուտի տնօրեն ակադեմիկոս Քոթանյանը որպես առաջին ընդդիմախոս առաջարկել էր պրոֆեսոր Խլղաթյանին, և ես այցելեցի նրան: Այն ժամանակ նա ԵրժՏԻ ֆինանսահաշվային ֆակուլտետի դեկանն էր: Երբ ներկայացած և ներկայացրի հարցը, նա ժպտաց, մի երկու հարց տվեց և ասաց՝ «Շատ լավ, ես երկու օրից կխոսեմ Քոթանյանի հետ»: Երկու օրից ակադեմիկոս Քոթանյանը կանչեց ինձ և ստորագրեց բոլոր փաստաթղթերը:

Իսկ հետո ինձ ավելի մեծ հիացմունք պատճառեց նրա ելույթը՝ որպես ընդդիմախոսի: Նրա բոլոր մտքերն ու արտահայտությունները տրամաբանված, հիմնավորված ու հավասարակշռված էին: Պրոֆեսոր Խլղաթյանն այնքան լավ ներկայացրեց իր կարծիքը, որ մասնագիտական խորհրդի անդամներին այլ բան չէր մնում, քան քեարկել՝ ի օգուտ ատենախոսի:

Դետագայում բազմից շփվել եմ նրա հետ և ամեն անգամ կրկին համդիպելու առիթներ որոնել: Միշտ կարելի էր նրանից որևէ բան սովորել. նա ուսուցիչ էր բարիս ամենաընդգրկուն իմաստով:

Դիմա, երբ մենք ենք ստանձնել գիտնականի ու մանկավարժի բարդ և պատասխանատու դերը, նոր ենք, ըստ էության, հասկանում նրանց, բայց քանի որ ունեցել ենք պրոֆեսոր Խլղաթյանի նման մեծ երախտավորներ, կարողանում ենք կողմնորոշվել մարդկային այս բարդ հարաբերություններում:

Ունկնդիր լինենք անվանի գիտնական
մանկավարժի գործընկերների, սաների ու
հարազատների հիշողություններին, վերստին
անդրադառնանք նրա վառ ու անմոռանալի
կերպարին:

ԼՐԻԿԱՀԵՆ ԲԱԴԱՎՅՑԱՆ ՀՊՏՀ ֆինանսների ամբիոնի պրոֆեսոր

Կարագրատ Խվարյանը ֆինանսագիտության երախտավորներից մեկն է, մեր համալսարանի ֆինանսներ և վարկ ամբիոնի փաստական կայացումն ապահովող, ամենամեծ ներդրումն ունեցող ականավոր գիտնական: Նա ապրեց ու ստեղծագործեց բավական բարդ մի ժամանակահատվածում, երբ առաջադիմական գաղափարները դժվարությամբ էին ճանապարհ գտնում ու կյանք առնում: Նա նոր խոսք ասաց ֆինանսական կառավարման գործում՝ սկիզբ դնելով մաթեմետոդների կիրառմանը: Մեծ է պրոֆեսոր Խվարյանի ավանդը տնտեսական ու ֆինանսավարկային մեխանիզմի, բաշխողական հարաբերությունների ծևավորման գործում: Մինչև իր լուսավոր կյանքի ավարտը նա աշխատում էր ու փորձում վար պահել գիտության ջահը: Կերպին գիտահետազոտական աշխատանքները նվիրված էին ՀՅ պետական բյուջեի համակարգին, օրենքներին, մաքսային եկամուտների ծևավորման առանձնահատկություններին, հաշվապահական հաշվառման նոր ստանդարտներով շահույթի հաշվարկան և հաշվառման մեխանիզմներին:

ՎԱՐԴԱՄԻՒՄ ՀԱՐՈՒԹՅՈՒՆՑԱՆ ՀՅ ԳԱԱ թղթակից անդամ, տնտեսագիտության դոկտոր, պրոֆեսոր

Կարագրատ Երեմի Խվարյան: Ամուսն, որ տասնամյակմերի հեռավորությունից քաղցր հոլեր է արթնացնում ուսանողական տարիների մասին, հիշում եմ նրա գրքերն ու հոդվածները շահույթի, շահութաբերության և տեսական մեթոդների մասին, նրա հապատ քայլվածքը ու մեծ ուսուցիչ-մարդու կերպարը, ով շատ հոգատար էր հատկապես մարզերից ենած ուսանողների նկատմամբ: Նա իմ հիշողության մեջ ապրում է որպես տաղանդավոր գիտնական, մեծ ուսուցիչ, մեծ մարդ, ուսանողի հոգերին ու խնդիրներին հոգատար ու հարահաս դասախոս:

ԱՇՈՏ ՄԱՐԿՈՍՅԱՆ ՀՅ Կառավարության առընթեր պետական գույքի կառավարման վարչության պետի տեղակալ, տնտեսագիտության դոկտոր, պրոֆեսոր

Մտավորականի նրա կեցվածքը պատկառանք ու ակնածանք էր ներշնչում, թեև դեռևս ծանոթ չէի նրա գիտամանկավարժական մեծ ծիրքին ու հմտությանը: Ավելի ուշ, ուսանողական գիտական ընկերության աշխատանքներում հաճախ էր առիթ լինում լսելու նրա ըմբռնելի և անպարույց խոսքը: Երախտագիտությամբ եմ նշում, որ նա զգալի ավանդ է ունեցել իմ որպես տնտեսագետի ծևավորման և կայացման գործում: Նետագայում հարգարժան պրոֆեսորը եղավ իմ թեկնածուական ատենախոսության առաջին ընդիմախոսը: Նորից բախտն ինձ ժպտաց, քանի որ այդ կարծ ժամանակահատվածում ընդիմախոսատենախոս հարաբերություններում նորից շատ բան սովորեցի նրանից: Իսկ երբ ստեղծվեց ատենախոսությունների պաշտպանության մասնագիտական միասնական խորհրդություն, որի անդամն էին նաև սովորություններում նշանակած միջուկ հիացմունք էր կյուրովի դասեր:

Արիթից առիթ նրա հետ մեր գրույցները շարունակվում էին Երևանի գրոսայգիներում: հաճելի գրուցակից էր և լսելու զարմանալի հատկություն ուներ, բարի կամեցողության տեր էր, անմիջական ու հուզական: Չեր հանդուրժում անգրագիտություն և գորոզամտություն, միշտ պատրաստ էր լսելու հետո միայն իր կարծիքը հայտնել, մասնագետ-տնտեսագետ էր բարիս ամենալայն և ամենանուրը իմաստով:

ԱՇՈՏ ԽԱՎԱՏՐՅԱՆ ՀՅ Սահմանադրական դատարանի դատավոր, իրավագիտության դրվագոր, պրոֆեսոր

Կարագրատ Խվարյանի հմաստուն խորհրդադրությունը, սրավ մտածողությունն ու ընդորինակելի վարքագիծը

Ինձ համար ամենագիխավոր բացահայտումը նրա յուրահատուկ դասախոսելու արվեստն էր, որի հիմքում ընկած էին լսարանն ինքնատիպ կառավարելու հմտությունը, միապաղատ դասախոսությունների բացառումը, կարծիքների փոխանակման մշակույթի ծևավորումը, ուսանողի ինքնադրսուրման միջավայրի ստեղծումը, որն իրականացվում էր նրա կենսակերպում ներառված բացառիկ բարության, իմաստության, ոգու ու խորաթափանցության պայմաններում:

Բարձրագույն դպրոցին նվիրվածության էտալոնը, ուսանողին սիրելու ու հարգելու բացառիկ արվեստը, դասախոսելու գեղեցիկ մշակույթը, տնտեսագիտության մեջ նրա ուրույն ծնողագիրն ու նոտանդական ոճը նա փոխանցեց սերունդներին՝ մշտապես պահպանելով իսկական գիտնական մանկավարժի կերպարը՝ գիտության իր անկաշար նվիրումով ու անսահման աշխատասիրությամբ, անշառությամբ և խստապահանջությամբ:

ԿԱՐԱՊԵՏ ՄԱՐԿՈՍՅԱՆ «Արդյունագետ» բանկի երկարամյա աշխատակից

Տաղանդավոր գիտնական, հրաշալի դասախոս և մեծատառով մարդ: Կարծ՝ այսպես կարելի է բնութագրել ընկեր Խվարյանին: Իր մասին առաջին անգամ լսեցի բարձր կուրսեցիներից: Ի՞նչ հարգանքով ու ակնածանքով էին տալիս Խվարյանի անունը: Եվ ահա 1976 թվականից մեզ սկսեց դասախոսել «ԽՍՀՄ ֆինանսներ և վարկ» առարկան:

Պետական հանալսարանի տնտեսագիտական ֆակուլտետում դասավանդում էին հրաշալի դասախոսներ, սակայն ընկեր Խվարյանը առանձնանում էր: Նա մեզ մասնակից էր դարձնում դասախոսությանը, մեզ հետ վերլուծում երևույթները, քննարկում վիճելի հարցերը: Դասերն անցնում էին շատ աշխատյաժ, հետաքրքի: Մենք սովորում էինք տնտեսագիտորեն մտածել, դառնալ մասնագետն:

Ավարտելուց հետո նա դարձավ իմ գիտական դեկավարը: Երան եմ երախտապարտ, բանկային բնագավառում իմ որոշակի հաջողությունների համար: Ինչքան էր ուրախացել, երբ նշանակվել էի «Արդյունագետ» նախագահի տեղակալ: Ես այդ ժամանակ շատ երիտասարդ էի՝ 32 տարեկան: Զանգեց, շնորհավորեց, ինչքաշան ցերություն կար այդ շնորհավորանքի մեջ, հպարտություն:

ԻՉՆԱԼ ԽԱՎԱՏՐՅԱՆ ՀՊՏՀ տնտեսագիտության տեսության ամբիոնի պրոֆեսոր

Եղբօրս կերպարը եղել և մնացել է մարդասիրության, հարազատին անմնացորդ նվիրվելու վառ ու անգերազանցելի օրինակ: Նա հոգատար ու սրտացավ էր բոլորի հանդեպ, իսկ որպես ավագ եղբայր՝ իմ և մեր կրտսեր եղբօր նկատմամբ ուշադիր, համբերատար ու սիրառատ դաստիարակ էր, միևնույն ժամանակ օրինակելի կերպար: Իսկ հայրս ու մայրս առանձնահատուկ ու խոր ակնածանքով էին նրան վերաբերվում և բոլոր հարցերում հաշվի էին նստում նրա կարծիքի հետ: Մարդկային լավագույն հատկությունների խտացում էր՝ արժանավոր զավակ, հայր, եղբայր, ամուսին, գիտնական, մանկավարժ ու քաղաքացի:

ԱՇՈՏ ՍԱԼԵՆԱՅՐՅԱՆ ՀՊՏՀ ֆինանսների ամբիոնի վարիչի Ժ/պ, պրոֆեսոր

Ամենից արժեքավորը սովորությունից ԱՏՎԱՎԱԾ «ՇԽՈՒԹՄԱԲԱԺԻՆ» է

Առողջությունը և առողջ ապրելակերպը որակական նախադրյալ են երիտասարդների, մասնավորապես, ուսանողների ապագա կողմնորոշման, ակտիվ երկարակեցության, ընտանիք ստեղծելու, հետազայում՝ երեխաներ ունենալու, բարդ ուսումնական և մասնագիտական աշխատանքի, քաղաքական, հասարակական և ստեղծագործական ակտիվության համար:

Սակայն ուսանողները, որոնք մեր երկրի ներուժն են և երիտասարդ բնակչության օգալի մասը, սեփական առողջությունը չեն ընկալում որպես «կարողություն», որը պետք է պահպանել և կրկնապատկել, քանի որ կյանքում ամենից արժեքավորը առողջությունից ստացված «շահութաբաժինն» է:

Ուսանողական տարիներին առողջության վրա ազդում են մի շարք չափազանց կարևոր գործոններ, որոնք կարելի է բաժանել երկու խմբի: Առաջին խմբում են այն օբյեկտիվ գործոնները, որոնք անմիջականորեն կապված են ուսումնական գործընթացի հետ՝ ուսումնական օրվա երկարատևությունը և ծանրաբեռնվածությունը, մեծ տեղեկատվական դաշտի առկայությունը, միջավայրի և կյանքի պայմանների կտրուկ փոփոխությունը, լսարանների վիճակը, դասամիջոցների տևողությունը, սննդի կազմակերպումը և բազում այլ գործոններ: Երկրորդ խմբին են պատկանում սուբյեկտիվ գործոնները և ուսանողների անձնական բնութագրերը՝ ֆիզիկական ակտիվությունը, սննդակարգը, վնասակար սովորությունները, ալկոհոլը, կենսապայմանները,

ժառանգական գործոնները, ինչպես նաև բնակլիմայական պայմանները, ողի և ջրի աղտոտվածությունը և այլն: Որպես կանոն, երիտասարդ տարիքում չեն մտածում սեփական առողջության և նրա հետազա պահպանման մասին, որը մեզ բնությունը տալիս է անհատույց, այնինչ, միայն սեփական առողջության գնահատականը կարող է ծառայել որպես առողջական վիճակի չափորոշիչ:

Բարձրագույն ուսումնական հաստատությունում ուսանելը ուղեկցվում է օրգանիզմի հարմարվողական մեխանիզմների, բոլոր օրգան-համակարգերի լարվածությանը, ինչը հանգեցնում է գերբեռնվածության և կարող է պատճառ դառնալ տարբեր սուր և քրոնիկ հիվանդությունների և ախտաբանական վիճակների զարգացման: Այդ նպատակով ուսումնական հաստատությունը ընդունված ուսանողներն առաջին կուրսում անցնում են պարտադիր կանխարգելիչ զննում, հարկ եղած դեպքում՝ համալիր հետազոտություններ, որոնց նպատակն է հայտնաբերել տարբեր ախտաբանական վիճակները: Յետազոտման արդյունքում ուսանողներն ընդգրկվում են դիսպանսեր հսկողության խմբերում:

Ուսանողների առողջության պահպանման կարևոր գործոններից են նաև ֆիզիկական ակտիվությունը և սպորտը: Վիճակագրական տվյալների համաձայն՝ Յայաստանի բնակչության շուրջ 70%-ը չի գրադարձն ֆիզիկուլտուրայով և սպորտով՝ հատկապես 11-17 տարեկանները, իսկ ուսանողների 90%-ի շրջանում բացակայում է լիարժեք ֆիզիկական ակ-

տիվությունը, ինչի հետևանքը հիպոդինամիկան է, մկանային ակտիվության անկումը, հաճախ նաև գիրությունը: Ֆիզիկական զարգացման անբարենպաստ փոփոխությունները գուգակցվում են առողջական վիճակի շեղումների հետ, մեծանում է սուր և քրոնիկ հիվանդությունների զարգացման հավանականությունը, նկատվում է մարմնի զանգվածի պակաս կամ ավելցուկ, ֆիզիոմետրիկ ցուցանիշների (օրինակ՝ դաստակային ուժի) իջեցում: Շատ ուսանողներ չեն կարողանում կատարել ֆիզիկական պատրաստվածության տարրական պահանջները:

Ուսումնասիրությունները վկայում են, որ իրենց տարիքին համապատասխան ներդաշնակ ֆիզիկական զարգացում ունեցող երիտասարդներն ունեն ավելի լավ առողջական վիճակ, մինչդեռ ուսանողները պատկանում են բարձր ռիսկային խմբի, քանի որ նրանց օրգանիզմը գտնվում է ֆիզիոլոգիական ակտիվ փոփոխությունների շրջանում, տեղի է ունենում անձի սոցիալական ինտեգրում, ինչը պահանջում է ֆիզիկական և հոգեկան ուժերի գերլարում: Նրանք ենթարկվում են առողջական ցուցանիշների արագ և կտրուկ փոփոխությունների: Քանի որ հենց այդ տարիներին է սոցիալապես կազմավորվում անձը, հետևաբար դասախոսները պետք է մեծ ուշադրություն, համբերություն և հոգատարություն ցուցաբերեն նրանց հանդեա:

Կարևորելով առկա հիմնախնդիրը՝ Առողջապահության տեղեկատվական վերլուծական հանրապետական կենտրոնը Երևանի բուհերում իրականացրել է ուսանողների սոցիալ-հիգիենիկ, հիվանդացության և առողջական վիճակի ուսումնասիրություն: Հետազոտությունները կատարվել են Երևանի 7 պետական բուհերում՝ Երևանի պետական համալսարան, Մ. Դերացու անվ. Երևանի պետական բժշկական համալսարան, Խ. Աբովյանի անվ. հայկական պետական մանկավարժական համալսարան, Երևանի ճարտարապետության և շինարարության պետական համալսարան, Վ. Բրյուսովի անվ. Երևանի պետական լեզվաբանական համալսարան, Դայաստանի ազգային ագրարային համալսարան և Երևանի գեղարվեստի պետական ակադեմիա:

Ուսանողների առողջական վիճակը հետազոտվել է լայնածավալ բժշկական քննությունների անցկացման միջոցով, իսկ հատուկ ցուցումների դեպքում կատարվել են լարորատոր և գործիքային հետազոտություններ՝ աչքի հատակի ստուգում, արյան անալիզ, ԷՍԳ, սոնոգրաֆիա և այլն: Զանգվածային բժշկական ուսումնասիրությունների շնորհիվ ուսանողների շրջանում հայտվաբերվել են տարբեր ախտաբանական շեղումներ: Առաջին կուրսեցիների շրջանում առաջին տեղում են աչքի հիվանդությունները, երկրորդ տեղում են հենաշարժական համակարգի հիվանդությունները, այնուհետև շնչառական, նյարդային համակարգերի հիվանդությունները, ար-

յան շրջանառության, նյութափոխանակության և սնուցման խանգարումները:

Առանձին խումբ են կազմում կլինիկական և լաբորատոր հետազոտությունների ընթացքում բացահայտված շեղումները՝ բրադիկարդիա, տախիկարդիա, թքային արյունահոսություններ, գլխացավ, անհայտ պատճառով մարմնի ջերմաստիճանի բարձրացում և անկում, գլխապտույտ:

Ուսումնասիրության արդյունքները փաստում են, որ ուսանողների առողջական վիճակը բարվոր չէ, ինչպես նաև ուսանողների շրջանում ցածր է բժշկի դիմելու ցուցանիշը: Մինչդեռ, միայն լաբորատոր և գործիքային հետազոտությունների արդյունքներն են հնարավորություն տալիս արձանագրելու ախտաբանական շեղումները, կատարելու վերլուծություն, մշակելու արդյունավետ բուժական և կանխարգելիչ միջոցառումների փաթեթ: Հայտնաբերելով ռիսկային խմբերը՝ հետագայում այդ ուսանողներին անհրաժեշտ է վերցնել դիսպանսեր հսկողության տակ, տանել հետևողական և դիմամիկ աշխատանք, իսկ ուսումնական հաստատություններում իրականացնել նպատակային ծրագրեր, որոնք ուղղված կլինեն առողջ ապրելակերպի և իմացական մակարդակի բարձրացմանը: Ինչպես ասում էր Հայնրիխ Շայնեն՝ «Միակ գեղեցկությունը, որը ես գիտեմ՝ առողջությունն է»:

ՆԵՐԱ ՊԵՏՐՈՍՅԱՆ
ՀՊԾՀ ֆիզիաստիհարակության, արտակարգ իրավիճակների և քաղաքաշտպանության ամրիոնի դասախոս

**«Մեր շնորհալիները» խորագրի հերոսն է ՅՊՏՀ
ինֆորմատիկայի և վիճակագրության
ֆակուլտետի կառավարման տեղեկատվական
համակարգեր մասնագիտության երկրորդ
կուրսի ուսանող, քիք-բոքսինգ
մարտարվեստում համաշխարհային
նվաճումների հասած մարզիկ Յրանտ
Յայրապետյանը: Բազմաշնորհ երիտասարդին
ներկայացնում է ՅՊՏՀ ֆիզիաստիարակության,
արտակարգ իրավիճակների և
քաղացտանության ամբիոնի դասախոս
Նորիկ Զաքոյանը:**

ՏՂԱՆ, ՈՐ ՍԻՐՈՒՄ Է ՅԱՂԹԵԼ

Բարեբախտաբար, 2002 թվականին Յրանտ Յայրապետյանի ընտանիքը Ռուսաստանի Դաշնությունից հայրենիք վերադարձավ: Այդ ժամանակ Յրանտն առաջին քայլերն եր անում դպրոցում: Բարեբախտաբար, քանզի դրանից մեկ տարի անց նրա առջև պետք է բացվեր մարզական մեծ աշխարհ տանող ճանապարհը: Քիք-բոքսինգի Յայաստանի հավաքականի գլխավոր մարզիչ, ազգային ֆեդերացիայի անդամ, միջազգային կարգի սպորտի վարպետ Արամայիս Յայրապետյանը (Յրանտի հայրը), հավանաբար, որդու մեջ արդեն տեսնում եր ապագա չեմպիոնին: Վերը կը խելացի եր ու կազմակերպված, սպորտային տվյալներ ուներ: Երկու երեք ամսվա մարզումները իննամյա տղային բերեցին Յայաստանի չեմպիոնի կոչում: Այդ օրվանից սկիզբ առավ Յրանտ Յայրապետյանի մարզական վերելքն ու հաղթարշավը՝ մինչև աշխարհի գավառակի տիտղոս:

Որպես Յրանտի ֆիզիաստիարակության դասախոս և պարզապես հայ մարդ՝ հպարտ են, որ նման երիտասարդներ կան մեր համալսարանում և կարող են օրինակ դառնալ շատերի համար: Իսկ նրան ներկայացնելը, դրվագնելը պարզապես պա-

հանջ է ու հոգու խոսք: Տեսեք, թե 18-ամյա պատանին մարզական ինչ տարեգրություն է կերտել.

- 2004 թ.՝ միջազգային մրցաշարեր Ռուսաստանի Դաշնությունում, Յայրապետյանում,
- 2005-թ.՝ մի շարք միջազգային մրցաշարեր և առաջին անգամ՝ արծաթե մեդալակիր,
- 2006 թ.՝ Յունաստանում՝ 11-12 տարեկանների շրջանում հաղթող, 13 տարեկանների մեջ աշխարհի չեմպիոն,
- 2007 թ.՝ Յայաստանի, Եվրոպայի և աշխարհի չեմպիոն,
- 2008 թ.՝ աշխարհի գավաթակիր Ռուսաստանում, հաղթանակներ՝ Ռուսահայում, Մոլդովայում,
- 2009 թ.՝ Խապանիայում աշխարհի չեմպիոն, Եվրոպայի գավաթ՝ ֆուլ-կոնտակտ և լայթ-կոնտակտ մրցաձևերում,
- 2010 թ.՝ աշխարհի գավաթի և միջազգային մրցաշարերի հաղթող Վրաստանում, Ռուսաստանի Դաշնությունում և Մոլդովայում:

Այս վերջին հաղթամակներից հետո Հրանտի մարզական կյանքում կարճատև դադար էր սպասվում. արդեն բազմակի գավաթակիր և մեղալակիր մարզիկը մասնագիտական կողմնորոշման խնդիր ուներ: Տևական մարզումները, մարզական դափնիներն ու փառքը չեն խոչընդոտել, որ Հրանտը բարձր առաջադիմություն ցուցաբերեր Արտաշես Չահինյանի անվան ֆիզիկամաթեմատիկական թերումով դպրոցում: 2011 թվականին նա ընդունվում է ՊՊՏՀ ինֆորմատիկայի և վիճակագրության ֆակուլտետ և դառնում պետպատվեր համակարգի ուսանող: Այս թե ինչպես է բնութագրում Հրանտին ֆակուլտետի դեկան Զաքար Կիրակոսյանը, ով, ի դեպ, խստապահած է և շռայլ չէ գովեստների մեջ. «Ուսանողի օրինակելի կերպար է, համեստ ու խելացի, կարգապահու դաստիարակված: Միայն ջանասիրության ու մեծ կանքի շնորհիվ կարելի է այսպես հաջողությամբ համատեղել մեծ սպորտն ու ուսումը: Այսպիսի մարզիկին և ուսանողին առավել հաջողակ ու առաջաենմ տեսնելու ցանկությամբ ես համակվում: Ես հետևում եմ նրա ոչ միայն ուսումնական, այլև մարզական ածին ու առաջնորդացին և առաջիկայում նորանոր նվաճումներ ակնկալում»:

Այսօր Հրանտը վերսկսել է ակտիվ մարզումները, որոնք շարունակվում են «Դիմանո» մարզական ընկերությունում՝ վաստակավոր մարզիչ հայրիկի ղեկավարությամբ: Մայիսին պատրաստվում է մասնակցել Հունաստանում կայանալիք աշխարհի առաջնորդությանը:

Հրանտի համեստությունը թույլ չի տալիս շատ խոսել իր հաղթանակների մասին, սակայն իմ սանի հետ վարած երկար-բարակ գրույցներից քաղել են պատարիկներ, որոնք անպանույց ու պարզ, սակայն գրավիչ են դարձնում արդեն անվանի մարզիկի ու ապագա տնտեսագետի, հայրենասեր հայորդու կերպարը:

2011 թվականին Վրաստանում անցկացվող աշխարհի գավաթի առաջնորդության եզրափակչում Հրանտը վճռորոշ հանդիպում պետք է ունենար աղբեջանցի մարզիկի հետ: Նա մարտն պարտեց նոկաւուով՝ գետնելով հակառակորդին: Նոյն օրը պարզեցրան հանդիսավոր արարողությունից հետո, երբ Հրանտը պատվո ամենաբարձր պատվանդանին էր, իսկ հակառակորդը՝ մեկ աստիճան

ցածր, և արդեն հանձնվել էին մեդալները, Հրանտը և աղբեջանցին միասին ծածանեցին մեր երկրի եռագույնը...

Ուշագրավ է, որ մարզական վերելքի այս պահին մեր սանը, ում պատվին Հայաստանի անկախ Հանրապետության դրոշը, որպես հպարտության ու հաղթանակի խորհրդանշից, ծածանվում է աշխարհի չորս ծագերում, շարունակում է մարզվել, նոր հաղթանակների պատրաստվել ու իր առջև նոր նպատակներ է դնում: Կարևորագույն մի խնդիր էլ մասնագիտանալն է՝ գտելիքով հարստանալը, փորձով հնտանալը:

«Իմ ընտրած մասնագիտությունը՝ կառավարման տեղեկատվական համակարգեր, հավատացած եմ՝ ինձ համար նոր հեռանկարներ կրացի, քանի որ այսօր տեղեկատվական տեխնոլոգիաների ոլորտը Հայաստանի տնտեսության ամենաարագ զարգացող ու խոստումնալից ճյուղերից է և բարձրորակ մասնագետների մեծ պահանջ է առաջադրում: Դրա համար սովորելը ոչ մի վայրկյան հետին պլան չեմ մղում: Յատկապես, որ մեծ սպորտում անակնկալներ շատ են լինում, ցանկացած պահի կարող է ընդհատվել վերելքի և կարող ես դուրս մնալ ասպարեզից: Սակայն ինչ ընթացք էլ ունենա կյանքը, միշտ պարտական են լինելու սպորտին, որը կոփեց իմ մեջ համբերություն, պայքարի ոգի և մարտունակություն», - ասում է Հրանտը:

Այս տողերը շարադրելիս կրկին հպարտության անմեկնելի զգացում են ապրում, իիանում ու միաժամանակ հավատում, որ նա կշարունակի նորանոր հաջողություններ գրանցել ու մնալ միշտ համեստ ու վճռական:

Իսկապես, բարեբախտություն էր, որ Հրանտի ծնողները ժամանակին հայրենիք վերադարձան: Հայաստանի մարզաշխարհը ձեռք բերեց շնորհաշատ մարզիկ, Հայաստանի պետական տնտեսագիտական համալսարանի ուսանողության շարքերը համալրեց խելացի ու առաջաենմ ուսանող, վաղը, վստահ եմ, հայրենիքը կումենա ազմիվ ու օրինավոր քաղաքացի:

Այլապես, գուցե, այսքան ձեռքբերումները թվարկելու և մեր հպարտությունը բոլորի հետ կիսելու այս հրաշալի առիթը չկանունական է:

Մարտի 4-ի ռեկուրատի նիստում նշվեցին տեխնիկական գիտությունների դոկտոր, պրոֆեսոր, բուհի նախկին ռեկտոր (1991-1993 թթ.) Թորգոն Նալչաջյանի և տնտեսագիտության թեկնածու, դրցենտ Վալերյա Ալեքսանյանի 75-ամյա հոբեյանները: Բուհի դասախոսական անձնակազմի անունից նրանց շնորհավորեց, առողջություն և բեղմնավոր աշխատանք մաղթեց Կորյուն Աթոյանը և հոբեյարներին հանձնեց շնորհավորական ուղերձները: Նույն օրը ՀՊՏՀ օտար լեզուների ամբիոնում նշվեց օտար լեզուների ամբիոնի վաստակաշատ գիտնական մանկավարժ, դոցենտ Ռիմա Ավալանյանի ծննդյան 70-ամյա հոբեյանը: Շնորհավորելով հոբեյարին՝ ռեկտոր Կորյուն Աթոյանը նրան նույնպես հանձնեց շնորհավորական ուղերձը: Ռիմա Ավալանյանի շնորհավորեցին և երկար տարիների ստեղծագործ աշխատանք մաղթեցին ՀՊՏՀ պրոռեկտորները՝ Գագիկ Վարդանյանը, Սիհրդատ Յարությունյանը և Պարույր Քալանթարյանը: Օրվա հերոսները պարգևատրվեցին նաև համալսարանի ոսկե հուշամեդալով:

Ապրիլի 8-ի ռեկուրատի հերթական նիստում ռեկտոր Կորյուն Աթոյանը բուհի վաստակաշատ դասախոս, իրավագիտության և քաղաքագիտության ամբիոնի դոցենտ Լիդա Պետրոսյանին ծննդյան 75-ամյակի առիթով հանձնեց շնորհավորական ուղերձ և ՀՊՏՀ ոսկե հուշամեդալ:

ՀՊՏՀ նիստերի սրահում մարտի 6-ին կառավարման ֆակուլտետի ուսանողները մասնակցեցին օտար լեզով բանավեճի՝ «Ֆորմա՞լ, թե՞ոչ Փորմալ կրթություն» թեմայով: Անգերեն անդրանիկ բանավեճին ներկա էր օտար լեզուների ամբիոնի վարիչ Սուսաննա Չալաբյանը:

Փետրվարի 20-ին ճանաչողական այցով մեր համալսարանում էր գտնվում ՈՂ «Շնտեսագիտության բարձրագույն դպրոց» Ազգային հետազոտական համալսարանի ԱՊՀ և բարյան երկրների հետ համագործակցության գաղացման տնօրեն, տնտեսագիտության դրկտոր Տատյանա Չետվերնինան, ում դիմավորեցին ՀՊՏՀ գիտության և արտաքին կապերի գծով պրոռեկտոր, տնտեսագիտության դրկտոր, պրոֆեսոր Գագիկ Վարդանյանը, արտաքին կապերի բաժնի պետ Վարդ Դուկասյանը: ՀՊՏՀ պրոռեկտորն ու ոռուսաստանցի հյուրը քննարկեցին կրթության և գիտության զարգացման հիմնախնդիրները, ինչպես նաև նախնաշնորհին հնարավոր համագործակցության ուղիները:

Մարտի 5-ին՝ ազգային, պետական ու քաղաքական գրոծիչ Վազգեն Սարգսյանի ծննդյան օրը, կառավարման ֆակուլտետի ուսանողական խորհրդի նախաձեռնությամբ ուսանողներն իրենց ընկերներին նվիրեցին Վազգեն Սարգսյանի հիշատակի ոգեկոյնման մեկ դասաժամ:

ՀՊՏՀ ֆիզդաստիհարակության, ԱԻ և ՔՊ ամբիոնի նախաձեռնությամբ մարդեթինգի և բիզնեսի կազմակերպման ֆակուլտետում մարտի 14-ին տեղի ունեցավ համորհության ՀՀ արտակարգ իրավիճակների նախարարության «Մեյսմիկ պաշտպանության ազգային ծառայություն» գործակալության պետի տեղակալ Աշխեն Թովմանյանի, սեյսմիկ ռիսկի նվազեցման վարչության պետի տեղակալ Կարինե Բարսեղյանի և գլխավոր մասնագետ Յամանիկ Կիրակոսյանի հետ: Կարուրելով աղետներից պաշտպանվելու գիտելիքների ուսուցումը՝ ֆիզդաստիհարակության, ԱԻ և ՔՊ ամբիոնի դոցենտ Սիրանուշ Յարությունյանը ողջունեց և ներկայացրեց հյուրերին: Վերջնաներս խոսեցին ներերկում տեղի ունեցող երկրաշարժերի ծագման մասին, անդրադան պաշտպանվելու միջոցներին ու եղանակներին:

ՀՊՏՀ գիտխորհորդի մարտի 14-ի նիստում անցկացվեց ամբիոնների վարիչների, ինչպես նաև ամբիոնների պրոֆեսորների թափուր պաշտոնների համար հայտարարված մրցույթ: Փակ, զաղտնի քվեարկության արյունքներով 59 կողմ ձայնով մարդեթինգի ամբիոնի վարիչը ընտրվեց տնտեսագիտության դրկտոր, պրոֆեսոր Արարատ Զաքարյանը, իսկ աշխատանքի տնտեսագիտության ամբիոնի վարիչի պաշտոնում 58 կողմ, 1 դեմ ձայնով ընտրվեց տնտեսագիտության դրկտոր, պրոֆեսոր Մարտիրոս Պետրոսյանը: Մրցույթի արյունքներով մարդեթինգի ամբիոնի պրոֆեսորի թափուր պաշտոնում ընտրվեց գիտության և արտաքին կապերի գծով պրոռեկտորը, տնտեսագիտության դրկտորը, պրոֆեսոր Գագիկ Վարդանյանը, իսկ փիլիսոփայական գիտությունների դրկտորը, պրոֆեսոր Վալերի Միղոյյանն ընտրվեց կառավարման ամբիոնի պրոֆեսորի պաշտոնում: Գիտխորհորդում տեղի ունեցած ընտրությունների արյունքներով փիլիսոփայության և հայոց պատմության ամբիոնի ասխատանության փիլիսոփայական գիտությունների թեկնածու Մարտիրոս Նիկողոսյանին շնորհվեց դոցենտի գիտական կոչում: Գիտխորհորդի անդամները քվեարկությամբ հաստատեցին մըրցույթի արյունքները: Ուեկտոր Կորյուն Աթոյանը շնորհավորեց բոլորին՝ բարեմաղթելով արյունավետ աշխատանք:

Կառավարման ֆակուլտետի ուսանողական խորհրդի նախաձեռնությամբ մարտի 15-ին «Առաջնորդություն» թեմայով «Բաց դաս» վարեցին կառավարման ֆակուլտետի ուսանողները՝ ներկայացնելով ոչ միայն առաջնորդների ու առաջնորդության մասին հայտնի տեսակետները, այլև սեփական դիտարկումները: Վարողները մասնակիցներին առաջարկեցին թեմային առնչվող խաղեր, տրամաբանական հարցաշարեր:

Կառավարման ֆակուլտետի թիվ 111 լսարանում մարտի 21-ին տեղի ունեցավ «Տնտեսագետ» ամսագրի «ճանաչենք և ստվարենք հայոց մեծերից» խորագրի «Հայերենը՝ անզուգական» վերնագիր ներքո առաջարկված մրցույթի հաղթողին մրցանակների հանձնան հանդիսավոր արարողությունը։ Հաղթող ուսանողուհին՝ տնտեսության կարգավորման և միջազգային տնտեսական հարաբերությունների ֆակուլտետի առաջին կուրսեցի Ռոզա Շախրայանը, մեկ անգամ ևս ընթերցեց հայ մեծ նուածող Լևոն Շամի տողերը։ ՀՊՏՀ լրատվության և հասարակայնության հետ կապերի բաժնի անունից Ռոզա Շախրայանին շնորհավորեց բաժնի պետ, «Տնտեսագետ» ամսագրի գլխավոր խմբագիր Գոհար Գևորգյանը, հանձնեց նվերներ, ապա ներկայացրեց իր դեկավարած բաժնի հիմնական գործառույթները՝ նշելով, որ «Տնտեսագետը» բաց է և պատրաստ համագործակցության բոլոր ՀՊՏՀ-ականների հետ և ուսանողներին հորդորեց ավելի ակտիվ լինել, հանդես գալ հրապարակումներով, առաջարկություններով ու դիտարկություններով։ Շնորհավորելով հաղթող ուսանողուհուն՝ Վալերի Միրզոյանը նվիրեց իր հեղինակած՝ «Առաջանին՝ վարքականոն» գիրքը։

Մարտի 12-ին ԵՊՀ մարզադահիճում բասկետբոլի տղաների առաջնությամբ մեկնարկեցին Ուսանողական 14-րդ հանրապետական մարզական խաղերը։ Առաջնության անդրանիկ մրցաշարի ավարտից հետո՝ մարտի 19-ին Հայո-ուսական (սլավոնական) համալսարանում տեղի ունեցավ ուսանողական մարզական խաղերի բացման հանդիսավոր արարողություն։ Բասկետբոլի տղաների առաջնությունում մեր համալսարանի բասկետբոլիստները գրավեցին 5-րդ, աղջիկների հավաքականը՝ 4-րդ հորիզոնականը։ Ապրիլի 4-ին Տիգրան Պետրոսյանի անվան շախմատի տանն ավարտվեց շախմատի տղաների և աղջիկների առաջնությունը։ Աղջիկները նվաճեցին առաջնության արծաթե մեդալը, տղաները գրադեցին 11-րդ հորիզոնականը։ Ապրիլի 6-ին «Հայաստան» մարզական ընկերության մարզադահիճում տեղի ունեցավ թեմիսի տղաների և աղջիկների մրցաշարը։ Մեր մարզուհիները գրադեցին 2-րդ հորիզոնականը, տղաները՝ 5-րդ։

2012-2013 ուսումնական տարվա առաջին կիսամյակի քննաշրջանի արդյունքների և խնդիրների մասին ուսումնակազմակերպական աշխատանքների գծով պրոռեկտոր Միհրդատ Շարությունյանի գեկուցմանը սկսվեց մարտի 14-ի ՀՊՏՀ գիտական խորհրդի նախագահի, Կորյուն Աբրյանի գլխավորությամբ։

Պրոռեկտորը խոսեց ուսումնական գործընթացի կազմակերպման, կատարելագործման և քննաշրջանները կազմակերպված անցկացմելու խնդիրների շուրջ, ներկայացրեց ուսման առաջադիմությունը տարբեր կրթածերում, ընդգծեց բացքողումները, որոնք շտկելու ուղղությամբ միշտ շարք հանձնարարականներ տրվեցին։ Ուսանողական գիտական ընկերության նախագահի Վահագիմիր Գևորգյանը ներկայացրեց ՈՒԳԸ հաշվետվությունը։ ՀՊՏՀ ուսումնամեթոդական աշխատանքների գծով պրոռեկտոր Պարույր Քալանթարյանը ներկայացրեց 2012-2013 ուստարվածաքային գործ և արժեթթերի շուրջայի վերլուծություն և կառավարում նաև ազիտացումների առկա և հեռակա ուսուցման բակալավրիատի ամփոփիչ ատեսատվորման առարկայական ցանկը հաստատելու մասին հարցը։

Գիտխորհուրդը միաձայն քվեարկությամբ ընդունեց ներկայացված հարցերի վերաբերյալ որոշումների նախագծերը, միաժամանակ հաստատվեցին ատենախոսությունների թեմաներ, հրատարակության երաշխավորվեցին մի քանի աշխատություններ։

Մարտի 25-ին մեկնարկեց ՀՊՏՀ շարունակական և լրացրւիչ կրթության կենտրոնի կողմից կազմակերպվող բաղաքացիական ծառայության խորհրդի ՀՀ քաղաքացիական ծառայունների վերապատրաստման՝ «Տեղեկատվական տեխնոլոգիաների կառավարում և համակարգչային հմտություններ» դասընթացի զարնանյան շրջանը, որի առաջին փուլին մասնակցել է հանրապետության տարբեր նախարարություններին գերատեսչությունների 34 քաղաքացիությունը։

Կառավարման ֆակուլտետի ուսանողական խորհրդի նախաձեռնությամբ մարտի 28-ի գրական-երաժշտական միջոցառումը նվիրված էր բոլոր ժամանակների և սերունդների հավերժական ուղեկից, հայ մեծանուն բանաստեղծությունների Պարույր Սևակին։

Մարտի 23-ին առավոտից ուկտոր Կորյուն Աբրյանը, պրոռեկտորները, դեկանները, ամբիոնի վարիչները, ուսանողական խորհրդի նախագահը, պրոֆեսորադասախոսական կազմի ներկայացուցիչները, աշխատակիցներն ու ուսանողները, ոգևորությամբ արձագանքելով քաղաքապետարանի՝ Երևանը մաքրելու և գեղեցիկ դարձնելու կոչին, մասնակցեցին համարակարգային շարքույթակին։

ՀՊՏՀ միջֆակուլտետային մրցումներում փետրվարի 28-ին եղանակիչ խաղերով ավարտվեցին բակետորլի տղաների հանդիպումները։ 1-ին տեղը գրավեց ֆիճանսական ֆակուլտետի թիմը, 2-րդը՝ կառավարման, 3-րդը՝ ինֆորմատիկայի և վիճակագրության։ Մարտի 7-ին բասկետորլի աղջիկների մրցաշարի եղանակիչ խաղերով հաղթող դարձան տնտեսության կարգավորման և ՍՏՀ ֆակուլտետի մարզուինները։ 2-րդ հորիզոնականը գրադեցրին մաքրերինգի և բիզնեսի կազմակերպման, 3-րդը՝ կառավարման ֆակուլտետների հավաքականները։

Մարտի 25-26-ին նիստերի սրահում շնորհանդես եր. ներհամալսարանական գիտական դրամաշնորհների մրցույթը շահած 13 գիտական հետազոտական թեմաների դեկավարները համալսարարանի դեկավարությանը, իրենց գրոքների ներկայացրեցին առաջին նախագծերի հաշվետվությունները։ Նախագծերի դեկավարները, հետազոտողները տեսանելի դարձրին կատարված աշխատանքը, խոսեցին առաջիկա անելիքների մասին, լսեցին իրենց գրոքների կարծիքները, առաջարկությունները։

Մարտի 28-ին ՀՊՏՀ ֆեյսբուքյան պաշտոնական էջի «հավանողների» թվով հասավ 5000-ի, որը էջի այցելությունների կայուն աճի ցուցանիշ է։

Ապրիլի 3-ին ՀՊՏՀ-ում էին բարձրաստիճան գինվորականներ Վ. Սարգսյանի անվան ռազմական ինստիտուտից, հանրապետական գինվորական կոմիսարիատից, Ա. Խանիքերյանցի անվան ռազմական ավիացիոն ինստիտուտից, ՀՀ պաշտպանության նախարարությունից: Նրանք տեղեկացրեցին, որ պաշտպանության նախարարության նախաձեռնությամբ այս տարի ևս ՀՀ ՊՆ Վ. Սարգսյանի անվան ռազմական և Ա. Խանիքերյանցի անվան ռազմական ավիացիոն ինստիտուտներում կազմակերպեն մեկամյա սպայական դասընթացներ՝ 2013 թ. գարնանային գրուակում ներկայացնելու կազմի ներկայացուցիչների համար: Ներկայացվեցին մասնակցության պայմանները, ըստ որի՝ մեկամյա դասընթացներու ավարտելուց հետո գինվորականներին կտրվի սպայական կոչում, և ըստ սահմանված կարգի՝ 3 տարի ժամկետով կգրուակում գրուակաստը՝ որպես դասակի հրամանատարներ, կստանան բարձր աշխատավարձ, կունենան իրենց գործում առաջխաղացման և գինվորականներին տրվող բոլոր արտոնություններից օգտվելու հնարավորություն: Բարձրաստիճան գինվորականները պատասխանեցին նաև ուսանողներին հուզող հարցերին:

Ապրիլի 4-ին գործարկվել է ՀՊՏՀ պաշտոնական (ասւ.ամ) կայքի «Կարիերա» բաժնի «Մեր շրջանավարտները» խորագիրը, որտեղ ներկայացված է ՀՊՏՀ այն շրջանավարտների անվանացանկը, որոնք համարյան ճանաչում են ճեռք բերել իրենց գործունեությամբ և նվաճումներով: 8 ներախմբով, այբբենական կարգով ներկայացված են ՀՊՏՀ հայտնի շրջանավարտները՝ այդ թվում՝ անվանի գիտնական մանկավարժներ, մարզաշխարհի ներկայացուցիչներ, գոհված ազատամարտիկներ:

Կառավարման ֆակուլտետի ուսանողական խորհրդի նախաձեռնությամբ կառավարման և տնտեսության կարգավորման և ՍՏՀ ֆակուլտետների ուսանողների միջև մարտի 29-ին տեղի ունեցավ բանավեճքնարկում նվիրված քննությունների անցկացման եղանակին: Միջոցառմանը մասնակցեց ուսումնակազմակերպական աշխատանքների գծով պրոռեկտոր Միհրոյան Հարությունյանը:

6-ամսյա նախապատրաստական դասընթացները ավարտելու կապացությամբ ապրիլի 5-ին օտարերկրացի ուսանողներին ավարտական հավաստագրերի հանձնեց ուսկող Կորյուն Աթոյանը՝ շնորհավորելով ուսուցումը հաջողությամբ ավարտելու արիթրով: Հաջորդ օր՝ ապրիլի 6-ին, ՀՊՏՀ նեկավարության աշակեցությամբ կազմակերպվեց օտարերկրացի ուսանողների ուղևորություն դեպի Հայաստանի գեղատեսիկ վայրեր՝ Շաղկաձոր և Սևանա լիճ: Շրջագայությունից օտարերկրացի ուսանողները վերադարձել են տպավորված, իրենց երախտագիտությունն են հայտնել կազմակերպիչներին, իսկ ուսանող Վարուն Զոշին ուղևորության ավարտին շնորհակալական նամակ է հղել բուհի նեկավարությանը:

ՀՊՏՀ-ի և ՍԱԿ-ի հանրային տեղեկատվության վարչության (ՀՏՎ) միջև ապրիլի 4-ին կնքվեց համագործակցության համաձայնագիր, որը ստորագրեցին մեր բուհում համալսարանի գիտության և արտաքին կապերի գծով պրոռեկտոր Գագիկ Վարդանյանը և ՍԱԿ-ի ՀՏՎ-ներկայացուցիչ Մարտի Դուցմակոն:

Արձագանքելով Ազգային գրադարանի տնօրեն Տիգրան Զարգարյանի՝ ՀՊՏՀ ռեկտոր Կորյուն Աթոյանին ուղղված խնդրանքին՝ ՀՊՏՀ-ն, որպես նվիրատվություն, 105 միավոր գիրը է տրամադրել Ազգային գրադարանի համալրման բաժնին՝ Թամանյանական մասնաշենքի նորաբաց, 150 ընթերցողի համար նախատեսված ուսանողական ընթերցարանի համար: Գրքերի շարքում եղել են նաև մեր համալսարանում վերջին տարիներին հրատարակված գրքեր:

Ապրիլի 5-ին մեր բուհում հյուրընկալվեց Հայաստանում Արժոյանի միջազգային հիմնադրամի (ԱՄՀ) մշտական ներկայացուցիչ Գիլերմ Տոլոսան: Նա հանդես եկավ «Դրամավարկային քաղաքականությունը երկրներց աշխարհում» թեմայով անգլերեն դասախոսությամբ:

ՀՊՏՀ ռեկտոր Կորյուն Աթոյանին ուղղված թիվ N գորամասի հրամանատար, փոխգնդապետ L. Ենգիբարյանի և նույն գորամասի ՊԿ հրամանատար, կապիտան Բ. Ղազիեյանի շնորհակալական նամակը գովեստի խոսքեր է արտահայտում մարքեթինգի և բիզնեսի կազմակերպման ֆակուլտետի 1-ին կուրսի ուսանող Մարտին Ալեքսանյանի հասցեին:

Լույս է տեսել «Բանբեր ՀՊՏՀ» գիտական հանդեսի հերթական համարը: Այն ընթերցողին է ներկայացնում տնտեսագիտության տեսության, մակրոտնտեսագիտության, տարածաշրջանային զարգացումների, համայնքների տնտեսական զարգացման, ֆինանսական, հաշվապահական հաշվառման և առողջապահության, մաքենատիկական մեթոդների հիմնահարցեր, առաջարկում նոր փաստեր, մոտեցումներ, տեսակետներ: Ամսագրում տեղ են գտնել նաև պատմական, քաղաքագիտական, փիլիսոփայական, մեթոդաբանական բազմաթիվ հոդվածներ:

Մեծ հանդիսարարակում ֆինանսական ֆակուլտետի ուսանողական խորհրդի նախաձեռնությամբ ապրիլի 3-ին կազմակերպված տոնական միջոցառումը նվիրված էր կանանց գարնանային տոներին: Ուսանողները շնորհավորում, իրենց երախտագիտության ու անսահման սիրո զգացումներն են փոխանցում տատիկներին, մայրերին ու քույրերին: Այդ օրերին համալսարանի բակում կանանց միամյական նվիրված բազմապիսի անակնկալներով հանդես եկան տարբեր ֆակուլտետների ուսանողները՝ կազմակերպելով ֆլեշմոբեր:

Ապրիլի 10-ին ՀՊԾՀ ուսանողական խորհրդի նախաձեռնությամբ և հրավեռով «Բաց դասի» շրջանակում դասախոսությամբ հանդես եկավ ՀՅ Վայոց ծորի մարզպետ, ՀՊԾՀ կառավարման ֆակուլտետի նախկին դեկան, տնտեսագիտության թեկնածու, դոցենտ Էդգար Ղազարյանը՝ «Տեղական ինքնակառավարումը ՀՅ-ում և դրա զարգացման իհմնական ուղղությունները» թեմայով:

«Մարքերինգի (շուկայագիտության) հայկական ակումբ» հասարակական կազմակերպության և Հայաստանի երիտասարդական հիմնադրամի նախաձեռնությամբ կազմակերպված և Հայաստանում առաջին անգամ անցկացվող գործարար խաղի (Business game) հաղորդ է ճանաչվել ՀՊԾՀ բիզնեսի կազմակերպում մասնագիտության 3-րդ կուրսի ուսանող Սերգեյ Բուլղադարյանը:

ՀՊԾՀ ղեկավարության հրավերով ապրիլի 10-ին ներ բուհում հյուրընկալվեցին ՀՅ ԿԲ ներկայացուցիչները՝ խորհրդի անդամ Արմենակ Ղարբինյանի գլխավորությամբ: Նրանք ներկայացրեցին Կենտրոնական բանկի կատարած աշխատանքները, ծրագրերն ու նախագծերը:

«Պրոկրետիտբանկի» կազմակերպած երիտասարդ բանկիների ծրագիր 8-ի համար ընտրված 22 մասնակիցներից 7-ը (31%) ՀՊԾՀ ուսանողներ և շրջանավարտներ են:

Ապրիլի 16-ին ՀՊԾՀ ՈՒԺԱ «Նարեկ» թիմը դարձել է Ուրախների և հնարամիտների ակումբի «Գարնանային զավաք» մրցույթ-փառատոնի հաղորդ և արժանացել է փառատոնի գավաթի:

ՀՊԾՀ ռեկտոր, տնտեսագիտության դոկտոր, պրոֆեսոր Կորյուն Արոյանը ՈՂ Պետդումայի նախագահ Սերգեյ Նարիչկինի, ինչպես նաև Սամկո Պետրոսյանի տնտեսագիտության և ֆինանսների պետական համալսարանի ռեկտոր Իգոր Մարտիրոսյանի հրավերով ապրիլի 10-11-ը մասնակցել է հիշյալ համալսարանում կազմակերպված «Եվրասիական տնտեսական հեռանկար» միջազգային համաժողովին, որը կազմակերպվել է ՈՂ Պետդումայի նախաձեռնությամբ: Համաժողովի շրջանակներում կազմակերպվել են 4 կլոր սեղաններ՝ տարբեր խորագրերով: ՀՊԾՀ ռեկտորը մասնակցել է նաև համաժողովի շրջանակներում կազմակերպված «Կրթական և գիտական միասնական տարածություն» Եվրասիական հեռանկար» խորագրով կլոր սեղանին:

ՀՊԾՀ մի խումբ ներկայացուցիչների և Սյունիքի մարզպետ Սուրեն Խաչատրյանի աջակցությամբ ապրիլի 14-ին Սիսիանում կազմակերպվել է միջոցառում՝ նվիրված Հանո Սահյանի ծննդյան 99-ամյակին: Ելույթ են ունեցել Հանո Սահյանի մանկության ընկեր Վլադիմիր Մովսիսյանը, Սյունիքի մարզպետ Սուրեն Խաչատրյանը, գրականագետներ Ղավիթ Գասպարյանը, Կիմ Աղարելյանը, բանաստեղծի քոյլը՝ Հասմիկ Գրիգորյանը:

ՀՊԾՀ ռեկտոր Կորյուն Արոյանը, ընութագրելով Սահյանի պոեզիան, մեծ բանաստեղծից մեջքերել է սիրված և տպավորիչ տողեր: «Հանո Սահյանը պոեզիայի հսկա է, իսկական մասվորական, լուրջ մտածող: Նա մեծություն է, իսկ մեծությունները մեզանից տարբերվում են նրանով, որ ծնվելով ու աշխարհ գալով՝ նրանք այլև չեն հեռանում: Նրանք ապրում են մեզ իւտ, մեր կողքին, մեր մեջ և պահպանում են մեր մշակույթը», իր խոսքում մասնավորապես ասել է ՀՊԾՀ ռեկտորը՝ ավելացնելով, որ Սահյանը մեր պոեզիայի երկնակամարի ամենափայլուն և չխամրող աստղերից է: «Հանո Սահյանը էլ ավելի հարստացրեց մեր բազմադարյա քերության ճոխ անդաստանը, մի նոր փայլ ու հնեղություն տվեց հնադարյա հայոց լեզվին», նշել է Կորյուն Արոյանը՝ ավելացնելով, որ Հանո Սահյանի պոեզիան իրեն ուղեկցել է դեռևս դպրոցական տարիքից:

ՀՊԾՀ մեծ հանդիսասրահում ապրիլի 18-ին «Ուկրածուծի դոնորների հայկական ռենստոր» բարեգործական հիմնադրամը իրականացրեց դոնորագրում: Այրուն հանձնող առաջին կամավորը և ուսկրածուծի դոնորների հայկական ռենստորի դոնորը դարձավ ՀՊԾՀ ռեկտոր Կորյուն Արոյանը: Անուետու դոնորագրվեց և արյուն հանձնեց ուսանողական խորհրդի նախագահ Սևակ Խաչատրյանը, որին հաջորդեցին համալսարանի աշխատակիցներն ու ուսանողները:

ՀՊՏՀ ուկտոր, պրոֆեսոր Կորյուն Աթոյանը, գիտության և արտաքին կապերի գծով պրոռեկտոր Գագիկ Վարդանյանը ապրիլի 25-ին համալսարանում հյուրընկալեցին ԱՄՆ-ի Փենսիլվանիա նահանգի սենատոր Մայք Բրուքբերին, ում ուղեկցում էր «Կառավարման ոճ. անձնական և պրոֆեսիոնալ հարաբերություններ» ծրագրի դեկավար Արսեն Նիկողոսյանը: Սենատորի հետ հանդիպմանը մասնակցում էին նաև ՀՊՏՀ լրատվության և հասարակայնության հետ կապերի բաժնի պետ Գոհար Գևորգյանը, արտաքին կապերի բաժնի պետ Վարդ Դուկայանը: Շնորհակալություն հայտնելով Մայք Բրուքբերին Հայաստանի պետական տնտեսագիտական համալսարան այցելության համար՝ ՀՊՏՀ ուկտոր Կորյուն Աթոյանը ներկայացրեց բուհի անցած ճանապարհը, ներկան, ապագա հեռանկարները, ինչպես նաև համալսարանում իրականացվող կրթական ծրագրերի արդիականացմանը, գիտահետազոտական գործունեության զարգացմանը, բուհի միջազգայնացմանը, շենքային պայմանների բարելավմանը և մի շաբթ այլ ուղղությունների բարեփոխումներին ուղղված քայլերը՝ ընդգծելով. «Այսօր մեր բուհը փորձում է զարգացում ապրել բոլոր ուղղություններով»: Միաժամանակ, ուկտորը հետաքրքրվեց ամերիկյան բուհերի հետ համագործակցության հնարավորություններով: Պրոռեկտոր Գագիկ Վարդանյանն առավել ընդգրանակ ներկայացրեց հետազոտական համալսարան դառնալու ուղղությամբ բուհի գործունեությունը՝ շեշտադրելով համալսարանում հետազոտական կենտրոնի ստեղծման նորարարական քայլը, ինչպես նաև մատնանշելով այն ոլորտները, որոնք պետք է դառնան հետազոտության առարկա: Սենատոր Բրուքբերը շնորհակալություն հայտնեց շերմ ընդունելության համար՝ նշելով, որ իր համար մեծ պատիվ է Հայաստանի պետական տնտեսագիտական համալսարանում հյուրընկալը: Ի պատասխան ամերիկյան համալսարանների հետ համագործակցելու ՀՊՏՀ ուկտորի հարցի՝ սենատորը վստահություն հայտնեց, որ իրենց համալսարաններից շատերը ցանկություն կունենան համագործակցելու տնտեսագիտական համալսարանի հետ, ուստի ինքը վերադարձից հետո կփորձի պարզել, թե իրենց նախանգի որ համալսարաններն են հետաքրքրված հայաստանյան այս բուհի հետ գործակցությամբ: Հանդիպման ավարտին ՀՊՏՀ դեկավարությունը շրջայց կազմակերպեց բուհուն ծանոթացնելով հյուրին բուհի նորակառուց բակին և այս պահին իրականացվող այլ նախագծերին:

ԿԱՏԱԿԱՍԵՐԻ ԱՆԿՅՈՒՆ

Զավեշտալի ու ծիծաղելի դեպքերն ու դիպվածները ուղեկցում են յուրաքանչյուրիս և հանդիպում ամեն քայլափոխի: Սակայն ծիծաղելի իրավիճակները, երկխոսությունները կարող են աննկատ մնալ, եթե չլինեն հումորով լի, կենսասեր ու սրամիտ մարդիկ, որոնք դրանք մտապահում են ու հետո, որպես զվարճալի փոքրիկ պատումներ, նվիրում մարդկանց:

Այսօր «Տնտեսագետը» սիրով ներկայացնում է ՀՊՏՀ կառավարման ֆակուլտետի դեկան Միքայել Թավաշյանը զվարճախոսություններից, որոնք իրական պատմություններ են, իսկ հերոսները՝ դասախոսներ ու ուսանողներ:

ՍՏԱԽՈՎԸ

Արդյունաբերության պլանավորում մասնագիտությամբ սովորող արցախցի ուսանող ընկերներից մեկը 2-րդ կիսամյակում «անբավարար» է ստանում «Եներգետիկա» առարկայից և մեկնում Արցախ՝ մոռանալով դասախոսության տեքստերը: Ստիպված 8-րդ դասարանի ֆիզիկայի դասագրքով է պատրաստվում լուծարքին: Ի զարմանս դասախոսի՝ քննության ժամանակ այնպիսի բաներ է ասում, որոնց դասախոսը չի անդրադարձել:

-Տղա՛ ջան, եդ որտեղի՞ց ես սովորել, դրան իմ դասախոսություններում չեմ անդրադարձել,- հարցնում է դասախոսը:

-Պայմանի գրքից եմ կարդացել,- պատասխանում է ուսանողը:

-Եիշտ չես ասում. այդ բաժինը Պայմանը խնդրել էր, որ ես գրեմ, բայց չեմ գրել:

Մեր ընկերը, ստեղծված իրավիճակից դուրս գալու համար, պարզաբանում է.

-Են..., գնացել էի Պայմանի մոտ կոնսուլտացիայի:

-Իմ գործընկերն իրեն ո՞նց էր զգում,-հարցնում է դասախոսը:

-Լավ էր, բարևներ էր փոխանցում ձեզ,- պատասխանում է բանից անտեղյակ ուսանողը:

-Տղա՛ ջան, Պայմանը երկու տարի առաջ է նահացել,- բարկացած ասում է դասախոսը:

ՊԵՏՔ Է ԱՆԳԻՐ ԽԱՎԱՎԸ

Պրոֆեսոր Սմբատ Բաղայանը կարդում էր իր հերթական դասախոսությունը «Արժեքի հիմնախնդիրը սոցիալիզմի ժամանակ» թեմայով: Խոսելով սոցիալիզմական գաղափարների մասին՝ պրոֆեսորը դիմում է լսարանին և խիստ տոնով ասում՝ յուրաքանչյուր տնտեսագետ պետք է անգիր իմանա Լենինի այս խոսքերը: Յետո արագ-արագ մոտենում է ամբիոնին, թերթում իր դասախոսությունները, մի բուլք հանում ու սկսում կարդալ մեջքերումներ Լենինից:

-Ընկեր Բաղայան, բայց դուք այդ խոսքերն անգիր չգիտեք,- անմիջապես արձագանքում է ուսանողներից մեկը:

-Դե ես, այնքան էլ լավ տնտեսագետ չեմ,-իրավիճակից փորձում է դուրս գալ պրոֆեսորը:

ՖՈՒՏԲՈԼԱՅԻՆ ՏՈՆ ՏԱՏԵՍԱԳԻՏԱԿԱՆՈՒՄ

Մարտի 20-ին Հայաստանի պետական տնտեսագիտական համալսարանում իշխական ֆուտբոլային տոնն էր: Ուսանողական խորհրդի և Հայաստանի երիտասարդական հիմնադրամի նախաձեռնությամբ համալսարանում իյուրընկալվեցին ՀՀ ֆուտբոլի ֆեդերացիայի նախագահ Ռուբեն Հայրապետյանը, ֆուտբոլի ազգային հավաքականի ավագ, դարպասապահ Ռոման Բերեգովսկին, խաղացողներ Հենրիկ Միհիթրյանը և Յուրա Մովսիսյանը:

Միրված ու ճանաչված մարզիկների հետ հանդիպելու ցանկությունն անսահման էր, ինչի վկայությունը լեփ-լեցուն դահլիճն էր, տոնական տրամադրությունը, գունեղ պաստառները՝ «Մեր հպարտությունը», «Մեր հերոսները» վերտառությամբ, ամենուր փողփողացող եռագույնները:

Հանդիպման էին եկել նաև հարևան բուհի՝ ԵՊՃ-ի, ինչպես նաև այլ բուհերի ֆուտբոլասեր ուսանողները: Հայաստանի Հանրապետության օրիներգով բացված հանդիպմանը հաջորդեցին դահլիճի հոտնկայս ծափահարությունները, որոնցով հանդիսատեսն արտահայտեց իր անսահման սերն ու հիացմունքը անվանի մարզիկների նկատմամբ:

«Այսօր մեր բուհը պատիվ ունի հյուրընկալելու մեր ամենասիրելի ֆուտբոլիստներին. մարզիկներ, որոնք բարձր են պահում Հայաստանի մարզական պատիվը և մեզ բոլորիս պարզեցնում հպարտության անկրկնելի զգացումներ», - ներկայացնելով հյուրերին՝ ուսխորհրդի նախագահ Սևակ Խաչատրյանը շնորհակալություն հայտնեց Ռուբեն Հայրապետյանին՝ իրենց նախաձեռնությանն աջակցելու և ուսանողների համար այս գեղեցիկ միջոցառումը կյանքի կոչելու համար: Ուսխորհրդի նախագահը նշեց, որ ՀՀ ֆուտբոլի ֆեդերացիայի հետ համատեղ նախատեսում են նաև այլ ծրագրեր ու նախագծեր:

Ուսանողները մի շարք հարցեր ուղղեցին մարզիկներին և բազմաթիվ «բացահայտումներ» կատարեցին. օրինակ՝ Հենրիկ Միհիթրյանը, եթե ֆուտբոլիստ չդառնար, ապա կսկզբեր տնտեսագիտականում, նա ամենահիշարժան ու թանկ գոլը խփել է Հայաստանի ազգային հավաքականի հանդիպումների ժամանակ, որի կազմում խաղալը մեծ պատիվ է համարում: Ռոման Բերեգովսկին խոս-

տովանեց, որ կարուտում է Հայաստանը, հավաքականի իր թիմակիցներին և Հայաստանի ազգային հավաքականի խաղերին սպասում մեծ անհամբերությամբ: Իսկ Յուրա Մովսիսյանը նշեց, որ ցանկանում է ֆուտբոլի մարզադպրոցներ ստեղծելու ոչ միայն Գյումրիում, այլև Հայաստանի մյուս բոլոր մարզերում, սակայն վաղաժամ համարեց ծրագրերից խոսելը՝ ասելով. «Սպասեք ֆուտբոլը խաղանք, ինտու մնացածի մասին կմտածենք»:

Մարզիկներն անդրադարձան իրենց ապագա ծրագրերին, խոսեցին ֆուտբոլային բազմաբնույթ հարցերի մասին: Իսկ իրենց հաջողության գրավականը երեք ֆուտբոլիստներն էլ համարեցին սիրված ու լավ մարդ, հոգատար ծնող, ուշադիր ամուսին, երախտապարտ զավակ լինելը:

Հանդիպման ընթացքում զավեշտալի մի դեպք առավել աշխուժացրեց ներկաներին. կառավարման ֆակուլտետի ուսանողուհի Արմինե Յարալովան, որպես երկրպագության դրսևորում, ամուսնության առաջարկություն արեց Հենրիկ Միհիթրյանին:

Հանդիպման ավարտին ՀՊՃ ռեկտոր Կորյուն Աբրյանը շնորհակալություն հայտնեց հյուրերին՝ իրավերն ընդունելու, ֆուտբոլասեր ուսանողներին ոգեստության պահեր պարզեցնելու համար և հավաքականի ավագին՝ Ռոման Բերեգովսկուն հանձնեց հուշանվեր: Ռեկտորը հույս հայտնեց, որ այսպիսի հանդիպումները շարունակական կլինեն:

Հ.Գ. Այս հանդիպմից երիկ օր առաջ՝

մարտի 18-ին, ուսանողական խորհուրդը իմանել էր «Ֆուտբոլասերների ակումբ», որի մասնակիցներ էին դարձել ֆուտբոլը սիրող, մարզաձիկ մասին համապարփակ գիտելիքներ ունեցող ուսանողները:

ՍԱԿՈՒՐԱԿ ՃՎՊՇՎԿՎՆ ԳԱՐԱՎ ՆՐԱԳԵԼՀՄՋՔԸ

Թեղեցկությամբ ու նրբագեղությամբ, որոնց վրա հիմնված են Ճապոնական մշակոյքի գեղագիտական սկզբունքները, սակուրայի ծաղկի հետ չի կարող համեմատվել աշխարհի ոչ մի ծաղկի:

Ինայտ Նիտորե, «Բուսիդո»

Գարունը ճապոնիայում գուգորդվում է ծաղկող բալենու՝ սակուրայի վառ, արբեցնող, ոգեշնչող, միաժամանակ ակնթարթային ու վաղանցիկ գեղեցկությամբ: Սակուրան համարվում է գարնան տոնն, բնության զարթոնքի, կյանքի սկզբի խորհրդանշիցը:

Բնության նկատմամբ խորը հուզական վերաբերմունքը ճապոնական ժողովորի ազգային առանձնահատկություններից է: ճապոնացիներն ունեն երեք գեղագիտական պաշտամունք՝ լուսնի, ծյան, ծաղկիների: Նրանց կարծիքով՝ կյանքն է հրամայել.

- «Յուկիմի»՝ հիանալ լուսնով լիալուսնի գիշերը, հատկապես աշնանը, երբ ճապոնիայում, ինչպես այնտեղ ընդունված է ասել, «միայնըարե»՝ «ճապոնական պարզություն» է, այսինքն՝ միագույն մաքուր երկինք,

- «Յուկիմի»՝ հիանալ ծյունով, երբ այն ծածկում է գետինը, ասես ծաղիկներով,

- «Յանամի»՝ հիանալ ծաղիկներով, տարվա եղանակներին համապատասխան դրամց փոփոխությամբ, անվերջ հերթագայությամբ: Յանամին՝ ծաղկող ծամերով հիանալու տոնը, ճապոնացիների հնագույն ծեսերից է, համազգային իրադարձություն: Ըստ որոշ աղբյուրների՝ այդ ավանդույթը սկիզբ է առել մ.թ. III դարում: Այլ վարկածի համաձայն՝ այն ծագել է VII դարում՝ Թանգ դինաստիայի կառավարման օրոք կամ Նարա շրջանում՝ VIII դարում:

Սկզբնապես Յանամին նվիրված էր լեռնային սալորենու՝ ումեի ծաղկմանը: Դա, հավանաբար, այն պատճառով էր, որ ծառերից առաջինը ծաղկում է սալորենին և դրանով իսկ դառնում վերածնվող կյանքի առաջին մարմնավորումը: Բայց սալորենու առաջնայնությունը կարող էր ունենալ նաև այլ պատճառ: Ումեն ճապոնիա է բերվել Չինաստանից և երկար ժամանակ վաղ շրջանի ճապոնական հասարակության կրթված խավի համար օրինակելի նմուշ հանդիսացող չինական մշակույթի խորհրդանշներից մեկն էր: Այնուհետև սալորենուն միացավ սակուրան, ինտու մյուս ծաղիկները: Աստիճանաբար սակուրան առաջնայնություն ստացավ, ինչը կապված է IX դարի վերջում ճապոնական հասարակության՝ չինական մշակույթի ազդեցությունից կախվածության թուլացման գործընթացով և ազգային ինքնուրույնության ծեռք բերման ուղղությամբ ընդհանուր շրջադարձով:

Յանամիի ավանդույթը մեծ տարածում գտավ Նեյան դարաշրջանում (794-1185)՝ կայսերական արքունիքի և էլիտայի շրջանակներում. շքեղությամբ փայլող պալատականները ժամեր էին անցկացնում ծաղկող ծառերի տակ՝ վայելելով թերև խմիչքներ, խաղեր խաղալով և բանաստեղծություններում ու պոեմներում գովերգելով բալենու նրբագեղ ծաղիկները, որոնցում տեսնում էին ողջ կյանքի փոխարերությունը. նրա արագընթացությունը, անհարատևությունը և պայծառությունը: Սակուրայի կարծատն (տևում է 1 շաբաթից 10 օր), փայլուն ծաղկմանն արիստոկրատները խոր ինաստ էին տալիս. մտորելով կյանքի վաղանցիկության մասին՝ նրանք ծաղիկների բափկող թերթիկները նույնացնում էին կյանքի գեղեցկությանն ու մտքերի մաքրությանը:

Ճապոնական «Կոկինսյու» տարեգրություններում շարադրված առասպելներից մեկը, հավանաբար, Յանամիի աղբյուր է ծառացել: Այդ առասպելում կենուրնական դեր է կատարում Նինիգի աստվածը, որը ճապոնական դիցարանում Արևի աստվածուի Ամատերասուի բոռն է, ճապոնիայի կայսերի նախահայրը (միայն երկրորդ համաշխարհային պատերազմից հետո կայսր Յիրոկիտոն հրաժարվեց իր աստվածային ծագումից): Առասպելի համաձայն՝ բարձր երկնիքից ճապոնական կղզիներ հջած Նինիգիին ընտրության առաջարկվեցին լեռների աստոն երկու դրույթերը: Նինիգին ընտրեց Կո-նո հանա Սակույա-հիմե (բառացի՝ «ծաղկող, փթռող») անվամբ կրտսեր քրոջը, իսկ ավագին՝ հվանազա-հիմեին (բառացի՝ «քարձր ապառաժ»), ինտ ուղարկեց հորը, քանի որ համարեց նրան տգեղ: Այդ ժամանակ լեռների աստվածը զայրացավ ու հայտնեց իր սկզբնական մտահղացման մասին. եթե Նինիգին իր համար կիս ընտրեր հվանազա-հիմեին, նրա սերունդների կյանքը կլիներ հավերժական ու ամուր, ինչպես լեռներն ու քարերը: Բայց Նինիգին սխալ ընտրություն կատարեց, և այդ պատճառով նրա սերունդների կյանքը կլինի բուռն-գեղեցիկ, բայց վաղանցիկ, ինչպես գարնանային ծաղկումը:

Նին ճապոնիայում Նինիգիին ավանդաբար կապում էին նաև բրնձի ամի ու բերդի հետ: Առաջին բրնձի ու Նինիգիի պատվին կայսեր պալատում կատարվում էր ամենամյա ավանդական տոնակատարություն:

Յանամիի հատուկ գարբոնքն ու արմատավորունք կապված են եղու դարաշրջանի (1603-1868) հետ, երբ իշխանություններն ազգի ավանդույթների ամ-

րապնդման նպատակով իրամայեցին ճապոնիայում ամենուր սակուրաներ տնկել: Այդ ժամանակ Ճանամին արխտոկրատական սովորութից աստիճանաբար սկսեց Վերածվել համաժողովրդականի: Այս դարաշրջանում սակուրայի շրեղ ծաղկումն ազդարարում էր գյուղատնտեսական նոր շրջափուլի՝ բրնձի տնկման սեզոնի սկիզբը՝ խորհրդանշելով հարուստ բերք ու կյանքի վերածնում, նոր տարվա գալուստ: Ըստ ճապոնական հավատալիքների՝ բնությունը բնակեցված էր ոգիներով, այդ պատճառով այդ ծառին՝ որպես աստվածության, հանձնում էին ծիսական ընծաներ, հեղումներ էին կատարում ծաղիկների ոգուն: Ճավատում էին, որ ծաղիկներով իհանալը կյանքը երկարացնում է մինչև 100 տարի:

Միջնադարում, եթե ֆեոդալին ծառայող գինվորի կյանքը երեմն նույնքան կարճատև էր, որքան սակուրայի ծաղկման շրջանը, բալենին դարձավ սամուրայների ու նրանց վարքականոնի խորհրդանիշը: Այդ ժամանակ տարածվեց այսպիսի ասացվածք. «Ծաղիկների մեջ՝ բալենին, մարդկանց մեջ՝ սամուրայը»:

Սամուրայները ֆեոդալական ճապոնիայում մանր պայատականներ՝ ռազմիկ-սապետներ և թիկնապահներ էին: Սամուրայությունը ծևավորվել է թան դինաստիայի օրոք՝ Թայկայի բարենորդումների արդյունքում (646թ.): Դասը զարգացման ամենամեծ խթանը ստացել է VIII-IX դր., հստակորեն ծևակերպվել XVII-XVIII դր., պաշտոնապես վերացվել Մեյձիի 1867-1868թթ. անավարտ բուրժուական հեղափոխությունից հետո:

X-XII դր. ծևակերպվել են սամուրայների բարոյական վարքականների՝ «Կյուրա-նո միտիի» («Աղեղի ու ծիու ուղի») սկզբունքները, որոնք ավելի ուշ՝ XIII-XIV դր., վերածվեցին «Բուսիդո» («Ռազմիկի ուղի») պատվիրանների կանոնագրքի: «Բուսիդո»-ն սամուրայից պահանջում էր անընդհատ իշել մահվան մասին և այդ բառը պահել սրտում: Դրա հոգևոր-փիլիսոփայական իմաստն այնէ, որ ռազմիկը պետք է ապարի՝ գիտակցելով, որ կարող է մահանալ ցանկացած պահի, որ պետք է գնահատել կյանքի յուրաքանչյուր րոպեն, քանի որ դա կարող է լինել վերջինը: Միայն մահվան պատրաստ մարդը կարող է ապել՝ տեսմելով այս աշխարհը բոլոր գույներով: Միայն նա, ով հասկանում է, որ հավանաբար դա վերջին անգամ է տեսնում, կարող է աշխարհին նայել սիրով ու նկատել այն, ինչին սովորական մարդիկ կյանքի ու նախանական մեջ ու շաղրություն չեն դարձնում: Քանի որ սամուրայներն իրենց կյանքը զոհում էին հանուն տիրոջ նույնքան անտրոտունջ, որքան սակուրայի նույրը թերթիկներն են լքում ծառը թեթև քամու ժամանակ, սակուրայի ծաղիկը դարձավ քաջության ու ասպետականության խորհրդանիշը:

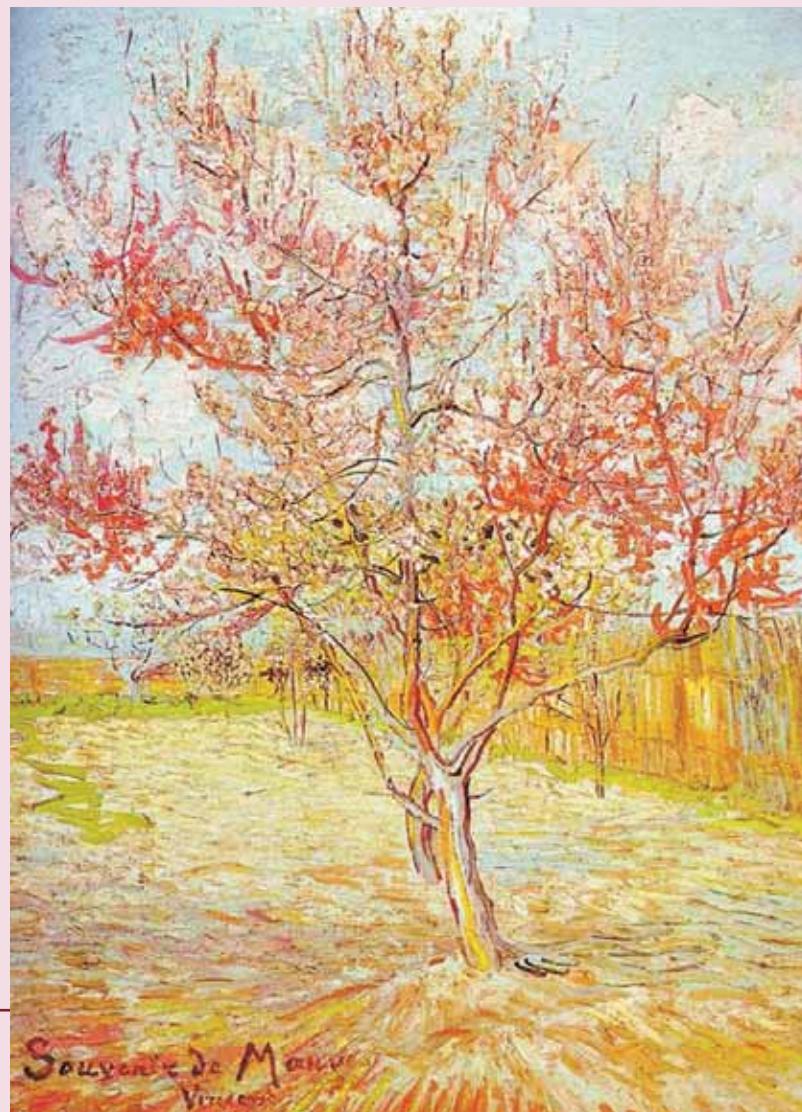
XIX դարում՝ Մեյձիի բարենորդումների շրջանում, որոշվեց վերացնել Ճանամիի ավանդությը որպես անցյալի մնացուկ, և ողջ երկրում սկսեցին համատարած հատել ֆեոդալիզմի խորհրդանշան համարվող սակուրայի ծառերը: Սակայն ժողովողի տարվածությունն արմատախիլ անել չհաջողվեց, որոշ ժամանակ անց տոնը վերածնվեց, և ճապոնացիներն սկսեցին տոնել սակուրայի ծաղկման շրջան ավելի մեծ շուրջով: 1992 թ. «ճապոնական սակուրայի միություն» հասարակական կազմակերպության նախաձեռնությամբ Սակուրայի ծաղկ-

ման տոնը պաշտոնապես հաստատվեց երկրի ղեկավարության կողմից:

Նեյան դարաշրջանից սկսած՝ սակուրան պաշտվում է որպես ճապոնիայի սրբազն ծաղիկ և համարվում է ավանդույթներին հավատարմության ազգային խորհրդանիշը: Մեյձիի ժամանակներից սակուրան պատկերվում է ուսանողների ու գինվորականների գլխարկներին՝ որպես դասային պատկանելության ցուցիչ: Երկրորդ համաշխարհային պատերազմի տարիներին կամիկաձետ օդաչուները կյանքի անհարատությունն ընդգծելու համար իրենց ինքնաթիռների վրա սակուրա էին նկարում: Վաղ շրջաններում սակուրան պատկերվում էր ճապոնական որոշ տոհմերի գինանշաններին, ներկայում օգտագործվում է ճապոնիայի ոստիկանության ու գինված ուժերի գինանշանների վրա: Սակուրան ունի նաև բացասական սիմվոլիկ նշանակություն ճապոնիայում: այն կեղծիքի, ունայնության, ծեսով գեղեցիկի, բայց եռթյամբ անպտուղ ինչ-որ բանի խորհրդանիշն է:

Բուդդայականության մեջ կարճատև ծաղկման համար սակուրան համարվում է կեցության ունայնության ու փոփոխականության, անցողիկ կյանքի ու անցած սիրո, կարճատև երիտասարդության ու փխրուն գեղեցկության խորհրդանիշը. գեղեցիկը որպես այդպիսին ընկալել կարելի է միայն այն պատճառով, որ գեղեցկությունն անցողիկ է և անհետանում է չհասցնելով վերածվել սովորական ու կենցաղային ինչ-որ բանի:

Սակուրայի հնգաթև ծաղիկը խորհրդանշում է նաև հինգ գլխավոր մաղթանքները՝ հաջողություն,

Souvenir de Giverny
Monet

բարօրություն, երկարակեցություն, ուրախություն ու խաղաղություն:

ճապոնական գրական, մասնավորապես բանաստեղծական արվեստում սակուրան խորհրդանշում է տոկունություն ու հպարտություն, բյուրեղյա մաքրություն ու գեղեցկություն, նորացում ու երիտասարդություն, սեր ու հաջողություն, կանացի նրբագեղություն ու գեղեցկություն: ճապոնական պոեզիայում սակուրայի առաջին հիշատակումները թվագրվում են IX դարով: Ընդունված էր ծաղկության սակուրայի տակ հորինել բանաստեղծություններ՝ այսպես կոչված «ռենգաներ»՝ բանաստեղծությունների «շղթաներ», որոնք շարադրում էին շրջանաձև նստած մի քանի բանաստեղծներ: Քանի որ սակուրան հանարվում էր աստվածային ծառ, ապա ծաղկներից տարածվող աստվածային առւրան պետք է փոխանցվեր բանաստեղծներին ու նրանց պոեզիային: Եղու դարաշրջանում, երբ Ճանամին դարձավ ճապոնական մշակույթի անքակտելի մասը, ստեղծ-

վեցին բազմաթիվ հրաշալի թանկաներ և հոկկուներ:

Թանկան և հոկկուն ճապոնական պոեզիայի (դենտոսիի) հնագույն ժամրերն են: Թանկան (թանքա) 31 վանկից (5-7-5-7-7) կազմված ամիանգ հնգատող է, հոկկուն (հայկու)՝ 17 վանկից (5-7-5) կազմված եռատող: Դրանց ավանդական մոտիվներն են սերը, բաժանումը, ուղևորությունները, տարվա եղանակները և այլն: Ամենավաղ բանաստեղծությունները գրի են առնվել VIII դարում:

Ճոկուի նշանավոր վարպետ Սացու Բասյոյի (1644-1694) ստեղծագործություններում հնչում է կենդանի պատկերավոր խոսք և սրտառուց քնարականություն: Նրա փոքրիկ, բայց չափազանց տարրունակ բանաստեղծության մեջ խոսվում է սակուրայի ծաղկման դյուրիչ տեսարանի մասին.

Ծաղկած բալենուց

**Ամպի քողի տակ դեմքն էր թաքցնում
Լուսինը շիկնած:**

Ծաղկման ուրախալի ժամերին շատերին գրավում են մեկուսի վայրերը, լեռնային գագաթները, բնության անմատչելի անկյունները, որտեղ նրանց երևակայությունը կարող է հոգել սիրելի տեսարանի անակնկալ տեսիլքը: Յատկապես այդպիսի տրամադրությամբ է բանաստեղծ Տակահի Ջիթոն (1741-1789) գրել իր հոկկուներից մեկը.

**Գնում ես ամպերի միջով,
Եվ հանկարծ լեռան կածանում
Անձրևի տակ՝ ծաղկած բալենի:**

Անփոփոխ քնարականությամբ, թախծոտ, միաժամանակ պատկերավոր նուրբ հուսահատությամբ է պարուրված Սայգոյի (1118-1190) բանաստեղծությունը.

**Գնում էի ես դեպ երկնի հեռուն:
Թե ուր և ինչու, ինքս էլ չգիտեմ:
Եվ, սակայն, հանկարծ զգացի մի պահ,
Որ ծերմակ ամպը, ա՞յս, խաբել է ինձ՝
Ծաղկած բալենի ինձ երևալով:**

Սակուրայի ծաղկման թեմայի հետ ճապոնական պոեզիայում օրգանապես միահյուսված են ներանձնական զգացմունքների մոտիվները, սիրային քնարերգությունը: Այդ պոեզիայի հրաշալի նմուշներից է Քի-Նո Ցուրայութիի (մոտ 866-945/946) բանաստեղծություններից մեկը.

**Ինչպես բալենու նուրբ ծաղկները
Ցուցլում են լուրք մթնշաղի մեջ,
Այդպես ահա դու
Շողացիր, անցար,
Բայց հոգիս անափ լիքն է քեզանով:**

Սիկսի-Նայսինոյի (1151-1201) բանաստեղծության մեջ արտահայտչականության մեջ ուժով է տրված ոչ թե սակուրայի ծաղկման անկրկնելի դյուրիչ պատկերը, այլ ծաղկների թառամելու տիսուր տեսարանը.

**Ծաղկաթափել են բալենիները:
Նայացը տարտամ զուր է թափառում:
Շուրջս ամեն ինչ գունաթափել է:
Լոկ գարնանային անձրևն է հորդում
Դատարկ երկնքում:**

Աշխարհի նուրբ ընկալումը և այն նույնքան նուրբ ու արտահայտիչ վերարտադրելու կարողությունը դրսնորվել է ոչ միայն ճապոնական պոեզիայի, այլև գեղանկարչության մեջ: ճապոնական բնորոշ գիծը՝ շրջապատող իրականության հետ նույնացվելը, գլխովին գեղեցկության մեջ խորասուզվելը և այն ներսից ուսումնասիրելը, թույլ են տվել արվեստին՝ լինելու իսկապես կերպարային: Այդ պատճառով ճապոնական գեղանկարչությանը բնորոշ են խոհուն վերաբերմունքը, ուշադրության կենտրոնացումը ստեղծագործական գործընթացի յուրաքանչյուր վայրկյանին, գծերի ու գույների լակոնիկությունը, ազնվությունը և պարզությունը, փոքրի մեջ խորը իմաստ տեսնելու հնարավորությունը՝ այսպես կոչված վերացական ճապոնական ընկալումը: Դրա մարմնավորումն է գեղանկարչական ուկիյո-է ուղղությունը, որն առավելապես տարածվեց XVIII-XIX դր.: «Ուկիյո»-ն բուդդայական բարդ ու բազմանշանակ կատեգորիա է և թարգմանվում է որպես «անցավոր, փոփոխական աշխարհ» կամ «վայելքների արագահոս աշխարհ»: ճապոնացի արվեստագետներն այդեզրին հաղորդեցին բանաստեղծական հնայք՝ մեկնարանելով այն որպես «կողդից լողացող աշխարհի նկար»: յուրաքանչյուր իր, այդ աշխարհի յուրաքանչյուր դրսնորում ունի իր հատուկ ու անկրկնելի գեղեցկությունը, և այս աշխարհ եկած հոգու խնդիրն է՝ ճանաչել ու հասկանալ այդ գեղեցկությունը: Ուկիյո-է-ի ներկայացուցիչները (Սուձուկի Յարունորու (1724-1770), Կացուսիկա Յոկուսայ (1760-1849), Ուտագավա Յիրոսիգե (1797-1858), Ցուկիհոկա Յոսիտոսի (1839-1892), Օհարա Կոսոն (1878-1945) և ուրիշներ) մշակեցին արվեստում շրջապատող աշխարհի և «մթնոլորտի զգացողության» ներդաշնակ, նուրբ քնարական վերարտադրության նոր հնարավորություններ: Նրանք պատմում էին ոչ այնքան գործողությունների, որքան զգացմունքների՝ սիրո, տիրության, ուրախության, թախծի, բնության անկայուն, անցողիկ վիճակների մասին: Նրանց շատ հնարներ փոխառեցին եվլոպական իմայինսինիստներն ու պոստիմպրեսինիստները (Մոնե, Ռենուա, Նեգա, Վան Գոգ), XX դարի ավանգարդիստ լուսանկարիչները:

Ճապոնական գեղանկարիչները, փորագրանկարիչները, նոզահիկայի վարպետներն ու որմնանկարիչները չեն ձգտում ստեղծել արվեստի ավարտուն ստեղծագործություն, որը կարելի է ըմբռշխնել որպես գեղեցիկի իդեալ: Նրանց ստեղծագործությունները, որոնք հաղորդում են միայն ակնարկ կեցության իսկական գեղեցկության ու իմաստության մասին, պարունակում են տիեզերքի օրենքների գաղտնագիրը, որն ընթանել կարող է միայն ճշմարտություն ու ներդաշնակություն փնտրող հոգին: Այդ պատճառով էլ Յոկուսայն ասում էր. «Եթե ուզում ես թռչուն նկարել, ինքը պետք է թռչուն դաշնաս»: Այդ մեթոդի հույսուն այն է, որ ստեղծագործության պահին նկարիչն իրեն պետք է զգա նկարչության օբյեկտ՝ միաժամանակ մնալով նաև այդ օբյեկտի ստեղծողը:

Երանավետություն ու անդորր, նազանքի ու նրբագեղության համադրություն, զարմանալի կենսական համոզականություն ու հուզականություն է բնորոշ ծաղիկներին նվիրված գեղանկարչական ստեղծագործություններին: Ծաղիկների պատկերնան ճապոնական արվեստը կոչվում է «ծաղիկներ և թռչուններ»՝ կատյո-է (կատյո-հա): Դա հատուկ աշխարհ է՝ անվերջ բազմազան գույների, գծերի ու ծևերի աշխարհ: Յամարվում էր, որ ծաղիկների, հատկապես սակուլայի ծաղկման մեջ է ամփոփված տիեզերքի ողջ ներդաշնակությունն ու նախասկզբնական գեղեցկությունը:

Ճապոնական հնագույն առասպելի համաձայն՝ սակուրայի յուրաքանչյուր ծաղիկ պատմում է երեխայի ճակատագրի մասին:

Ըստ առասպելի՝ տեղական իշխանի դաժանությունը տիրակալին ցույց տալու համար գյուղապետը նրա մոտ տարավ իր երեխաներին ու ցույց տվեց նրանց մեջքերը, որոնք ծածկված էին իշխանի ծառաների հասցրած հարվածների հետքերով: Տիրակալի կողմից պատժված իշխանը մահացու քեն պահեց բողոքողի դեմ: Նրան հաջողվեց գալտոնի բռնել գյուղապետին ու երեխաներին, որոնց նա կապեց բալենուն և ծեծեց՝ մինչև նրանց մահանալը: Այդ օրից ի վեր՝ ճապոնիայում բալենիները վարդագույն են ծաղկում, քանի որ դրանք ներկվել են անմեղ երեխաների արյամբ:

Միգուցե, տիսուր առասպելի ազդեցությամբ վարդագույն սակուրան ինքնատիպ, գերող խորհրդավորություն է հաղորդում գեղանկարչական ստեղծագործություններին: Յամարվում է, որ սակուրայի ճյուղը կարող է միավորել միաժամանակ արտասովոր նրբագեղություն և ուժ: Իր գեղեցկության շնորհիվ հատկապես այս ծաղիկն է մարմնավորում ներդաշնակությունը, կատարելությունն ու անթերիությունը: Սակուրան համեստ է գույնով ու ծևով. նրա նրին և նազելի գեղեցկությունը կյանքի մշտական հատկանիշն է, մինչդեռ բույրը ցնդում է, անհետանում, ինչպես կյանքի շունչ ինքը:

ՍՈՖՅԱ ՕՐԱՆՅԱՆ
ՀՊԾՀ փիլիսոփայության և հայոց պատմության ամբիոնի ղոցենտ

ԱՐՁԱԿ - 2013 պատմվածքի
մրցույթն ավարտված է:
Մարտինի որոշմամբ
մրցույթի հաղթող են
դարձել չորս
պատմվածքներ՝
«Թաթիկներից մինչև
ձեռք», «Ֆաներային
արև», «Չո դու բիձա՞
չես», «Վարդն ի՞նչ
արժե»: Եվս երեք
պատմվածքներ՝
«Բնակարանի անվճար
ջեռուցում», «Դայերի
գաղտնի գենքը», «Կյանքը
երկար ինքնասպանություն
է», արժանացել են
խրախուսական
մրցանակների՝ առաջինը՝
«Ինքնատիա գրելառու»,
երկրորդ՝
«Դայերենասիրական
լավագույն
ստեղծագործություն»,
երրորդ՝ «Ընթերցողի
հեղինակ»
անվճակարգերում:
Սիրելի ընթերցողներ,
ինչպես հիշում եք,
խոստացել էինք, որ
հաղթող պատմվածքները
կտպագրվեն
«Տնտեսագետում»:
Ահա և հաղթող քառյակի
առաջին
ստեղծագործությունը՝
«Թաթիկներից մինչև
ձեռք»: Նեղինակն է
Երանուիի Սկոյանը
(ծածկանունը՝ Երանի),
սովորում է ՀՊԾՀ
Փինանսական
ֆակուլտետի
մագիստրատուրայի
հանրային Փինանսներ
մասնագիտության 1-ին
կուրսում:

ԵՐԱՆՈՒՀԻՄ ՄԿՈՅԱՆ

ԹԱԹԻԿՆԵՐԻՑ ՄԻՆՉԵՎ ՃԵՂՔ

Ահա խաչվեցին ճերմակ ափերը՝ մեղքը թաքնելով մթության մեջ, և հեղիեղով ապաշխարանքը հոգում՝ աչքերս ուղղեցի խորանին: Այնտեղ գույներ էին, որ հավերժ քնել էին սառը կտավին: Անշարժացած Աստվածամոր աչքերում վարարել էր ներունը, իսկ նրա վարդ ձեռքերում քնած էր աստվածային մանուկը: Աչքերս փակեցի, և իմ առջև ծավալվեց մթությունը: Նեղ միջանցքի մի կողմում համատարած անտեսություն էր, իսկ զուգահեռ կողմում՝ երկար ծգվոր ճաղավանդակներ:

Տեսնում էի ճաղերից ամուր կառչած ձեռքեր, մարդիկ, որ անուններ ունեն՝ նոռացված հաճախ, անուններ, որոնց բարձրաձայնումը արձագանքում է ամորով խարանված:

Ես մոտեցա, խորշանքով շոշափեցի անձանոթի ձեռքերը. դրանք սևացել էին, իսկ բութ մատի հատվածում ինչ-որ պատկեր էր դաշված: Մթության մեջ կրացա և հոտ քաշեցի ձեռքերից, հոտը հեռվից էր գալիս:

-Զեր ձեռքերից համրույների հոտ է գալիս: Զեր մայոր հաճախ է դրանք առել իր խաղաղ ափերում և անվերջ համրույներ դաշել նրանց փափուկ ճերմակությանը: Թաթիկներն անկանոն շարժում էին, նրանց յուրաքանչյուր հպումից անմեղություն էր ճառագում: Դուք վախենում էին ու լալիս և հանգստանում միայն նրա գրկում: Դուք ճանաչում էին նրա բույրը, հիշում նրա աչքերը, հասկանում նրա օրորոցայինը: Եվ ձեր միակ գիտակցական շարժումը ձեր թաթիկների մեկնումն էր դեպի նա: Մայոր չէր հապաղում և անմիջապես իր այտն էր մոտեցնում դեպի իրեն լողացող ճերմակ ամպիկին: Թաթիկը գգվում էր նրան, և թվում էր՝ ամպիկը գտել է երկնքի՝ իրեն պատկանող կապույտը: Ես հասկանում եմ Զեզ, անհնար է մեծանալ, աճել և ձեռքերի փոխարեն թաթիկներ ունենալ: Դա բնությանը հակառակ կլիներ և ոչ հարմար:

Ես այնտեղ էի, տեսել եմ այն այտերը, նրանք սառն էին, մարմարեարձանի պես հարթ: Այստերի վրա ամենուր Զեր թաթիկների հետքերն էին: Նա տարավ նրանց իր հետ ընդմիշտ և հեռու:

Դուք գիտեի՞ք, թե ինչքան թանկ բան կար դրված այդ թաթիկներում: Նրանց կնճռուտված, փիսրուն և լուսավոր գոյության մեջ Զեր մոր հույսերն էին: Արևագալից արևանուտ ընկած ժամանակի յուրաքանչյուր վայրկյան նա իր երազանքներն էր դնում թաթիկների մեջ, իր երջանկության գանձանակը լցնում և համբույրները որպես կնիք դնում նրանց վրա: Դուք կոտրել եք գանձանակը: Զեր ափերում պահված երազները շաղ տվեցիր ոտքերի տակ, տրորեցիր Զեզ:

Ես բաց բողեցի նրա ձեռքերը, նստեցի հատակին՝ մեջքս հենելով սառը պատին: Նա հետևեց ինձ. այժմ իմ առջև ծալապատիկ նստած նրա աղոտ պատկերն էր: Ես շարունակեցի:

-Իմ խոսքերի պատճառը եսախիրությունն է, նպատակակետը՝ եսապաշտությունն: Մարդիկ սահմանափակում են միմյանց: Ինձ երկար ժամանակ թվում էր, որ վախենում եմ մթությունից, մինչդեռ, ես վախենում էի այնտեղ Զեզ հանդիպել: Զգիտեմ Զեր անունը, Զեր դեմքն էլ չեմ տեսնում նույնիսկ իհմա...իսկ գիտե՞ք, թե դաշտանության սանդղակի ո՞ր հատվածում կգտնվեր Զեր արարքը, եթե հանդիպեինք:

Նա մեկնեց ինձ ձեռքը:

-Չմեր է դրսում: Այս տարի մեկ-երկու անգամ առատ ծյուն տեղաց: Լուր ու անշշուկ ծածկեց գետինը: Մեր փողոցում շատ լուսարձակներ կան, ծմբանը դրանցից լույսի ցոլքեր են հոսում ծյան վրա, մեղրազույն լույսի արտացոլանքը հասնում է անաստղ երկինք: Շատ էի ուզում՝ այս ծմեր գեթ մեկ անգամ ուշ գիշերին, երբ ցերեկը սկսվում էր երկրից, քայլել դատարկ փողոցում, ուր լուրջուն անգամ վայելում էր ծյան փափկությունը:

Նա հարցական ինձ նայեց: Ես հասկացա նրա չքարձրածայնված հարցը.

-Իսկ եթե Դուք այնտեղ լինեք... Դուք պարզել եք ինձ Ձեր ձեռքը, որի ճակատագրի գծերում դեռ տեսնում են Ձեր մոր սահող մատների սիրո հետագիքը: Մինչև երբ էր սեր հոսում ձեր ափի ակոսներում, չգիտեմ... իինա այնտեղ հոսքը բռուր է, վարար և ուժգին, վախենում են, կարծում եք կլարողանա՞ք դեմն առնել:

Նա ծեռքերը գրապանը դրեց, մենք միասին քայլեցինք խոնավ պատերի ճնշող ուղեկցությամբ, գիշերային հերթափոխի պահակի հետաքրքրասեր հայացքի ներքո, հետո բացվեցին դարպասները, և հանձնվեցինք դարպասներից այն կողմ տարածված մթնշաղին: Նրա հայացքը չէր կարողանում կանգ առնել, ազատության մեջ գտվող սովորական առարկաներն ու երևոյթները անսովոր կերպով կլանում էին նրա ուշադրությունը:

Գետինը մարտուր էր, գորշ և մոխրագույն՝ առանց սպիտակ ծյան: Օղում սառնություն կար, որ մատնում էր, թե ծմեր է դեռ: Գլխավերենում անտերև ճյուղեր են՝ չորացած և ծեր, հաստ ճյուղերի վրա մանր ոստեր, նույնիսկ փշերի պես բարակ և սուր՝ տարբեր ուղղություններով աճած: Այս խառնիճաղանջությունը կազմում էր մի մեծ ու մանր ցանց, որի մեջ կարծես մաղվում էր երկինքը՝ սպիտակն ու կապույտը իրարից զատելով:

-Մարդկանց մեջ միշտ նուրբ և գեղեցիկ մի բան եմ փորձում տեսնել: Զգիտեմ, թե ինչ էիք մտածում երկուստեր համաձայնությամբ լրած այս րոպեներին: Գուցե, սպասում էիք, թե երբ է կապույտը տեղը գիտելու բռուրին կամ թե հայինում ծմբանը՝ պատճառած նեղությունների համար:

Նա կնճռոտել էր ճակատը, կկոցել աչքերը, երթուղայինը մոտենում էր, պարզեց ծեռքը: Դաստակի վրա՝ բթամատի ուղղությամբ, խաչ էր դաշված:

Երթուղային խցկեցինք: Դատակից մինչև առաստաղը ձգվում էր երկաթյա ծողը, որը բռնած ծեռքերին միացան նաև մերը, իսկ մյուս ծեռքով կառչեցինք նստարամների թիկնակմերից:

Նորից նրա ծեռքին նայեցի. տեսնես Ե՞՞ր է արել դաշվածը: Կապտականաչ խաչով ծեռքի կողքին մի ուրիշն էր՝ սպիտակ, կոկիկ ու խնամված՝ այլ ճակատագիր ունեցող ծեռքեր: Զողին փաթաթված էին ամուսնացած օրիորդի մատներ, իմ ծեռքի վերև՝ կոշտացած, ճաքճած ծեռք՝ թերևս աշխատավոր մի երիտասարդի, հարգանքի արժանի ծերացած ծեռքեր:

Կրկին կանգնեց, մեկն էլ ներս խցկեց՝ երեխայի հետ միասին: Երեմն թվում է՝ երթուղայինից անսահման չկա ոչին: Փոքրիկի համար մի կերպ տեղ ճարվեց: Նա վարդագույն գլխարկ էր դրել, բուշիկներն էլ էին վարդացել սառնությունից, աչուկները կլորացրել և տագնապոտ հայացքը կառչել էր մորից: Ինձ թվաց՝ նա այն է մտածում, ինչ ես նրա տարիքում՝ չլինի՝ իրեն մոռանան երթուղայինում: Նա իր փոքրիկ ու թարմ թարիկով բռնել էր նստարամի թիկնակից: Զախ ծեռքում իր նման փամփլիկ արջուկն էր, որին ամուր սեղմել էր իրեն: Նրանց ծեռքերն իրար այնքան մոտ էին: Դետևում էր նրա հայացքին: Անքիք նայում էր վարդագույն ծեռքին: Գուցե, անծանոթ փոքրիկի ապագայի մասին մտքեր այցելեցին նրան՝ ինչպիսի՞ն կլինի նրա թարիկների ճակատագիրը կամ նայելով դրանց՝ խորհում էր արդեն անցյալ դարձած իր թարիկների մասին: Զգիտեմ, արդյո՞ք այդ ուղին ավարտված էր համարում:

-Մարդկային երթյունը, անկախ ամեն ինչից, ամենաանսպասելի պահին նույնիսկ ընդունակ է թելադրելու իր ծեռքերին՝ գործելու լավը, բարին: Մի բան հաստատ գիտեմ, գիտեմ, որ չգիտեք և իրավունք չունեք որոշելու, թե երբ կլինի վերջաբանը: Նայեք, շատ ծեռքեր կամ այստեղ: Արդարության պահանջով է, որ Ձեր ծեռքերն այսօր կառչած են ճաղավանդակից, իսկ սրանք՝ այս ծողից: Չեմ կարող ասել, գուցե, այստեղ ծեռքեր կամ, որ ծիշտ տեղից չեն բռնել:

Ինչ-որ մեկն իջավ, փոքրիկի մայրն առաջ շարժվեց և այժմ կարող էր կանգնել նրա մոտ, ինչը այնքան երջանկացրեց նրան:

...

Քիչ էր մնում հասնելուն: Կանգառում վարորդը անհաջող արգելակեց, և խաղալիքը աղջնակի ծեռքից սահեց ու ընկավ երթուղայինի հատակին: Մինչ փոքրիկը կիսացներ հուզվել իր թամկագին ընկերոջ կորուստի համար, ես տեսա դաշվածքով ծեռքը, որ բարձրացրեց այն ու հանձնեց տիրուհուն: Աղջիկը իր կիսամայիտ աչքերը բարձրացրեց դեպի նա, հետո նայեց մայրիկին, ով շնորհակալություն հայտնեց անծանոթին ու թարիկը դրեց մայրիկի ծեռքին, որը ծածկեց նրա թերևս կեսը միայն:

Մեր իջնելու հերթն էր, իսկ նա մտքերի հեռաստանից նայում էր ծեռքերին: Ես հասկացա նրան:

Դրսում դեռ սառն էր: Փողոցն արդեն երկինքը չէր լուսավորում: Մենք անցանք դիմացի մայթ, որտեղից սկսվող աստիճանները տանում էին կանաչ բլրակի վրա կանգնած փոքրիկ եկեղեցին: Կանաչ բլրակ քաղաքում:

Կանգ առանք մի պահ:

-Երեխաների թարիկները գերբնականորեն, անբակտելի կապով աղերսված են մոր ծեռքերին: Երբ քնում են, թարիկով բռնում են մոր մատը, երբ վախենում են թարիկներն օղակվում են մոր պարանոցին, երբ ինչ-

որ բանի կարիք ունեն, թաթիկները ձգվում են դեպի նա, և ընդհանրապես, հոգին միշտ սեր է թելադրում, թաթիկները սիրում են աներկրա, անգիտակից, գուցեն, գիտակիցներին անհաս ինաստով ու խորությամբ... բայց սերն այդ երբեմն ձեռքերի մոտ ընդհատվում է:

Մտանք եկեղեցի: Նկատեցի, թե ինչպես ձեռքը տարավ դեպի ճակատը, բայց արագ հետերեց՝ խաչ պատկերող շարժումներն անելու համար իրեն անարժան համարելով: Նստեցինք վերջին նստարանին: Լուր էինք, լսվում էր միայն հալվող ապաշխարանքների, խնդրանքների և շնորհակալությունների մեջմ ճարժատյունը:

Ես նայում էի մեղ պատուհանից ներս ընկած լույսի շերտին, որի մեջ փոշու հաստիկները պատրում էին ու անկանոն շարժվում: Միշտ պատկերացրել էի, որ Տերն էլ ամպերի ճեղքից երկիր ընկած լույս է և պատուհանից ներս ընկած այս շերտն է: Այդ լույսի առաջ ես խոստովանում էի ինձ, որ արգահատանքով եմ լցված մեղք կրող այս մարդակերպի համեմա, սիրոս ատելություն էր տածում նրա ձեռքերի հանդեպ: Չեի կարող թաթիկներին գտնել: Ես մեղադրում էի նրան, իր այդպիսի երթյան համար, որ իմ ատելության օբյեկտ դարձավ, ստիպեց ինձ հեռանալ Բարու շունչը կրող հողակերտ արարածներին սիրելու իմ առաքելությունից:

Յանկարծ նա շշուկով խոսեց.

-Եկեղեցին նման է բանտի: Բանտի սենյակն ունի մեկ պատուհան, շատ բարձր, այնտեղից միայն երկինքն է երևում, մեկ-մեկ էլ լուսինն է պատահաբար այրտեղով անցնում, ներս է նայում և շտապ հեռանում: Երկի զգում է մեր խավարի մեղսավորությունը: Մարդիկ սիրում են ամեն ինչ ինչ-որ ձևի, կաղապարի մեջ դմել, նրան գույն, մատերիա հաղորդել: Բանտում մենք բանտարկում ենք մեր մարմինները բռնի, հոգին միշտ պատուհանից դրւու է բաղդում: Խոկ իհմա այստեղ հոգիս պատրաստ են կամավոր խորանին գամել, մոռանալ դրսում մարմինս:

Ապաշխարանքը հոսում էր աչքերից երեսն ի վար և կաթում մատների արանքներից ներս:

Կախեմում են իմ ձեռքերի համար: Թաթիկնե՞ր, խնդրում եմ, չըքը նրանց:

ՄՇԱԿՈՒԹԱՎՅԻՆ ԼՐԱՀՈՍ

ՄԵԿՆԱՐԿԵՑ ՎԱՀՐԱՄ ՓԱՓԱՋՅԱԼԻ ԱՆՎԱՆ ԸՆԴՍՊԻՐՅԱՅԻ ՄԻՋԱՋԱՎՅԻՆ 9-ՐԴ ՓԱՌԱՏՈՆԸ

Ապրիլի 6-ին Գ. Սունդուկյանի անվան թատրոնում «Զոն արքա» ներկայացմամբ մեկնարկեց Վ. Փափաջյանի անվան Շեքսպիրյան միջազգային թատերական 9-րդ փառատոնը: Այն այս տարի նվիրված էր փառատոնի հիմնադիր, միջազգային մեծ ճանաչում ունեցող շեքսպիրագեն Անծեյ Ժորժովսկուն: Փառատոնի օրերին բեմադրություններ ներկայացրեցին Լեհաստանից, Ռումինիայից, Ֆրանսիայից, Ռուսաստանից ժամանած թատերախմբերը:

ԵՐԵՎԱՆՈՒՄ ԵԼՈՒՅԹ ՈՒՆԵՑԱՎ ՎԻԵՆՆԱՅԻ ՖԻՂԱՐՄՈՆԻԿ ՆՎԱԳԱԽՈՒՄԲԸ

«Երևանյան հեռանկարներ» միջազգային երաժշտական փառատոնի շրջանակում «Արամ Խաչատրյան» համերգասրահում հայատանցի երաժշտասերներն ունկնդրեցին Վիեննայի ֆիլհարմոնիկ նվագախմբի ելույթը: Նվագախումը դեկավարեց 11 «Գրեմմի» մրցանակների արժանացած ամերիկացի հոչակավոր դիրիժոր Մայքլ Թիլսոն Թոնմասը: Համերգը սկսվեց Յայաստանի Յանրապետության օրիներգով: Մենակատարն էր հանրահայտ դաշնակահար Եֆիմ Բրոնֆմանը: Նշեցին Ֆրանց Շուբերտի «Սախերգանք», «Ռոգամունդ» դրամատիկական կոնցերտը և Յոհաննես Բրամսի թիվ 2 սի բեմող մաժոր դաշնամուրային կոնցերտը և Յոհաննես Բրամսի թիվ 1 սոլ մինոր դաշնամուրային կվարտետը՝ Արնոլդ Շյոնբերգի փոխադրությամբ:

«Ի ՍԿՐԲԱՆԵ ԵՐ ԲԱՆՆ». ՀԱՅԱՍՏԱՆՈՒՄ ԱՆՑԱՑՎԵՑ ՊՈԵԶԻԱՅԻ ՄԻՋԱՋԱՎՅԻՆ ՓԱՌԱՏՈՆԸ

Ապրիլի 16-20-ը Յայաստանում անցկացվեց պոեզիայի միջազգային փառատոն՝ ավելի քան 30 երկրից ժամանած բանաստեղծների մասնակցությամբ: «Ի սկզբանե էր բան» խորագրի ներքո կազմակերպված փառատոնի շրջանակում միջոցառումներ կազմակերպվեցին Երևանում, Շաղկաձորում և Գյումրիում: Այս առնչությանը Յայաստանում լույս են տեսել լիբրանանցի հանրահայտ բանաստեղծ Ալոնիսի ստեղծագործությունների ժողովածուն, ինչպես նաև անթալիգիա, որը հայերեն և ռուսերեն ներկայացնում է ինչպես հայ, այնպես էլ արտասահմանցի ժամանակակից բանաստեղծ ների գործերը:

ՀԱՅ ԶԱԶՄԵՆՆԵՐԸ ՀՎԵԴԵՍ ԵԿԱՆ ՄՈՍԿՎԱՅԻ ԿՐԵՄԼԻ ՀԱՄԵՐԳԱԽՄՐԱՎՈՒՄ

ճանաչված և սիրված ջազային ստեղծագործությունների կատարող Լևոն Մալխասյանը և իր խումբը հանդես եկան «Գազպրոմի» 20-ամյակին նվիրված՝ Մոսկվայի Կրեմլի համերգասրահում տեղի ունեցած միջոցառմանը: Յայ ջազմենները ամփոփեցին համերգի առաջին մասը: Լևոն Մալխասյանը, Նիկողայոս Վարդանյանը, Վահագն Յայրապետյանը, Արման Զալայանը և Արամոն ներկայացրեցին 8 րոպե տևողությամբ ինքնատիպ մի սյուլիտ, որի ընթացքում հնչեցին հատվածներ Արամ Խաչատրյանի, Դյուկ Էլլինգտոնի ստեղծագործություններից և հայկական մեղեդիներից: